لێكدانەوەیەك
لەمەڕ نامۆ

نووسینی: پییر لویس ری

گۆڕینی لە فارسییەوە:
حەمەكەریم عارف

بەغدا 2006

پێشەکی

بڵاوەخانەی گالیمار، لە 1942/7، چیرۆکی نامۆی ئەلبێر کامۆی لە فەرەنسای داگیرکراودا بڵاوکردەوە. هەرچەند جەماوەری خوێنەران نووسەری ئەم بەرهەمەیان نەدەناسی، بەڵام بەرهەمەکە هەر لەگەڵ بڵاوبوونەوەیدا ناوی دەرکردو پێشوازییەکی گەرمی لێکرا. هەڵبەتە وەزعو حاڵو رەوشی سەردەمەکەش دەوری گەورەی هەبوو لەم سەرکەوتنەی چیرۆکەکەدا: گیرو گرفتی دارایی وەشانکارانو سانسۆری داگیرکەرانی نازیو حکوومەتە دەستنێژەکەی نازیان، کارێکی وای کردبوو کە بەرهەمی ئەدەبی لە سنورێکی یەکجار تەسکدا بڵاو ببێتەوە، ئەمەش ببووە مایەی ئەوەی خوێنەران بە پەرۆشەوە بە دوای ئەو بەرهەمانەدا بگەڕێن کە لە دەرێی بازنەی بانگەشەی رەسمیدا بڵاودەبونەوە. بەڵام (30) ساڵ پاش یەکەم بڵاوبوونەوەی نامۆ، خوێنەران هێشتا هەر بە هەمان گەرمو گوڕی هەوەڵجار پێشوازییان لێدەکرد: ئەم کتێبە هەمیشە لە ریزی کتێبە پڕ فرۆشەکانی فەرەنسا بووە. ئەمەش بەڵگەی ئەوەیە کە ئەم کتێبە وێڕایی ئەوەی کە لە کاتو شوێنی لە باردا بڵاوبووەتەوە، بایەخی دیکەشی بووە.

بایەخێکی دیکەی ئەم کتێبە ئەوە بوو کە پێشەنگی کۆمەڵێك بەرهەمی مەزن بووە. ئەو شۆرەتەی کامۆ لە دوای ئەم کتێبە پەیدای کرد، کارێکی وایکرد ئەو کەسانەی لە هەوەڵێ را گوێیان بە نامۆ نەدابوو، بایەخێکی تایبەتی پێ ببەخشن، خەڵاتی نۆبڵەکەی کە ساڵی 1957 وەری گرتو مەرگە ناوەختەو کارەساتبارەکەی لە ساڵی 1960دا، کردیانە کارێ کە کامۆ ببێ بە پەیکەرو کەسایەتیەکی مەزنو لە گۆڕان نەهاتوو. ئەمرۆکە بەرهەمەکانی کامۆ لە روانینی خوێنەرانەوە وەکو چەند قۆناغێك دەنوێنن کە نیشانەی رێگەی سەرکەوتن ئامێزو کارەسات ئامێزن.. ئەم بۆچوونە خۆبەخۆ، خۆی بەسەر خوێنەردا دەسەپێنێ بۆیە نامۆ یەکەمین نیشانەیە. رەخنەگران، تەنانەت ئەو کاتانەش کە دەیانەوێ بەرهەمی ئەم نووسەرە لە ئەفسانە هەڵاوێرن، دیسان ناتوانن بەبێ حوکمی پێشوەختە بڕواننە نامۆو هەڵیسەنگێنن: چونکە هەمیشە ریزە بەرهەمێکی وەکو ئەفسانەی سیزیف، مرۆڤی یاخی، تاعونو سقوتی بە دوادا دێ.

دیارە خۆدزینەوە لە بەرهەمەکانی پاش نامۆ، کارێکی هێندە نەشیاوو دەستکردە وەکو ئەوەیە بێی تەنیا لە رێگەی نامۆوە، نامۆ لێك بدەیتەوە.

نامۆ، کە یەکەمین بەرهەمی زنجیرە بەرهەمێکی نێودارە، دیکۆمێنتێکە دەربارەی قۆناغێك، سەبارەت بە جۆرە ژیانێكو جۆرە دیدوبۆچونێك،بەڵام بایەخی ئەم بەرهەمە، لە بایەخی دیکۆمێنتێك پترە. گاییتان پیکون لە کتێبی (ئاسۆی ئەدەبیاتی نوێی فەرەنسا)دا دەربارەی نامۆ دەڵێت: ***(ئەگەر چەند سەدەیەکی پاش ئێستا، تەنیا ئەم رۆمانە کورتە وەکو بەڵگەنامەیەك دەربارەی مرۆڤی سەردەمی ئێمە بمێنێ، ئەوا خەڵکی ئەو سەردەمانە، زانیاری تەواویان لەمەڕ ئێمە دەبێت.)***

لە گەواهی نەوەی پێشووی ئەم سەدەیەی ئێمەوە ئەوە دەبینرێ کە چۆن لاوە وجودییەکان پاش جەنگ، هەستیان بەوە کردووە کە بەرهەمەکەی کامۆ پێوەندی بەوانەوە هەیە، واتا خۆیان

تێدا بینیوەتەوە. وەکو چۆن هەستیان دەکرد کە (هێلنج)و (ڕێگاکانی ئازادی) پەیوەندییان بەوانەوە هەیە.

بەلام دیسانەوە پاش موتالاو خوێندنەوەی نامۆ، هەست بەوە دەکرێت کە بۆ تێگەیشتن لە مەسەلە قوڵو گشتییەکانی کارەساتی مەرسۆ، پێویست بەوە ناکا سەری چاخانەکانی (سانت جەرمین دی پریس) یا کەنارەکانی جەزایر بدرێ. نامۆ، وەکو (رینیە)ی شاتو بریان،لەبەر ئەوەی رەنگدانەوەیەکی وردی قۆناغێکەو هەروەها لەبەر ئەوەی دەرەقەتی رەنگ پێدانەوەی وردو دروست هاتووە، زۆر لە سەردەمی خۆی هێوەتر دەڕوات.

گەر ئەم قەوالەیە (سند) بە کارێکی مەزن بێتە هەژماردن، بێگومان بەهۆی هونەری کامۆوەیە. بەرهەم نە بە نەبوونی پەیامێکی دیارو سەرنج راکیشو نە بە پەیڕەوکردنی شێوەیەکی بێ کەمو کووڕی گوزارشت و زمان دەبێتە شاکار، بەلکو دەبێ روو بکاتە کەشف کردنو دۆزینەوەی شێوەیەك کە بە تەرزێکی ئامانجدار مەبەست بە دەستەوە بدات. کامۆ نەهاتووە قالبی نوێ بۆ چیرۆکنووسین داڕێژێ، بەلکو چونکە گوتاری نوێی پێ بوو، ئیدی خۆبەخۆ تۆنێکی نوێی دۆزییەوەو ئەمڕۆ نامۆ، بەڕای هەموو رەخنەگران، بەکۆلەگەی قۆناغێکی بنەڕەتی مێژووی چیرۆکنووسی فەرەنسا دەژمێردرێ.

با قسەیەکیش لەمەڕ ئەم رەخنەیە بکەین:

بریان. ت. فیچ، لە سالی 1948دا لە چاپی دووەمی (گوتیارو رووداو لە نامۆدا) نووسی بووی، هەق وایە لە خۆ بپرسین: ئایا هەر قسەیەکی بەجێ کە ئەمڕۆ دەربارەی نامۆ دەگوترێ، پێشتر نەگوتراوە؟ ئایا رووبە ڕووی ئەم خەتەرە نین کە شتی گوتراو کاوێژ بکەینەوەو بە هەزار زەحمەت هەندێك دەرگا بکەینەوە کە پێشتر خەلکانی دی کردبێتیانەوە؟ بێگومان مونتاژکردنو لێکدانی کۆمەلە رەخنەیەك، سودی حاشا هەلنەگر دەگرێتە خۆ.) من جگە لە چەند شتێکی زۆر لاوەکی، چ روونکردنەوەیەکی تازەم لەمەڕ نامۆ بە دەستەوە نەداوە. هەروەها بە تەمای ئەوەش نیم کە کۆمەلێك رەخنە مۆنتاژ بکەمەوە کە برایان. ت. فیچ رۆلێکی پڕ سودی لەو بوارەدا گێڕاوە. وێڕای بە سودی ئەم زنجیرە بەرهەمە لەمەڕ کامۆ، برایان، ت.فیچ، لە کاتی بلاوکردنەوەیاندا لە گۆڤاری ئەدەبیاتی نوێدا بە پێی زەوقو سەلیقەی خۆی هەلی بژاردونو خوێندویانییەتەوە. چونکە ئارمانجی من تەنیا ئەوەیە کە بیرو بۆچوونی جیاوازو پەراگەندە لە نامیلکەیەکی تایبەتیو نزیکە دەستدا کۆبکەمەوە، داوای بوردن دەکەم کە ناوی هەموو ئەو لێکۆلەرەوانەم نەهێناوە کە سودم لێوەرگرتونو بۆ ئەوەی ئەم نوسینەم درێژە نەکێشێت، بە شێوەیەکی زۆر کورتو خێرا ئاماژەم بۆ وەرگرتنەکان (اقتباس) کردووە. خوێنەر بە خۆی کە چاوی بە لیستی ناوی ئەو لێکۆلەرەوانە بکەوێ کە لە پێڕستی سەرچاوەکاندا ناویان هێنراوە، باشتر پەی بە قەرزارباری ئێمە بەوان، دەبات.

پێکهاتەی نامۆ

گەر سەرنجی دەفتەرچەی یاداشتەکانی کامۆ بدرێت تا ڕادەیەك بە ئاسانی ئەوە بە دیار دەکەوێت کە چۆن نامۆی نوسیوە. پرۆفیسۆر کاستاکس لە کتێبی (کامۆو نامۆدا) بە وردی ئەم پێکهاتەیەی (تکوین) نیشانداوەو ئێمە لێرەدا تەنیا ئاماژە بۆ قۆناغە سەرەکییەکانی ئەو پێکهاتەیە دەکەین.

بە پێی یاداشتنامەیەك بیرۆکەی ئەم چیرۆکە بۆ ساڵی 1937 دەگەڕێتەوە.

کامۆ لەو یاداشتنامەیەدا نووسیویەتی: (چیرۆك: چیرۆك، پیاوێك نایەوێت کارەکانی خۆی بشارێتەوەو پاکانەیان بۆ بکات. بیرکردنەوەی خەڵکی سەبارەت بەو، خەمی ئەو خۆیەتی. کابرا دەمرێت و بەمجۆرە تاقە کەسێکە کە ئاگای لە حەقیقەتی خۆی هەیە، بیهودەیی دەکاتە ئەم دڵخۆشییە). یا لە شوێنێکی دیدا نوسیویەتی: کابرایەکی مەحکوم بە ئیعدام کە هەموو رۆژێك کەشیشێك دەچێتە دیدەنی، بە هۆی گەردنی بڕاو، ئەژنۆی چەماو ئەو زارەی کە دەیەوێ ناڕەزایی دەربڕێت بە جۆرێکی سەیر بەرەو زەوی دادەکشێت تا لەبەردەم گوتنی (خوایە، خوای مندا، پەنهان بێت!) هەر جارەی جۆرە مقاوەمەت و بەرەڤانییەك لەم پیاوەدا دەردەکەوێ. چونکە خوازیاری ئەم بێ موبالاتی و خەمساردییە نییەو دەیەوێت بە تەواوی هەست بە ترسی خۆی بکات و بیجەڕبێنێ. بێئەوەی زار هەڵێنێت تاقە ڕستەیەك بڵێت، دەمرێت، بەڵام چاوەکانی تەژی ڕوندك دەبن (1937/6). بەڵام لە یەکەمجاردا وا دێتە بەرچاو کە ئەم یاداشتنامەیەی مانگی 1937/8 کەمتر پێوەندی بە پێکهاتەی نامۆوە هەیە : پیاوێك کە بە دوی ژیاندا عەودالە، بە خۆی لە هەمان شوێندایە کە بۆ ژیان گەڕاوە (ژن هێنان، جۆری کار.. هتد) بەڵام لە پڕاو لە ئەنجامی خوێندنەوەی نامیلکەیەکی مۆدو باودا بۆی دەردەکەوێت کە چەند لە ژیاندا نامۆ بووە. ژیان بەو شێوەیەی نێو نامیلکە مۆدەکە مایەی سەرنجە.)

بەشی یەکەم: ژیانی پیاوەکە تا ئەو دەمە

بەشی دووەم: یاری.

بەشی سێیەم: دەستبەرداربوونی چارەسەرە کۆمەڵایەتییە ماقوڵ و بەجێیەکان و تاقیب کردنی حەقیقەت لە خوددا.

هەڵبەتە کامۆ بە خۆیشی گوتویەتی کە یەکەم هەوێن و ناوەڕۆکی ئاگایانەی نامۆ ئەوەیە. ناوەڕۆکی یارییەکەش لە زۆربەی یاداشتنامەکانی ئەو سەروبەندەدا دەبینرێت.

لە مانگی 1937/7دا نوسیویەتی: (بۆ چیرۆکی یاریکەر).

هەروەها لە دەستنوسەکەی کالیگۆلاش داو ڕێك لە ژێر عینوانەکەیدا وشەی (ئەکتەر) نوسراوە. لە ڕاستیدا ئەم ناوەڕۆك و هەوێنە لە سەرانسەری نامۆدا دەبینرێت و مایەی سەرنجە. هەڵبەتە بە شێوەیەکی نێگەتیف: مەرسۆ کەسێکە کە بە یاری و گەمەی کۆمەڵایەتی قاییل نابێت. کامۆ لە ساڵی 1937دا بیر لە چیرۆکێکی دی دەکاتەوەو پاشان ناوی نا (مەرگی خۆش) و هەرگیز ئەم چیرۆکە تەواو ناکات. قارەمانی سەرەکی ئەم چیرۆکە ناوی (مەرسۆ)یە کە بە مانای (دەریا و

هـەتاو دێ، بـە گوتـەی كـامۆ خـۆی). نـاوەڕۆكی ئـەم چیرۆكە لـە مـانگی 1937/8دا دەخـەمڵێ و دەمەیێ: (دەبێ یاری و ژیان ئاوێتە بكرێن) قـەرار بوو دوا فەسڵی بەشی یەكـەمی چیرۆكەكە بـەم دەسـتـەواژەیە كۆتـایی بێـت: (دابـەزین بـەرەو هـەتاو و مـەرگ (خـۆ كـوژی- مـەرگی ئاسـایی) لـە نەخشـەو پـلـۆتێكی تێـرو تەسـەلی تـری هـەمان بـەراوردا ئەگـەری لێكچـوون لەگـەڵ (نـامۆدا) پـتر دەبێت:

(مـەرگی دایك) یا (گـەڕەكی هەژارنشین_دایك) یا (ماڵێك لەبەر چاوان- ستێران). هەڵبەتـە هـەموو ئـەم مەبەسـت و بابەتـانـە ناكەنـە بەڵگـەی ئـەوەی كـە بتوانرێـت: (نـامۆ بـەدوا گـۆڕان و پەرەسـەندنی- مـەرگی خـۆش- لـە قەڵـەم بـدرێت. (مـەرگی خـۆش) وەكـو چیرۆكێكی ناتـەواو دەمێنێتەوە و (نامۆ) دەبێت بە چیرۆكێكی دی.

هەنـدێك لـە نووسـینی نێـو یاداشـتنامەكانی كـامۆ جارجـارێ دەقـا و دەق لـە نـامۆدا دوبـارە دەبنـەوە. هەنـدێ لـەم تێبینـی و سـەرنجانەی نـاو یاداشـتنامەكان بـۆ چیرۆكی (مـەرگی خـۆش) و هەنـدێكی تـری بـۆ بەرهـەمی دیـاری نـەكراوی دی هاتونەتـە تۆمـاركردن، بەشـێكی دیكـەی ئـەم سەرنجانە ئەوە دەردەخەن كە كامۆ حەزی كردووە دیدوبۆچوون و هەندێ دیمەن تۆمار بكات بێ ئەوەی مەبەستی سود لێ وەرگرتنیش بووبێت. بۆ نموونـە: (گـەنجێك كـە ئومێدی دوا ڕۆژێكی باشـی بـۆ دەكـرا، هەنوكـە لـە دایەرەیەكدا كاردەكـات، چ كـارێكی دی ناكـات، دەگەڕێتـەوە ماڵـێ، رادەكشـێت و بـەدەم چاوەڕوانی ئێوارەوە جگـەرە دەكێشـێت. دوبـارە رادەكشـێتەوە و تـا سـبەینێ دەنوێت. ڕۆژانی یەك شەممە درەنگانێ لە خـەو ڕادەبێت و لەبـەر پەنجـەرە ڕۆدەنیشـێت، خـۆی بـە تەمەشـای بـاران یـا هـەتاو یـان ڕێبوارانـەوە مـژول دەكـات یـا بـە بێدەنگییـەوە مـژول دەبێـت، سەرانسـەری سـاڵ بـەو جـۆرە دەقـەتێنێت – لـە چاوەڕوانی دایـە – چـاوەڕوانی مـردن – هیـوا و ئومێـد بـە كـەڵكی چـی دێـت؟ مەگـەر هـەر ئـەوە نییـە كـە بەهـەرحاڵ..) لـە جێیـەكی دیـداو پـاش سـەردانی خەسـتەخانەی مـارینگۆ، دەنوسـێت: ئـەو پیرەژنـە كـە لـە خەسـتەخانەكەدا دیـتم دۆسـتەكەی، واتـا ئـەو دۆسـتەی كـە پیرەژنەكـە لـە مـاوەی سـێ سـاڵاندا گرتبـووی بـۆ مـەرگی ئـەو دەگریا (چونكە ئەم دۆستە چ كەسێكی دی نەبوو).

دەرگاوانێكی پاریسی و پزیشكێكی یاسایی لەگەڵ ژنەكەیدا لەوێندەر دەژیان، یا لـە جێیـەكی دی: "بل كور. چیرۆك" (كە لە نامۆدا دەبێ بە ریمون سنتس) لەگـەڵ ژنێكدا بـووم بـە ئاشـنا، بـە ناو ماشووقەی من بوو. هەستم كرد كە فێڵ و دەهۆیەك لە گۆڕێیە: چیرۆكی بلیتـی یانەسیب (...) بۆچی تاقێك كار ناكەی؟ بەم شتە كەم بایەخانە دەتتوانی ئەركی سەرشانی من سووك بكـەی. من دەستێك جلكم بۆ كڕیت. ڕۆژی (20)فرانكت وێدەدەم. كرێی خانوەكەت بۆ دەدەم كەچی تۆ پاش نیوەڕوان لەگەڵ دۆستەكانت قاوە دەخۆیتەوە–قاوە و شـەكریان دەدەیتـێ. من پـارە بـە تـۆ دەدەم. من چاكەت لەگەڵ دەكەم كەچی تۆ پێی نازانی..) (جێی خۆیـەتی ئـەم نوسینە لەگـەڵ بابەتـەكانی نێـو نـامۆدا بـەراورد بكرێـت) لـە نووسـینێكی ئـاخرو ئـۆخری سـاڵی 1938دا بابـەتێك بەرچـاو دەكەوێ كە (5) دێڕی یەكەمی چیرۆكی نامۆ پێك دێنێت: (ئەمڕۆ دایكە مرد..) لـە نوسـراوێكی تـری هـەمان قۆناغدا هەندێك بیرۆكە بەرچا و دەكـەوێت، باسـی بێزاری كەسێكە كـە لـە ئـەنجامی

یەقین پەیداکردنی کابرایەکی مەحکوم بە ئیعدامەوە هەڵدەقوڵێت.. (لە حەقیقەتدا ڕەگەزێکی بیرکاریانەیە کە ئەم یەقینە پێک دێنێت.) سەرنجەکانی ساڵانی 1939–1940 کۆمەڵە تێبینییەکیان تێدایە کە بابەتو مەبەستە لاوەکییەکانی (نامۆ) پێك دێنن: شەڕی کۆڵان کە لەوێدا شێوەزاری کاگایوەکان بەکار دەهێنرێ (کاگایو شێوەزاری عەوامانەی ئەوروپاییەکانی جەزایرە، شێوە ئاخافتنی رایموند سنتس بەم زارەیە). یان نەخشەی هەندێك لە قارەمانەکان دادەڕێژرێت (پیرەمێردو سەگەکەی) هەشت ساڵ کەربو کینەو دوژمنایەتی، ئاشکرایە کە مەبەست لە سالامانویە). ئەوەی دیو، وێردی سەر زمانی: (ئەو پیاوێکی گەلەك چاکە، بگرە ناسکە پیاوە) بێگومان لێرەدا مەبەست لە ماسون–ە.

ئەم چیرۆکە لە مانگی 1940/5دا تەواو بووە (لەم قۆناغەدا فەرەنسا لەلایەن ئەڵمانەکانەوە داگیر کرابوو)و دوو ساڵ پاشتر واتە 1942/6دا بڵاوبوەوە.

بەم پێیە بۆمان بە دیارکەوت کە چۆن نامۆ لە هزرو بیری کامۆدا خوڵقاوەو یەکەمین بیرۆکەی بە چ شێوەیەك گەشەی کردووە. گریمانەی کاریگەری ژیانی کامۆو ئەو ڕووداوە سەرەکیانەی کە لەم ماوەیەدا دیتونی لەسەر پێکهاتەی نامۆ، گیروگرفتی زیاتر دروست دەکات. بۆ نموونە ئیعدام کردنی ویدمان کە لە 1939/6/16دا بە مل پەڕێن ئەنجام درا، تا چ ڕادەیەك لە دوا لاپەڕەکانی کتێبەکەدا رەنگی داوەتەوە؟ (ئەم ئیعدامە هەراو هەنگامەیەکی وەهای نایەوە کە بە ناچاری بڕیار درا حوکم دراوان نەهێنرێنە مەیدانە گشتییەکانو هەر لە نێو زیندانەکاندا لە نێو ببردرێنو ئیعدام بکرێن) بەشێوەیەکی گشتی پێدەچێت ئەم چیرۆکە لە کاریگەری گەلێك لەو گۆڕانکاریانەی ئەو سەردەمەی جیهان بەدەر نەبووبێت.بۆیە هەندێ کەس ناڕەحەت بوونو رایان وابوو بڵاوبوونەوەی بەرهەمێکی ئاوهاو لە گەرمەی شەڕدا، چ کاریگەرییەکی نەدەبوو جگە لە (سست کردنی ورە)و (داروخاندنی ریزی خەباتکاران).

ئێمە بۆیە ئاوڕمان لەورۆژانە بیرۆکەو تێبینییانە نەداوەتەوە کە لە پێکهاتنی نامۆدا دەوریان هەبووە، چونکە ئەم رۆژانە بیرۆکەو تێبینیانە ریشەی بەرهەمەکە لەناو ژیانی کامۆو خەڵکانی دەوروبەری کامۆدا دەردەخەنو ئاشکرا دەکەن. سارتەر لە کۆتایی لێکدانەوەکەی خۆیدا لەمەڕ (نامۆ) ئەوە نیشان دەدات کە ئەم بەرهەمە لە حیکایەتەکانی ڤۆڵتێر دەچێت. سارتەر لەم گوتارەدا بۆچوونی خۆی وەکو خوێنەرێك دەخاتە ڕوو، تێکڕای وتارەکەی بە دەوری ئەم خاڵەدا دەسوڕێتەوەو بەڕاستی ئەم بابەتە گوتارە چ پێوەندییەکی بە پێکهاتەی چیرۆکەکەوە نییە. ئەگەر بمانەوێت دیدو بۆچوونێکی جیاواز لە دیدو بۆچوونەکەی سارتەر هەڵبژێرینو بڵێین کە نامۆ لە هزرو بیری کامۆدا وەڵامدانەوەی چ پێویستییەك بووە، ئەوا بۆمان دەردەکەوێت کە ئەم شوبهاندنە هیچ پایەیەکی پتەوی نییە (سادە دڵ) کە ناوی قارەمانی حیکایەتێکە بە هەمان ناوەوە، بونەوەرێکی بێ ڕەگوڕیشە بوو، ویستو حەزی ڤۆڵتێر بە مەبەستی فێرکارییو سەرگەرمی دروستی کردبوو. فەلسەفەی کامۆ بە پێچەوانەوە وا دەنوێنێت کە پێوەندی خۆی لەگەڵ واقیعو ڕووداوەکاندا نابڕێت. مەرسۆ گووراوێکی دنیای چیرۆکەو هەموو دەوڵەمەندییەکی

ژیانی گرتۆته خۆو، و ئەگەر بتوانرێ پەندو دەرسێك لە نامۆوە وەربگیردرێ، دەبێ بەوە قاییل بین کە ئەم پەندو دەرسە لێوان لێوە لە هەموو ئاڵۆزییەکانی واقیعو حەقیقەت.

نامۆو وێکچون

تاقیب کردن و دۆزینەوەی سەرچاوەکانی بەرهەمێکی هونەری زۆربەی کات، کارێکی پڕ خەتەرو زەحمەتە، مەگەر نووسەرەکە بە خۆی بەڕاشکاوی دانی پێدا بنێ، بۆ نموونە تا ئەو ڕۆژەی کە کامۆ خۆی لای روجەر کیبوی گوتی: "ئەگەر لە نامۆدا جۆرە وەرگرتنێك رویدابێ، بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆو بێ ئاگایانە بووەو پتر لە شێوەی بیرەوەرییەکی ئاڵۆزو نادیاردا بووە." دەکرا بیر لەوە بکرێتەوە کە کامۆ بەلای کەمەوە لە هەڵبژاردنی ناونیشانی بەرهەمەکەی خۆیدا سودی لە پەخشانە شیعرێکی بۆ دلێر بە نێوی (نامۆ) وەرگرتوەو لەو پەخشانە شیعرە بێ ئاگا نەبووە، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا چ بەرهەڵستێك لە گۆڕێ نییە کە کنوکۆ دەربارەی کاریگەری نووسەرانی دی لەسەر کامۆ بێتە کرن. بەتایبەتی کە کامۆ هەرگیز دڵبەندیی خۆی سەبارەت بەو نووسەرانەی کە خۆشی ویستوون نەشاردۆتەوەو بە ئاشکرا ئەو دڵبەندییەی ڕاگەیاندووە.

پرۆفیسۆر کاستاکس ئەوە دەسەلمێنێ و نیشانی دەدا کە (جولین سورل)ی قارەمانی (سوورو ڕەش) لە موحاکەمەی خۆیدا وەکو مەرسۆ، نامۆ بووە، کامۆ هێندە شەیدای خوێندنەوەی بەرهەمی ستنداڵ بووە کە ئەم وێکچوونە ئاسایی و سروشتی دێتە بەرچاو. هەر هەمان نووسەر ئاماژە بۆ راسکولینکوفای قارەمانی (تاوان و سزا) دەکا، لە کاتێکا ئێمە دەزانین کە کامۆ چەند دوستویفسکی بە چاکی ناسیوە، بەڵام لە ئەنجامدا ئەم تاوانە بە باڵای تاوانەکەی مەرسۆ دەگرێ. هەروەها ئاماژە بۆ کافکاو کاریگەری کافکاش لەسەر نامۆ کراوە : پرۆفیسۆر کاستاکس ئەوە بیر دەخاتەوە کە چۆن کامۆ، دادگایی، لە تەحقیقەکەی خۆیدا خوڵاسە دەکات و لە ساڵی 1943دا بڵاوی دەکاتەوە. ئەم تەحقیقە (لێکۆڵینەوەیە) لە دوا چاپی ئەفسانەی سیزیف دا وەکو پاشکۆو بە ناوی: هیواو بێهودەیی لە بەرهەمەکانی فرانتس کافکادا بڵاوبوەتەوە: (جوزیف کا تاوانبارە– بەڵام خۆی نازانێ تاوانەکەی چییە. هەڵبەتە حەزدەکا داکۆکی لە خۆی بکات، بەڵام نازانێ بۆ. لەروانگەو بۆچوونی دادوەرەکانەوە بەرگری لە جوزیف کا زەحمەتە. جوزیف لەم حاڵەشدا درێغی لە ئاشقێنی، خواردن، یا رۆژنامە خوێندنەوە ناکات. پاشان دادگایی دەکرێ. بەڵام هۆڵی دادگاکە گەلەك تارییە. جوزیف سەر لە مەسەلەکان دەرناکات و تەنیا بەمەزەندە هەست دەکا کە حوکم دراوە. بەڵام بەچی حوکم دراوە؟ ئەمەشی زۆر بەلاوە گرینگ و مەبەست نییە.) ئەمە خوڵاسە کردنێکە کە ڕەنگە کافکا بەخۆی ئیعتراف پێ نەکردبا، بەڵام خوڵاسە کردن خۆی لە خۆیدا جۆرە شرۆڤەو لێکدانەوەیەکە.

کامۆ، وێڕای لێکچوونی نزیکی بەرهەمەکەی کافکاو بەرهەمەکەی خۆی، بێگومان بێ پەردە بە پێوەندی نێوان ئەو دوو بەرهەمە قاییلەو بەشیاوی دەزانێ. هەر لەم بوارەدا دەکرێ بیر لە (مەسخ)ش بکرێتەوە.

گوتیاری (راوی) مەسخ دەبێ بە مێرو (حەشەرە)وگوتیاری نامۆش هەتیو دەکەوێ، هەردووکیان بیر لەیەك بابەت دەکەنەوەو ئەمە چ پێوەندییەکی بە کارەساتی ئەو دوانەوە نییە: (ناڕازی بوونی خاوەنکار لە غایب بوونیان. لەلایەکەوە کە شعور هەموو رووداوە ئاسایی یان نا ئاساییەکان یا لە رادەبەدەرەکان بێنێتە یەك ئاست، ئەمە لە تایبەتمەندییەکانی ئەدەبیاتی بێهودەیە: بۆ نموونە لە شانۆنامەی (ئامید)ی یونسکودا، وەختێ ئامیدیو ژنەکەی بەدەنێك دەبینن کە بەرە بەرە گەورە دەبێو هەموو تەلارەکە داگیر دەکا، تەنیا (دڵگران) دەبنو بەس.

یەکێکی دی ئەوەیە کە رۆژی 1938/10/20 کامۆ، لە رۆژنامەی جەزایری کۆماری خوازدا، وتارێکی لەمەڕ (هێڵنج)ی سارتەر بڵاوکردووەتەوە. چیرۆکەکەی سارتەرش وەکو نامۆ بە ڕاناوی یەکەم کەسی تاك نوسرابوو. ئەم چیرۆکە نیشانەی جۆرە ئاگادارییەك بوو بەرانبەر بە جیهانی بێهودەیی– ئەم قسەیە بەو مانایە نییە کە نامۆ لاسایی کردنەوەیەکی هێڵنجە (لەلایەکی دییەوە، ئەو رەخنانەی کە کامۆ لە گوتارەکەی خۆیدا لە هێڵنجی دەگرێ گەلەك خەیاڵین) ئەو پەڕەکەی دەتوانرێ بگوترێ کە هەردوو بەرهەمەکە رەنگدانەوەو نیشانەی یەك رۆشنبیریی فەلسەفی هاوبەشو بیرکردنەوەیەکی لێکچوون. ئەم دوو بەرهەمە هەریەکەیان بەشێوەی خۆی رەنگدانەوەی یەك سەردەمن، بەڵام هەر ئەم فاکتەرە هاوبەشانە دەبنە مایەی باشتر هەست کردنو دەرك کردن بە جیاوازی نێوان ئەم دوو بەرهەمە. ئەم جیاوازییانە لە بەشی لایەنە فەلسەفیو ئەخلاقییەکانی نامۆدا بە درێژیو تیروتەسەلی دەخەینە بەر لێکۆڵینەوە.

پایەی نامۆ لە نێو بەرهەمەکانی تری کامۆدا

نامۆ یەکەمین بەرهەمە کە جەماوەرێکی بەرفرەی خوێنەران دەیناسن، بەڵام یەکەمین بەرهەمی کامۆ نییە. کامۆ وێڕایی کۆمەڵە دەقێك کە بۆ گۆڤارێکی خوێندکارانەی نوسیوونو نهو لە بەردەستدا نین، ئەو یادگارییانەی کە لە مانگی 1935/5وە کەوتە نوسینیان، هەروەها هاوکاری کردنی لە نووسینی (شۆڕش لە ئەستوری)دا (ئەم بەرهەمە لە بنەڕەتدا بەمەبەستی شانۆنامە نوسراوەو لەلایەن چارلوتەوە بڵاوکراوەتەوە). هەروەها نامەی خوێندنی باڵای کامۆ بە نێوی (فەلسەفەی میتافیزیکی مەسیحیو فەلسەفەی نوێی ئەفلاتونی، لە ساڵی 1934 یا لە ساڵی 1935دا کەڵکەڵەی بەرهەمێکی لە مێشکدا بوو کە لە مانگی 1937/5 بڵاوبوەوە: ئەم بەرهەمەی بریتی بوو لە کتێبی (پشتو ڕوو) کە پێنج گوتاری لە خۆ گرتووە. ئەم گوتارانە لە ساڵی 1958دا بە پێشەکییەکی تازەوە بڵاوکرانەوەو بۆ کەسێك کە گۆڕانی فیکری کامۆی مەبەست بێ، ئەم پێشەکییە بە گەنجینەیەکی یەکجار بە نرخو بەهادار حسێب دەکرێ. کامۆ لەم پێشەکییەدا دەڵێ: (دەزانم کە سەرچاوەی من لە پشتو روودایە، لەم دنیای هەژاریو نورەدایە کە رۆژانێك تێیدا ژیاوم..) پشتو روو کە سەرچاوەیەکی بێ وێنەو دەگمەنی هەموو بەرهەمەکانی کامۆیە، سەرچاوەیەك کە کامۆ بەتاسەوە بوو رۆژێ لە رۆژان بگەڕێتەوە سەری، یەکێکە لەو بەرهەمانەی کە رەنگدانەوەیەکی تایبەتی لە نامۆدا هەیە: کارەساتی بێدەنگیی پیریو بەجێ هێشتنی پیرە

دایکێك لە بن دێڕەکانیدا دەبینرێ. لەمەش پتر: هەردوو بەرهەمەکە بەهەمان سادەیی و ووردی رای نووسەر، دنیای خەڵکی هەژار ، بەڵام شایستە نیشان دەدەنەوە.

کامۆ لە مانگی 1940/9دا بەشی یەکەمی ئەفسانەی سیزیفی نووسی، وەختێ لە بەشی یەکەمی ئەفسانەی سیزیف بووەوە، نزیکەی چوار مانگێك بوو کە نامۆی تەواو کردبوو، بەم پێیە تەسەوری ئەوە دەکرێ کە بەلای کەمەوە ئەم دوو بەرهەمە لە یەك ماوەدا خولیای نووسەر بوبن و بیریان مژول کردبێ. لە ساڵی 1943دا کاتێ کە ئەفسانەی سیزیف دێتە بڵاوبوونەوە، ئەم دەستمایە تازەیەی نووسەری نامۆ، دەبێتە مایەی رەزامەندی، بەڵام بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ ئەوە بە دیاردەکەوێ کە ئەم چیرۆکنووسە پتر فەیلەسوف بووە تا هەر شتێکی دی بێ.

رەخنەگران هەندێ جار لەبەر رۆشنایی ئەو نموونانەدا کە لە ئەفسانەی سیزیفدا ناوی (مرۆڤی بێهودە) یان لێنراوە دەڕواننە، مەرسۆی قارەمانی نامۆ.

چیرۆکەکە بە تێکڕایی، بە نموونەی پراتیکی دنیای بێهودەیی ناسراوەو لایەنە تیۆرییەکەی لە ئەفسانەی سیزیفدا خراوەتەڕوو.

سارتەرش لە گوتارێکیدا کە لە 1943/2دا لەمەڕ نامۆ بڵاوی کردەوە دەڵێ: "جەنابی کامۆ لە ئەفسانەی سیزیفدا کە چەند هەیڤەك پاشتر بڵاوی کردۆتەوە تەفسیرێکی وردی لەمەڕ بەرهەمەکەی خۆی پێداوین). سارتەر (نامۆ) بە کارێکی تەواو سەربەخۆ دەزانێ و دەست لەسەر ئەم خاڵە دادەگرێ کە بە هیچ جۆرێ رۆمانێکی ئاسایی نییە. کامۆ، تا لە ژیاندا بوو چەندین جار رایگەیاند کە فەیلەسوف نییە – لەگەڵ ئەوەشدا پێدەچێ بەرهەمە فەلسەفییەکانی ژیانیان بە چیرۆکەکانی دا بێ؟ چونکە رەخنەگران دەیانەوێ چیرۆکەکانی لەبەر رۆشنایی بەرهەمە فەلسەفییەکانیدا هەڵسەنگێنن. هەر لەبەر ئەمەیە ئەگەر ستندال دەیزانی رۆژێ لە رۆژان، خەڵکانێك لەبەر رۆشنایی ئەو کتێبە تیۆرییەی لەمەڕ ئەشقی نووسی بوو، دنیای ئاشقانەی چیرۆکەکانی داغان دەکەن، هەرگیز ئەو کتێبە تیۆرییەی نەدەنوسی.

کامۆ، لەو جۆرە نووسەرانە نییە کە کتێبێك دەنووسن تا لە چنگی وەسوەسەیەك رزگاربن و جارێکی دی نەچنەوە سەر ئەو وەسوەسەیەو چیدی باسی نەکەن. کامۆ لە پێشەکیی (پشت و روو) دا دەڵێ: ***"هەموو هونەرمەندێك لە ناخی خۆیدا سەرچاوەیەکی دەگمەنی هەڵگرتووە کە بە درێژایی تەمەن شەخسییەت و نوسینەکانی پاراو دەکات.."***.

هۆی بەردەوام بوونی کاری کامۆ لە بچوکترین بەرهەمیدا بەدی دەکرێ. روداوی ئەو پارچە رۆژنامە کۆنەی کە مەرسۆ لە زیندانەکەی خۆیدا دەیدۆزێتەوە، دەبێ بە هەوێن و نێوەڕۆکی شانۆنامەیەك بە نێوی (بەد حاڵی بوون). لە تاعوندا باسی دەستگیرییەکی تازە لە گۆڕێ دایە کە لە جەزایردا دەنگی داوەتەوەو هەراو هەنگامەی خوڵقاندوە. مەسەلەی تەوقیف کردنی پیاوێکی گەنج لە گۆڕێیە، ئەم پیاوە شاگردی موغازەیەکەو لە کەناری دەریادا عەرەبێکی کوشتوە:" ژنە فرۆشیارەکە گوتی ئەگەر هەموو شەلاتیان بخرێنە زیندانەوە، ئەو دەمە خەڵکە بەڕێزەکان دەتوانن هەناسەیەکی ئاسودەیی بدەن".

ئایا دەبێ ئەم ئیشارەتانە بەجۆرە گوتارێکی پەنامەکی بۆ خوێنەر بێتە ژماردن یا مەبەستی کامۆ ئاشکراکردنی هێرشێکە بۆ سەر (ئاکاری ڕێزداران) کە لە نامۆدا پەنهانە ؟

لەمە گرینگترو جددیتر، کۆمەڵێك هزرینە دەربارەی مەرگ ، کە سەرچاوەی هەموو بەرهەمەکانی کامۆی پێکهێناوە. لە تاعوندا، تاروی قارەمانی چیرۆکەکە لە گێڕانەوەی بەسەرهاتی ئیعدامێکدا کە بەخۆی دیتویەتی، ڕستەیەك بەکاردێنێ کە لە ڕستەکەی کامۆ دەچێ: " حاڵی بووم کە ئەو بەناوی کۆمەڵگەوە داوای مەرگی ئەم پیاوە دەکات، تەنانەت داوا دەکات کە لەملی بدەن.) لەم کتێبەدا ئیعدام وەکو (درێوترین مرۆڤکوژی) نێوبراوە. پاشان وەکو دەزانین، کامۆ بە هاوکاری ئارتورکوستلر، کۆمەڵێك بیرو بۆچوون لەمەڕ ئیعدام دەنوسێت (1957).

لە نامیلکەی (هەندێ بۆچوون لەمەڕ مقصلە)دا، کامۆ بێ گوێدان بە حەساسیەتی خوێنەر، کارەساتی ئیعدامێك باس دەکات، بەڵام تەنیا ئامێری دڕاندانەی ئیعدامەکە مایەی نیگەرانی ئەو نییە: ڕەزامەندی قەزایی لەسەر ئەم سزایە ناڕەحەتی دەکات.

دەیگێڕێتەوەو دەڵێ: " بە گوتەی قازییەك، زۆربەی هەرە زۆری ئەو پیاو کوژانەی کە ئەو دیتبونی، بەیانی لە کاتی ردێن تاشینی خۆدا نەیان دەزانی کە لەوەیە بۆ عەسر قەتڵیان بەملی دابێ." **هەڵبەتە مەرسوش لە حاڵەتێکی ئاوهادایە.**

بەشێوەیەکی گشتی، بابەتی بێتاوانیو تاوانباری لە هەموو بەرهەمەکانی کامۆدا کەمو زۆر دیارە. لە تاعوندا هاتووە: " ئایا مرۆڤ هەقی ئەوەی هەیە خۆش بژی، لە کاتێکا مرۆڤی دی لە ڕەنجو ئازاردا بژین ؟ ئایا دەکرێ لەگەڵ گروپێك لە پەیڕەوانی مەسیحیەتدا هاوباوەڕبین کە ڕەنج سزایەکی دادوەرانەی گوناحێکە کە حەزرەتی ئادەم کردبووی ؟ یان نا، ڕەنجو ئازار ئەنجامو ئاکامی جەبرێکی پوچە ؟ هەڵبەتە هەمان تیمەو هەوێن لە کتێبی (سقوط) دا دوبارە دەبێتەوەو نێوەڕۆکی ئیعترافاتەکەی کلامانس پێك دێنێ. کلامانس چونکە ناتوانێ بگاتە کەنارەکانی ئەو بەهەشتەی کە سەراپا پاکیو بێگەردیو بێتاوانییە، بۆیە نائومێدانە یا لاسارانە پەنا وەبەر دۆزەخی تاوان دەبا. ئەم تاوانبارییە بۆ خودی ئەو پەسندو بەجێیەو سەبارەت بە خەڵکانی دی دوژمنانەو شەڕ فرۆشانەیە. پێگەی مەرسۆ، کە لە بەرانبەر مرۆڤەکاندا ئاوێتەی تاوانباری بووە، هێندەی دی نامۆیی مەرسۆ خەست دەکاتەوەو لە دوا بەرهەمی کامۆدا بە دیار دەکەوێ. لە ڕاستیدا وەختێ سارتەر لە ساڵی 1943دا نووسی: " جەنابی کامۆ دەیتوانی بۆ ناوی بەرهەمەکەی خۆی هەمان ناوی (نامۆ زادە)ی جۆرج گیسینگ هەڵبژێرێ، ڕاستی دەکرد. کامۆ پاش چواردە ساڵان کۆمەڵە چیرۆکیك بە ناوی (غوربەتو حکومەت) بڵاو دەکاتەوە.

مەرسۆ، کە لە نێو خەڵکیدا نامۆیە، نە لەبەری گرانەو نە پێوەی دەتلێتەوە، چونکە تا دەمی مەرگ باوەڕی بە جیهانو بە خۆی هەیە. قارەمانانی دوا کورتە چیرۆکەکانی کامۆ ناتوانن هەمان باوەڕی مەرسۆیان هەبێ. (لەبەر ئەوەی جیهان لە ئەندازە بەدەر بەرفرەو دەستو پێ گیرە یا هەستی ئەوان لە ئەندازە بەدەر بێدارە.)

قارەمانی (سقوط) لە تێگەیشتنی غوربەتی خۆیدا لە قارەمانانی نامۆ نزیك دەبێتەوە: قارەمانی (سقوط) سەبارەت بە شارەکەی، بەهاو ڕەگەزانی، سەبارەت بە شەخسیەتی تا ئێستای

خۆی دوچاری نامۆیی دەبێ تا بتوانێ هەستێکی باڵای ئەوتۆ بە دەست بێنێ کە لەگەڵ خودی خۆیدا ئاشتی بکاتەوەو باوەڕ بەخۆی بێنێ، بەڵام کام خود؟

مەرسۆ، بەهۆی رەفزکردنی گەمەی کۆمەڵایەتییەوە لەلایەن خەڵکییەوە بە غوربەت مەحکوم کرابوو، بەڵام توانی بووی بە پاکی و نەلەوتاوی بمێنێتەوە.

کلامانس، وێڕای قبوڵ کردنی گەمەی ژیان و خۆنامۆکردن، لە ترسی ئەوەی نەك لە کاروانی کۆمەڵ دوا بکەوێ، دێتە خوارەوە بۆ ئاستی شعوری تەوس وەشێنان، بەڵام ئەم شعورە لە هەموو حەقیقەتێك خاڵی بووەتەوە.

کورتەیەکی نامۆ

بەشی یەکەم:

فەسڵی یەکەم:

مەرسۆ، فەرمانبەرێکی گەنجە، لە جەزایر نیشتەجێیە، لە کەترەخانەی مارنگۆوە بروسکەیەکی دەگاتێ کە هەواڵی مەرگی دایکی پێ رادەگەیەنێ. ماوەیەك بە پاس دەڕوا (دنیا گەرمە).

پاشان بەپێ دەڕوا (کەترەخانەکە لە دوریی دوو کیلۆمەتری گوندایە) تەشریفات و مەراسیمی ئاسایی ئەنجام دەدرێ: دیتنی بەڕیوەبەری کەترەخانەکە، دیدەنییەکی پزیشکی قانونی (مەرسو، خۆی لە بینینی جەنازەکەی دایکی دەدزێتەوە.) ئەوجا گفتوگۆیەك لەگەڵ دەرگاوانەکەدا کە شیرو قاوە دەداتە مەرسوو، ئەویش قبوڵی دەکا. پاشان شەونخونی بە دیار تابوتەکەوە: دۆستانی رەحمەتی وەکو ئەندامانی یەك دادگا لە دەوری تابوتەکە خڕدەبنەوە سپێدە مژدەی رۆژێکی خۆش و هەتاوی پێیە.

بەشدارانی پرسەکە، جەنازەکە بەرەو کڵێسا دەبەن. بە (45) دەققە دەگەنە کڵێساکە. پیرەمێردێك ، خەمبارو داماو دوی جەنازەکە دەکەوێ. ئەم پیرەمێردە نێوی توماس پیرزە. دوا دۆستی خات مەرسو بووە لە کەترەخانەکەدا. لەوێندەر لە کەترەخانەکەدا–شۆخی و سوعبەتیان لەگەڵ پیرەمێردەکە دەکردو پێیان دەگوت: (ئەم ژنە دەنکی ئەوە). دنیا گەرمە، گەرماکەی لە کێشدا نییە. بە ڕێکەرانی جەنازەکە وەکو تاپۆو خەیاڵ دێنە بەرچاوی مەرسو: کڵێسا. گۆڕستان، زەبوونی و بێ توانایی پیرزی پیر، چاوەڕوانی: " کاتێ پاسەکە گەییە جەزایری نقومی رۆشنایی، کەیف خۆش بووم، پێم وابوو کە ڕادەکشێم و دوازدە سەعاتی رێك دەخەوم."

فەسڵی دووەم:

شەممەیە–مەرسۆ، کە لە خەو ڕابوو لە دڵی خۆیدا هەقی بە بەڕێوەبەرەکەی دا کە لەو دوو رۆژە ماندونییەی کە بۆ کفن و دفنی دایکی وەری گرتبوو، ناڕازی بووبێ. چونکە ئەم دوو رۆژە ماندۆنییە وا هەڵکەوتبوو کە دەیکردە چوار رۆژی دوا بە دوای یەك. دەچێ بۆ مەلەکرن. لەوێندەر تووشی ماری کاردونا دەبێ. ئەم ئافرەتە جاران تایپێستی هەمان دایەرەی مەرسو بوو.

ئەو کاتانە مەرسۆ تەماحی تێکردبوو،و مرخی لێ خۆش کردبوو. پێکڤە مەلە دەکەن. پێدەکەنن. پێکڤە دەنوون. کاتێ جلکی خۆ لەبەر دەکەن، ماری هەست دەکا کە مەرسۆ تازیە بارە، بەوپەڕی سەرساممییەوە بۆی بە دیاردەکەوێ کە داکی مەرسۆ دوێنێ مردووە. بۆ عەسر پێکڤە دەچنە سینەما، شەویش پێکڤە دەقەتێنن. ماری، بەیانی زوو دەڕوا، مەرسۆ بێکارو تەنیایە، بە درێژایی پاش نیوەڕۆی ئەو ڕۆژە لە بانێژەی ماڵەکەدا دەوەستێ‌و سەیری هاتووچۆی خەڵکی گەڕەکەکە دەکا. عەسر " وام زانی هێشتا هەر هەمان ڕۆژی درێژی یەك شەممەیە، دایکە ئێستا نێژراوە، دووبـــارە دەچــــمەوە ســــەر کارەکـــــەم، بـــــە گشـــــتی چ شـــــتێك نــــەگۆڕاوە".

فەسڵی سێیەم:

دوو شەممەیە: دایەرە، بەڕێوەر، کار، سەعات دوازدەو نیو لەگەڵ عەمانوئێلی هاوکاریدا وەدەردەکەوێ. لە مەیخانەکەی سلست فراڤین دەخوات. وەکو هەمیشە خەوتنی پاش نیوەڕۆیان، جگەرەکێشان، ترامـوای، دووبارە دایەرە. عەسر، گەڕانەوە بۆ کەناری دەریا. مەرسۆ لەسەر قاڵدرمەکان تووشی سالامانوی پیری دراوسێی دەبێ. ئەم پیرەمێردە سەگێکی پێیەو بەردەوام لەگەڵێتی‌و ئازاری دەدا. ئەوجا تووشی ریمونی هاوسێی دەبێ. ئەم هاوسێیەی خوڵقی دەکا کە پێکڤە نان‌و پەنیرێ بخۆن، دەستی ئەم دراوسێیەی لە سووکە شەڕێکدا زامدار بووەو بە سارغی پێچاویەتی. ریمون داوا لە مەرسۆ دەکا کە ببێ بە دۆستی‌و رازی دڵی خۆی بۆ هەڵدەڕێژێ: ئەو پیاوەی ئەم دراوسێیەی مەرسۆ لەگەڵی بەشەڕ هاتووە، برای ژنێکە کە ریمون – دراوسێکەی مەرسۆ– خەرجی دەکێشێ. تازە بۆی دەرکەوتووە کە ئەم ژنە خیانەتی لێدەکا. ژنەکەی دارکاری کردووە، بەڵام هێشتا دڵی دانەسەکنیوەو پێی وایە ئەم تۆڵەیە بەس نییە. دەیەوێ نامەیەك بۆ ژنەکەی بنێرێ‌و گازی بکا بۆ ئێرەو هەقارەت‌و سوکایەتی پێبکا.

مەرسۆ، ئەم نامەیە بۆ هاوسێکەی خۆی دەنووسێت: " ریمون پێی دەڵێ کە هەنووکە تۆ دۆستێکی گیانی بە گیانی‌و دڵسۆزی منی".

فەسڵی چوارەم:

هەفتە دەبورێ، شەممە لەگەڵ ماریدا دەچێتە کەناری دەریا.

هەتاو، ئاوی شیرتێن، تامی سوێرو تەڕی لێوانی ماری. دوو بە دوو بۆ ماڵەکەی مەرسۆ دەگەڕێنەوە : " پەنجەرەکەم کردبووەوە،و هەستی داچۆڕانی شەوی هاوین بەسەر بەدەنی لە تریفەی مانگا غەرق بوومان، لەزەتێکی تایبەتی هەبوو ". سبەینێی ئەو ڕۆژە دەنگە دەنگی کوتەککاری لە ماڵەکەی ریمون–ەوە دەژنەون. گوێیان لێ دەبێ کە ئەم پیاوە لە ژنێك دەداو جنێوی دەداتێ. پاسەوانێك دەکەوێتە بەینەوەو کۆتایی بەم شەڕە دێنێ. پاش ڕۆیشتنی ماری، ریمون دێتە دیدەنی مەرسۆو لێی دەپاڕێتەوە کە شایەتی بۆ بدات‌و لایەنی ئەو بگرێ. مەرسۆ قاییل دەبێ. پاش نیوەڕۆ، پێکڤە لە ماڵ وەدەردەکەون. مەرسۆ دەبینێ ئەم هاوسێیەی خۆشی دەوێ‌و ڕێزی دەگرێ. هەست دەکا کە (فرسەتێکی باشە). وەختێ دەگەڕێنەوە سالامانۆ بە

تەنیاو بێ سەگەکەی دەبینن. سالامانۆ بۆیان دەگێڕێتەوە چۆن سەگەکەی ڕەڤییە، چونکە نیگەرانە عەسر دێتە دیدەنی مەرسۆ: " پاشان شەوباشی لێکردم. دەرگای ژوورەکەی داخست، گوێم لە دەنگی هاتووچۆی بووەوە. جیرەجیڕی قەرەوێڵەکەی بەرز بووەوە. بەو دەنگە کزەدا کە لەتیغەی ژوورەکەیەوە دەهات، زانیم کە دەگری. نازانم بۆ دایکم بیرکەوتەوە".

فەسڵی پێنجەم:

ریمون، مەرسۆو ماری دەعوەت دەکات کە رۆژی یەکشەممەی ئایندە لە کابینەی یەکێك لە دۆستەکانی لە نزیکی جەزایر بگوزەرێنن. بە درێژایی ئەو رۆژە دەستەیەك عەرەب تاقیبیان کرد. برای کۆنە ماشقەکەشی لە نێو ئەو عەرەبانەدا بوو. بەڕێوەبەرەکەی مەرسۆ پێشنیاز دەکات کە مەرسۆ بچێ بۆ پاریس‌و کارێك بگرێتە دەست. مەرسۆ لە وەڵامدا دەڵێ بۆ ئەو هیچ جیاوازییەکی نییە. عەسری ئەو رۆژە ماری لێی دەپرسێت کە ئاخۆ بە تەمایە بیخوازێ؟ مەرسۆ، لە وەڵامدا دەڵێ بەلای ئەوەوە فەرق ناکات. لەبەر دڵی ماری کە دەڵێ حەزدەکا شووی پێبکات، مەرسۆ قاییل دەبێ. شێو لە خواردنگەی سلست دا دەخۆن، لە دەوری مێزێك دادەنیشن کە ژنێکی تری پڕ جم‌و جۆڵ‌و چالاکیش لەسەر هەمان مێز نان دەخوات. مەرسۆ، لەبەر دەرگیماڵی خۆیاندا، تووشی سالامانۆ دەبێ. سالامانۆ، بە مەرسۆ رادەگەیەنێ کە سەگەکەی بە یەکجاری گوم بووە. ماوەیەك پێکڤە باسی سەگ دەکەن. پاشان سالامانۆ دەربارەی دایکی مەرسۆ قسەی لەگەڵ دەکا دەڵێ کاتێ کە مەرسۆ دایکی بردە کەترەخانە، خەڵکی گەڕەك‌و بان لۆمەیان کردووە، بەڵام ئەو دەیزانی کە مەرسۆ دایکی زۆر خۆش دەوێ.

فەسڵی شەشەم:

یەکشەممەیە، وەختێ ماری، مەرسۆ لە خەو هەڵدەستێنێ، مەرسۆ هەست بە ناڕەحەتی دەکا. خۆ ئامادە دەکەن کە لەگەڵ ریمون دا بەڕێ بکەون. رۆژێ پێشتر مەرسۆ شایەتی دابوو کە ئەو ژنە لە ئەمرو ڕای ریمون دا نەبووە. کە دەردەکەون، ریمون لە شۆستەکەی بەرانبەریانەوە دەستەیەك عەرەب دەبینێ کە سەیری ئەمان دەکەن. خەنیمەکەی خۆی لە نێوانیاندا دەناسێتەوە. بەڵام تازە مەسەلەکە بڕاوەتەوە. سواری پاس دەبن تا بچن بۆ ماڵی دۆستەکەی ریمون. ئەم دۆستە نێوی ماسون–ە، پیاوێکی باڵا بەرزی میهرەبانە، کیژێکی پاریسی خواستووە. مەرسۆو ماری پێکڤە مەلە دەکەن‌و پاشان لەسەر لمەکە رادەکشێن‌و خۆ دەدەنە هەتاو کە لە فراڤین دەبنەوە هێشتا زووە، هەتاو بە شێوەیەکی ئەستوونی لە لمەلانەکە دەدا، لەم کاتەدا مەرسۆ، ریمون‌و ماسون پێکەوە دەڕۆن تا لە کەناری دەریادا پیاسە بکەن. لە پڕو لە دوورەوە دوو عەرەب بەدی دەکەن. ریمون کە خەنیمەکەی خۆی دەناسێتەوە دەڵێ: " خۆیەتی" سووکە شەڕێك هەڵدەگیرسێ، مەرسۆ خۆی تێکەڵ ناکات. یەکێك لە عەرەبەکان چەقۆ دەردێنێ، ریمون بە سووکی بریندار دەبێ.

ریمون دەوری سەعات یەك‌و نیو دەگەڕێتەوە بۆ کەناری دەریا، مەرسوش لەگەڵی دەچێ.

دوو عەرەبەکە هێشتا هەر لەوێن. لە نزیکی کانییەکەدا راکشاون. ریمون لێدەبڕێ خەنیمەکەی بکوژێ، بەڵام مەرسۆ پێی دەڵێ سەبر بکا تا عەرەبەکە شتێ بڵێ. مەرسۆ هەر بۆ (احتیاط) دەمانچەکە لە دۆستەکەی دەستێنێ. دوو عەرەبەکە بە هێمنی لەوێندەر دەڕۆن. گەرماکە لە کێشدا نییە، هێشتا ناگەنەوە کابینەکە کە مەرسۆ هەست دەکا مەیلی لە گەڕانەوەیە بۆ کەناری دەریاو پیاسە کردن. روو دەکاتە کانییەکە تا کەمێ خۆی فێنك بکاتەوە –خەنیمەکەی ریمونیش گەڕاوەتەوە بۆ ئەوێندەر– رووداوەکانی پاش ئەمە لە حاڵەتی خەون و بێداری دا بەسەر مەرسۆدا تێدەپەڕێ – دەست دەخاتە سەر دەمانچەکەی ریمون، بڕیار دەدا گەشتێ بکا، بەڵام هەست دەکا کەنارەکە لە ژێر زەبری گەرمای هەتاودا لەقەفرتێ دەکاو تاقیبی ئەویش دەکا. کابرای عەرەب هەڵدەکێشێتە چەقۆ– مەرسۆ، کە چاوی پڕ بووە لە ئارەقەو چ شوێنێ نابینێ، دەست لە دەمانچەکە توند دەکا، پەنجە بە پەلە پیتکەوە دەنێ. " ئالێرەوە بوو کە لەنێوان دەنگێکی ساردو گوێ کەڕکەردا هەموو شتێ دەستی پێکرد. ئارەقەکەی نێو چاوانم سڕی، تێ گەیشتم کە هاوسەنگی رۆژم، واتا کپی و بێدەنگی کەنارەکەم شڵەقاندبوو، کپی و بێدەنگییەك کە بەلامەوە خۆش بوون: هەنگینێ چوار گوللەی دیم لە جەستەیەکی بێ گیاندا خاڵی کرد، کە گوللەکان رۆ دەچوون، چ کاردانەوەیەکی نیشان نەدەدا. ئەم چوار گوللەیە، وەکو چوار لێدانی خێرا بوو، کە من لە دەرکەی بەدبەختیم دەدا).

بەشی دووەم:

فەسڵی یەکەم:

تەحقیقەکانی موحەقق، سەردانی ئەوقات، ئەو پرسیارە تەوس ئامێزانەی کە لە مەرسۆی دەپرسن لە مەڕ دایکی و هەستی دەربارەی دایکی. مەرسۆ بە پێچەوانەوە لە بری ئەوەی قسان بکات. کە قسە کردن لەو کاتانەدا پێویستە – قسان ناکا. تەحقیقی لە نوێی موحەقق. مەرسۆ چ ژێوان بوونەوەیەك دەرنابڕێ. موحەقیق باسی خواو مەسیح دێنێتە گۆڕێ. پاشماوەی تەحقیقات کە پازدە هەیڤان دەخایەنێ.

فەسڵی دووەم:

ژیانی مەرسۆ لە زیندان دا – سەردانی ماری– مەرسۆ بەرە بەرە لەگەڵ زیندان و ژیانی ناو زینداندا ڕادێ و (زۆر هەست بە نارەحەتی) ناکا– کاروپیشەی لە زیندانا: یادگارەکانی، خەوتن،و خوێندنەوەی پارچە رۆژنامەیەکی کۆن کە بە رێکەوت دەستی کەوتووە.

فەسڵی سێیەم:

وەرزی هاوین هاتووە – دەست پێکردنی دادگا– مەڕسۆ کە لە قەفەزی تاوانباریدا دانیشتووە، بە ئامادەبووانی دادگاییەکە ئاشنا دەبێ: ئەندامانی دادگا، رۆژنامەنووسان،

قازییەکان ، شایەتەکان، سەرۆکی دادگا رووداەکاتە مەرسۆو دەربارەی دایکی، دەربارەی کوشتنی کابرای عەرەب پرسیاری لێدەکا- ئەوجا شایەتەکان ریز دەگرن: بەڕێوەبەری کەترەخانەکە، دەرگاوان، پیرزی پیر. ئەندامانی دادگا بۆیان دەردەکەوێ کە خەڵکی، مەرسۆیان نەدیتوە لە کاتی ناشتنی تەرمەکەی دایکیدا بگری، نە یویستووە بۆ دواجار روخساری دایکی ببینێ، جگەرەی کێشاوە قاوەو شیری خواردۆتەوە. سلست گوتی بەڕای ئەو مەرسۆ (مسیبەتێکی) لێ قەوماوەو، لەمە زیاتر نەیتوانی چیدی بڵێ. ماری کە گوشاری سەرۆکی دادگای لەسەر بوو، ئیعتراف کرد کە (پێوەندی نامەشروعی) ئەو لەگەڵ مەرسۆدا لە رۆژی پاش ناشتنی تەمری دایکیدا دەستی پێکردووەو لە هەمان شەوی یەکتر دیتنیاندا پێکەوە چوون بۆ فیلیمێك کە (فیرناندل) دەوری تێدا دەبینی. شایەتیو گەواهی ماسۆنو سالامانۆ گوێیان پێ نەدراو بە هەند وەرنەگیران. بەڵام سەرۆکی دادگا بە ئامادەبووانی دادگای ڕادەگەیەنێ کە ریمون بابایەکی (قورمساغ)ەو ئەو نامەیەی کە سەرچاوەی ئەم کارەساتەیە بە دەستی مەرسۆ هاتۆتە نووسین، مەرسۆ، تەنیا لەبەر خاتری ریمون ئەو شایەتییە نەهەقەی داوە:

چ گومانێك لە دەست تێکەڵ کردنی ئەم دووانە نییەو تاوانی مەرسۆ بێگومان تاوانێکی کرێتو دزێوە. ئەوقاتەکەی(پارێزەر) مەرسۆ ئیعتراز دەگرێ: " بفەرموون تاوانەکەی چییە؟ ناشتنی دایکی یا قەتڵە ؟"

سەرۆکی دادگا دەڵێ: "من ئەم پیاوە بەوە تاوانبار دەکەم کە بە هەمان دڵڕەقی تاوانبارێك، تەرمی دایکی ناشتووە."

فەسڵی چوارەم:

مەرسۆ بە جۆرێ لە دادگەکەدا بەشداری دەکات وەکو ئەوەی پێوەندی بەوەوە نەبێ، دەربارەی ئەو قسە دەکەن، بەڵام هەرگیز رای خۆی ناپرسن. بە باوەڕی سەرۆکی دادگا، مەرسۆ، بە سووربوونی پێشوەختەوە تاوانەکەی ئەنجام داوە. سەرۆکی دادگا سەر لە نوێ دەکەوێتە گێڕانەوەی رووداوو سەربوردەکانو لە رێگەی ئەم سەر لە نوێ باسکردنەوەوە ئەوە دەسەلمێنێ کە تاوانبار کابرایەکی بێ سۆزو بەزەییە – ئەندامانی دادگا رووبەڕووی کەسێکن کە بە بکوژی دایکی خۆی حسێب دەکرێ.

کابرایەکی دڵڕەقی هیچو پووچی ئەوتۆیە کە " چ پێوەندییەکی بە کۆمەڵەوە نییە ". چونکە لە " بنەڕەتی ترین بنەماکانی کۆمەڵ " غافڵو بێ ئاگایە. سەرۆکی دادگا داوای ئیعدام کردنی تاوانبار دەکا- ئەوقاتەکەی مەرسۆ باسی ئەوە دەکا کە سەری کراوەتە سەرو هاڕوژاندویانەو دەکەوێتە پێدا هەڵگوتنی خۆش رەوشتی ئەو. بەڵام مەرسۆ گوێ بەو قسانەی ئەو نادات، قۆناغەکانی ژیانی خۆی دێنەوە بیری- لە کاتێکا خەڵکی دەوری ئەوقاتەکەی ئەویان داوەو ئافەرینی دەکەن، مەرسۆ هەست بە بێ تاقەتی و ماندوێتی دەکا- چاوەڕوانی زۆر، هەراو هەنگامە، کپ بوونی لە نوێی هۆڵی دادگا، ئەنجام سەرۆکی دادگا ڕای دەگەیەنێ کە " لەمەیدانێکی گشتیدا، لەلایەن میللەتی فەڕەنساوە، لە ملی دەدرێ ".

فەسڵی پێنجەم:

مەرسۆ، نایەوێ قازی بدینێ – بیر لە " دەزگایەکی بێ بەزەیی" دەکاتەوە کە ئەو بەرەو مەرگ دەبا، بیر لە هەڵاتن و رزگار بوون دەکاتەوە– چ شتێك لە ئیعدام گرنگتر نییە. بیر لەو مل پەڕێنە دەکاتەوە کە چۆن لە بەرە بەیانێکدا دەیبەنە بەردەمی. هەروەها بیر لە بەخشین دەکاتەوە – وەختێ قازی وەژووری زیندان دەکەوێ، مەرسۆ بیر لەوە دەکاتەوە کە ماری چیدی نامەی بۆ نانووسێت – قسە گلەیی ئامێزو ئومێد بەخشەکانی قازی، مەرسۆ دەهەری دەکا: " هیچ یەقینیاتێکی ئەو داوە موویەکی قژی ژنێکی نەدەهێنا ". پڕ دەداتە قازی، بەرۆکی دەگرێ. بەر دەمرێژی جنێوانی دەدا. پاش رۆیشتنی ئەو، مەرسۆ دیسان هێور دەبێتەوە:

" لە بەرامبەر ئەم شەوە پڕ لە نیشانەو ئەستێرەیەدا بۆ یەکەمجارو بێ چەندو چون پێشوازیم لە جیهان کرد. کاتێ دیتم جیهان بەم رادەیە لە من دەچێ و سەرەنجام بەم شێوە برایانەیە رەفتار دەکات، هەستم کرد کە بەختەوەر بووم و هێشتاش هەر بەختەوەرم ".

بۆ ئەوەی هەموو شتێ بگاتە لوتکە، بۆ ئەوەی کەمتر هەست بە تەنیایی بکەم، تەنیا ئەوەندە مابوو کە خۆزیا بخوازم لە رۆژی ئیعدام کردنەکەمدا خەڵکێکی زۆر گردببنەوەو بە هوراکێشانی پڕ کەرب و کینە پێشوازیم بکەن.

فۆرم و لێکدانەوەی نامۆ

چوارچێوەی چیرۆکەکە:

تێکرای رووداوەکانی ئەم چیرۆکە لە جەزایردا روو دەدەن ئەو گەڕەکەی کە مەرسۆی لێیە ناوی بلکورە – کامۆ بە خۆشی لە ساڵی 1914وەو لەگەڵ دایکیا لەم گەڕەکە ژیاوە، لە خانووی ژمارە 93ی کوچەی لیوندا گەورە بووە. ئەم کۆڵانە ئێستا ناوی بلویزدادە. سالامانۆی پیریش بە هەمان کۆڵاندا سەگەکەی بۆ گەڕان دەبات، یان هەندێ جاریش دەیبات بۆ مەیدانی عەمەلیاتی سوپایی، واتا بۆ هەمان ئەو شوێنەی کە کامۆ لە لاویدا فوتبۆڵی تێدا دەکرد. هەر هەموو وردە شتەکانی تری کە پێوەندی بە جەزایرەوە هەیە دەقاودەق لەگەڵ واقیعدا جووتە : ئەو زیندانەی کە لە بەرزاییەکانی شاردا بوو، باخە چکۆلەکەی نزیکی کۆشکی دادگا، ئەو سەیرانگایەی کە کەوتۆتە ئەو سەری کۆڵانی لیون–ەوەو ئەو ترامواییەی یاریکەران و تەماشاکەرانی بۆ ئەوێندەر، دەبرد... کەترەخانەی مارنگۆ کە دوورییەکەی لە شارەوە دەقاو دەق رەچاو کراوە.

لەلایەکی دییەوە، وەکو پرۆفیسۆر کاستاکس سەلماندویەتی ئەو کەنارەی کە کارەساتەکەی لێ روو دەداو کامۆ لە قەراخی جەزایردا دایناوە، ڕەنگدانەوەیەکی دەقاو دەقی بیرەوەرییەکە لەمەڕ شاری تروڤیل. ئەم شارە چکۆلەیە سەر بە پارێزگای ئۆران–ەو کامۆ لە یاداشتنامەکانی خۆیدا دەربارەی ئەم شارە دەڵێ: " تروڤیل دەشتێکە پڕ لە گوڵی سیراس و بەرانبەر بە دەریایە".

پڕە لە ڤیلای بچکۆلە کە هەیوان و قاڵدرمەی سپی یا سەوزیان هەیە. هەندێ لەم ڤیللایانە چوون بە نێو چڕە دارستانی خورماداو هەندێکیان لە نێو بەردەڵانی روتەندا گیرساونەتەوەو دەریا لە خواریانەوە کەمێك بە هاڕەو هاژەیە. بەڵام هەتاو، شنەبای خۆش، گوڵی سیراس–ی

سپی، جوانی ئاسمانی شین، هەر هەموویان وێنەی هاوین لە خەیاڵدا زیندو دەکەنەوە " (لەگەڵ نامۆدا بەراوردی بکە).

* زەمەن لە چیرۆکەکەدا:

بەشی یەکەمی چیرۆکەکە بریتییە لە هەژدە رۆژ : واتا لە نێوان رۆژی ئەو پێنج شەممەیەی کە مەرسۆ بروسکەکە وەردەگرێو تا رۆژی ئەو یەك شەممەیەی کە کارەساتەکە دەقەومێ – سەرەتای چیرۆکەکە لە مانگی شەشدا دەست پێدەکات " واتا وەرزی فوتبۆڵ کە لە جەزایردا لە 6ر30هێوەتر ناڕوات، هێشتا تەواو نەبووە"– بێگومان رۆژی قەتڵەکەش رۆژێکە لە رۆژەکانی مانگی /7.

بەشی دووەم بریتییە لە نزیکەی یەك ساڵ : تەحقیق یازدە مانگی خایاند. دیارە دەبێ ماوەی رۆژانی دادگاییەکەو ئەو رۆژانەی کە مەرسۆ لە پاش دادگاییەکە لە زیندانا گوزەراندونی، بخرێتە سەر یازدە مانگەکە – دادگاییەکە لە مانگی شەش دایە.

لێرەدا دوو خاڵ لە ئێستاوە دیارو ئاشکران:

1- وێڕای ئەوەی کە چیرۆکەکە بەسەر یەك ساڵدا پەخش و بڵاودەبێتەوە، کەچی زۆربەی هەرە زۆری چیرۆکەکە لە هاویندا روو دەدات و بەتایبەتی لە هەردوو هەیڤی شەش و حەوتدا روودەدات.

2- کاتی چیرۆکەکە ئاسۆیی دەڕوات. واتە لە نێو چیرۆك و سەربوردەکەی مەرسۆدا چ گەڕانەوەیەك بۆ رابوردوو بەدی ناکرێ.

هەر فەسڵەو شان بەشانی زەمەن و کات لەگەڵ خۆیدا دەمان باتە پێشێ، تەنیا فەسڵی یەکەم و دووەمی بەشی یەکەم نەبێ کە دەکەوێتە ڕوونکردنەوەی رووداوەکانی قۆناغێکی تایبەتییەوە.

* دیدی گوتیار (راوی):

نامۆ، چیرۆکێکە بەڕاناوی یەکەم کەسی تاك نوسراوە: ئەمەش مەعنای وایە کە کامۆ تاڕادەیەك لەگەڵ مەرسوی شا قارەمانی چیرۆکەکەدا تێکەڵ دەبێ و دەوری گوتیار (راوی) بەو دەدا. هەر لەبەر ئەمەیە کە بە پێچەوانەی ئەوەی کە لە سورو رەش یان لە مادام بۆڤاری دا دێتە پێشێ و گوتیار پاش مەرگی قارەمانەکە دەمێنێ و دەتوانێ ئەم مەرگە بگێڕێتەوە، ئێمە مەرگی مەرسۆ نابینین، چونکە مەرسۆ ناتوانێ واریقات و سەربوردەی مەرگی خۆی بگێڕێتەوە.

بەڵام ئایا دەشێت ئەوە قبوڵ بکرێ کە ئەم چیرۆکە لە حوکمی دەفتەری بیرەوەریدا بێ و مەرسۆ رۆژانە شتی دەربارەی ژیانی خۆی تێدا شەرح و تۆمار کردبێ ؟ یان ئەوەیە کە پاش حوکمەکەی، روداوی کارەساتەکە، لە نووکەوە، واتا لە مردنی دایکییەوە کە لە دادگاییەکەدا خرایەڕوو، دەست پێدەکا و تۆماری دەکات ؟

* گریمانەی دەفتەری بیرەوەری

ئـەم گریمانەیـە خـۆ تێکـەڵ کردنـی ئاشـکرای چیرۆکنووس دەخـوازێ. لـەم حاڵەتـەدا چیرۆکنووس لێدەبڕێ کە دەفتەری بیرەوەریەکەی (یاداشتنامە) لە کوێوە دەست پێبکات- ئەم بڕیارە پتر لەگەڵ رووداوەکانی پاشتردا دەگونجێ، بێگومان کەسێکی وەکو مەرسۆ ناتوانێ پێشبینی رووداوەکانی پاشتر (ئاینـدە) بکات. بـەڵام وێـڕای ئـەوەی کـە زۆر دوورە پیـاوێکی وەکـو مەرسۆ یاداشتنامە بـۆ خـۆی تـەرتیب بکـات، ئـەوجاش دیـاری کردنـی سـاتی بـەر لـە کارەسات و تۆمار کردنی لـە یاداشتنامەدا کارێکی یـەکجار ئەستەم و زەحمەتـە-بـۆ نموونـە کاتـێ کـە بروسـکەکەی پێـدەگات، وا دێتـە بەرچـاو کـە یەکسـەر دەسـت بـە نووسـینەوەی بیرەوەرییـەکانی بکـات -چـونکە ئـەو رووداوانـەی کـە یەکسـەر پـاش گەیشـتنی بروسـکەکە روودەدەن، بـە فـەرمانی رانـەبوردوو (داهـاتوو) بـەیان دەکـرێن: (سـەعات دوو سـواری پـاس دەبم و پاش نیوەڕۆیەکی درەنگ دەگەم). بەڵام کاتێ کە پاش چەند سەعاتێك دەگاتە جێ و شەو بە دیار جەنازەکەی دایکییەوە دەباتە سەر، زەمانی ئیستاو حاڵی رووداوەکە بە ئاشکرا لە زەمانیئیستاو حاڵی گوتیار جیا دەبێتەوە " من تەنانەت هەستم دەکرد کە ئەم مردووە لـە نێو مردووەکانی دیدا، لە روانگەی ئەوانەوە چ مەعنایـەکی نـەبوو. بـەڵام ئێسـتا وا تـێ دەگـەم کە هەستەکەی من هەڵە ئامێز بووە.)

بـە زۆری، بـەلای کەمـەوە لـە بەشـی یەکەمـدا وا دێتـە بەرچـاو کـە هـەر فەسـڵێك بـۆ خـۆی کۆمەڵـە رووداوێکـەو مەرسـۆ لـە کۆتـایی رۆژدا (بروانـە فەسـڵی 6,5,3,2) یـان لـە کۆتـایی هەفتەدا وەبیریان دێنێتەوە.

هەڵبەتە ئەم دیمەنە نە یەك دەستە ونە لە ئاڵۆزی بەدەرە : بۆ نموونە لە فەسڵی چوارەم دا وەختێ مەرسۆ باسـی رۆژی پێشـو دەکـات دەڵـێ: " ئـەمڕۆ بـەیانی" و ئـەمـە وا دەنوێنـێ وەك بڵێی رۆژ هێشتا لای ئەو تەواو نـەبوبێ - بـەڵام لـە کۆتـایی هـەمان فەسـڵدا دەڵـێ " سـبەینێی ئەو رۆژە" ئەمە لە کاتێکایە کە خوێنەر چاوەڕێی وشەی (سبەی) بوو.

بەمجۆرە، بەشێوەیەکی هەست پـێ نـەکراو دەربـارەی زەمـانی حـاڵی رووداوەکە، بـۆ پـاش گەڕاوەتەوە.

لـە بەشـی دووەمـدا، چـوار فەسـڵی یەکـەم بریتییـە لـە بابەتـەکانی یـازدە مـانگی تـەحقیق و مەحکەمە. پیاو ناتوانێ ئەوە بڵێ کە وەختێ مەرسۆ رووداوەکانی تـەحقیق و ژیـانی خـۆی لـە زینداندا باس دەکات (فەسڵی 1و2) ئایا مەحکەمەکەی تـەواو بـووە یـان وا خـەیاڵ بکـرێ کـە ئەوەی گوتیار دەیگێڕێتەوە وەستانێکە لە نێوان هەردوو فەسڵی 2و3دا. هەڵبـەتـە گێڕانـەوەی " رۆژ بـە رۆژ "ی بەشـی یەکـەم، سـڕاوەتەوە. چـونکە مەرسـۆ سـەبارەت بـە رووداوەکـان هێنـدە دوورە پـەرێزی کـردووە کـە هـەردوو فەسـڵی 1و2 نـەك وەڵام دانـەوەی زەمـانێکی بـە دووی یەکتردا هاتوو نییە، بەڵکو وەڵامدانەوەی هەندێ کاروبارە کـە لـە قۆناغـدا رویـان داوە. وێـڕای ئەمەش لە فەسڵی پێنجدا وا دێتە بەرچاو کە گێڕانەوەکە لەگەڵ ئەو رووداوو هەستانەدا کە

مەرسۆ دەریان دەبڕێ لە رووی زەمانەوە هەمدیس یەکیان گرتۆتەوەو جۆرە هاوزەمانییەکی تەواو پەیدا بوەتەوە، چونکە ئەو بە کاتی ئێستا قسان دەکات:" چ قسەیەکم نییە کە بەوی بلێم" یان لە جێیەکی دیدا دەڵێ: " خۆم لە پێشوازی کردنی ئیمام تابوور دورگرت". وەك بلێی نەزانێ کە قازی(ئیمام تابوور) ویڕای ئەمەش، دوایی هەر بۆ زیندانەکەی ئەو دێ.

* ئەو گریمانەیەی کە گوایە، ڕۆمانەکە (پاش روداوەکان) نووسراوە

ئەگەر، بە پێچەوانەوە وا فەرز بکەین کە مەرسۆ ئەم چیرۆکەی پاش حوکمی دادگاو لە زیندانا نوسیوە، ئەوا لەو رووەوە بە سوودە کە ئاسۆو مەودایەکی یەکگرتووتر بە چیرۆکەکە دەبەخشێت. لەو حاڵەتەدا، دەبێ ئەوەمان لا قەبوڵ بێ کە مەرسۆ دووبارە بیری لە رابوردوی خۆی کردۆتەوەو بە جۆرێ ڕێکی خستوونەتەوە کە هەر یەکێك لەو رۆژە گرینگانەی بونەتە مایەی کارەساتەکە یان پاش کارەساتەکە هاتوونەتە پێشێ سەر لە نوێ دروست کراونەتەوەو هێنراونەتەوە گۆڕێ. ئەم دروست کردنەوەیەش بە شێوەیەکە لە تۆ وایە هەر یەکێك لەم رۆژانە ئێستایە و لەگەڵ ئەودا هاوزەمانە، ئەو سووکە لادانانەی کە ئاماژەمان بۆ کردن بۆ نموونە لە بری (سبەینێ)، (سبەینێی ئەو رۆژە) بە ئاسانی لەگەڵ (ئەودیمەن و ئاسۆ دوفاقەییەی) کە مەرسۆی تێکەوتووە، رون دەبێتەوە (ئێستای واقیعی- رابوردوی خەیاڵی). بۆیە ئەو سووکە لادانەی نێومان برد لە هەڤژینی رابوردوی تەواو و ئێستای وەسفی لە ناو یەك چیرۆکدا، دژوارتر نییە. چونکە باشترین نووسەرانمان. زۆرجار سوود لەم هەڤژینییە (پێکەوە ژیان) دەبینن. بەم پێیە بوونی هەندێ زاراوە لە بەشی یەکەمدا کە لە بەشی دووەمدا روون دەبنەوە دێنە تێگەیشتن. بۆچی مەرسۆ وا تێدەگا ئەو پیرانەی کە بە دیار جەنازەکەی دایکییەوەن، تەنیا بۆ موحاکەمەی ئەو هاتوون؟ چونکە لەو ساتەدا کە ئەو قسە دەکات، کۆمەڵ هەستی تاوانێکی لا دروست کردووە. مەرسۆ بەر لەوەی دادگایی بکرێ لەم هەستە بێ خەبەر بووە. ئەگینا چۆن وا زەن دەکات کە ئەو چوار گوللەیەی بە کەلەشی بێ گیانی کابرای عەرەبەوەی نا، وەکو چوار لێدان بووە کە ئەو لە دەرگای بەدبەختی داوە.

لەگەڵ ئەمەشدا، بەڵگەکانی ئێمە، بنج بڕ نایەنە بەرچاو. (کەشف بوون و شایەتەکانی) مەرسۆ، وەکو پاشتر بۆمان دەردەکەوێ لەوەیە پاکانەی سایکۆلۆژی خۆی هەبێ. بەڵام قاییل بوون بەم خاڵە کە سەر لەبەری چیرۆکەکە بە دەستی مەرسۆی زیندانی لە نوێ نووسراوەتەوە، وەکو رەچاو نەکردنی جیاوازییەکی یەکجار گەورەیە کە لە رووی شێوازەوە، سەرەتای چیرۆکەکە لە کۆتایی چیرۆکەکە دادەبڕێ. " ئەم جیاوازی شێوازە هاوتای جۆرە بەد گۆڕانێکە (مسخ) یا بە هەر حاڵ هاوتای جۆرە ئاگاییەکی نوێی مەرسۆیە). مەگەر وا فەرز بکەین کە مەرسۆ هێندە وەستایە کە شێوازی چیرۆکەکەی خۆی لەگەڵ هەر حاڵەتێکی خۆیداو لە هەر قۆناغێکی چیرۆکەکەدا سازاندووە، بەڵام ئێمە نایەین فەرزی وەها بکەین.

ئێمە پێمان وانییە کە بشێت باسی دەفتەری بیرەوەری یا تەنانەت مەنەلۆگ بکرێ. کامۆ گوفتاری قارەمانەکەی (ناڵێتەوەو کاوێژ ناکاتەوە): ئەو چیرۆکێك دەنووسێت کە سەربوردەی مەرسۆ بەشی هەرە زۆری پێك دێنێ. زاراوەی (بێ لایەنانە)ی مەرسۆ لە چیرۆکەکەدا جۆرە هەوڵێکە لە بوارو مەیدانی شێوازدا.و ئەو شتەی کە لە دەفتەری بیرەوەریدا بە بێ موبالاتی وناجددیەت حسێب دەکرێ، لە بەرهەمێکی خەمڵیودا، بە جۆرە دەوڵەمەندییەکی ناوەڕۆك و بەرینی ئاسۆی چیرۆك دێتە هەژماردن.

* ئایا مەرسۆ یەك (کا راکتە ر)ە؟

پێوەندی کامۆو مەرسۆ پێوەندییەکی دوو لایەنەیە، گێڕانەوەی چیرۆکەکە بەڕاناوی یەکەم کەسی تاك ئەو قەناعەتەمان لا دروست دەکات کە نووسەرو قارەمانەکەی بە تەواوی یەکن، بەڵام ئەم گێڕانەوەیە خۆی لە خۆیدا هۆیەکە کە هزرو بیری مەرسۆمان بۆ روون دەکاتەوە. چونکە بەم هۆیە ئەو مەودایەی کە خراوەتە بەینی چیرۆکنووس و قارەمانەکەیەوە دەسڕێتەوەو ئەوسا روون کردنەوەو داوەری ئەخلاقی ئاسانتر دەبێ. سارتەر، لە شرۆڤەکەی خۆیدا دەربارەی نامۆ، بایەخی بەم لایەنەی رۆڵی مەرسۆ داوەو لەم بارەیەوە دەڵێ: " کامۆ دیوارێکی شووشەیی لە نێوان کاراکتەرەکەی و خوێنەردا رۆدەنێ. لە کاتێکدا هیچ کەسێك لە خەڵکانی نێو جامخانە بێ کەڵکتر نییە. وا دێتە بەرچاو کە جامخانەکە هەموو شتێك تێ دەپەڕێنێ تەنیا یەك شت نەبێ کە دەیوەستێنێ ئەویش مەعنای هەڵسوکەوتی زەلامەکەیە. جا با بزانین ئەم شووشەیە چییە: ئەویش هزرو زەینی (ذهن) نامۆیە – لە راستیدا ئەمەش جۆرە شەفافیەتێکە: هەرچییەك کە زەینی نامۆ دەیبینێ ئێمەش دەی بینین. بەڵام ئەم زەینەیان بە شێوەیەك دروست کردووە کە بۆ شتەکان شەفاف و روونە، بەڵام بۆ مەعناکان لێڵ و تەڵخە. ئەم دەقە پێشبینییەکی جوانە، بە تایبەتی لەم رووەوە کە چارەنووسی دوایی (قارەمان) لە (چیرۆکی نوێ)دا نیشان دەدا. جگە لەوەی پێشبینییە، تا رادەیەك وەبیرهاتنەوەشە، چونکە قارەمان لە چیرۆکەکانی جویس یان فاکنر وەها بوون: ئەو زەینە (ذهن) سادەیەی کە دیوار ئاسا کەوتۆتە نێوان نووسەرو جیهانەوەو هەر لەوێشدا (زەین) کەس و شتەکان دەبینرێن – بە رواڵەتیش چ خوڵقێنەرێکی بە توانا لە گۆڕێدا نییە کە دەست بخاتە کاروباری سازاندنی ئەم کەس و شتانەوە. بەڵام پێ ناچێ نامۆ گەیی بێتە ئەم رادەیە: مەرسۆ هەم زەینێکە کە لەوەوە قارەمانانی دی دەبینین و هەم قارەمانە.

لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا، ئالن روب گرییە کە حەز دەکا پێشڕەوانێك بۆ چیرۆکی نوێ پێکەوە بنێ و پەیدا بکات، بە هەمان رێی سارتەردا هەنگاو دەنێ: لە کتێبی: بە هیوای چیرۆکی نوێدا، هێرش دەکاتە سەر رەخنەی تەقلیدی، چونکە رەخنەگرانی تەقلیدی دەڵێن (هەر قارەمانێك دەبێ ناوێکی تایبەتی هەبێ، خۆ ئەگەر بکرێ، دوو ناوی هەبێ: ناوو شۆرەت، دەبێ دایك و باوکی هەبووبێ و جۆرە کاریگەرییەکی ئەوانی پێوە دیار بێ. دەبێ کارێکی هەبووبێ – خۆ ئەگەر ماڵ منالی هەبێ باشترە– خۆلاسە دەبێ کەسایەتیەکی

تایبەتی هەبێو سیمایەکی هەبێ کە ڕەنگدانەوەی ئەم کەسایەتییە بێ. دەبێ خاوەنی ڕابوردوویەك بێ کە کاری کردبێتە سەر ئەم خوو یان ئەو خووی، واتا خوو هەڵسو کەوتەکانی ڕەنگدانەوەی ئەو ڕابوردووەی بن. کەسایەتی ئەو بزوێنەری ڕەفتارو کردەوەکانی ئەوەو لە هەر ڕووداوێکدا بە جۆرێکی تایبەتی وەگەڕی دەخات. کەسایەتی ئەو، دەرفەتی خوێنەر دەدا کە هەڵی بسەنگێنێ، خۆشی بوێ یان ڕقی لێی هەستێ- لە سایەی ئەم کەسایەتییەدا، قارەمان ڕۆژێ لە ڕۆژان ناوی دەگوازێتەوە بۆ بەشەرێك، وەك بڵێی ئەم بەشەرە لەچاوەڕوانی ئاهەنگی ئەم ناو نانەدا دەققەژمێری دەکرد. چونکە قارەمان هەم دەبێ دەگمەن بێو هەم بتوانێ بە پەیژەی گوفتاردا سەر بکەوێ. دەبێ هێندە تایبەتمەندێتی هەبێ کە هیچ کەسێك نەتوانێ جێی بگرێتەوەو ئەوەندە گشتێتی تێدا بێ کە وەکو هەمووانی لێ بێ).

ڕوب گرییە پاشان چۆتە سەر باسی نامۆو گەییوەتە ئەو ئەنجامەی کە: " هیچ بەرهەمێکی گەورەی هاوچەرخ لەم ڕووەوە لەگەڵ پێوەرەکانی ڕەخنەدا تێکناکاتەوە ".

بەڕاستی مەرسۆ ئەو هەلومەرجانەی سەرەوەی بە تەواوەتی تێدا نییە. چ شتێك لەمەڕ ناوی ئەو نازانینو چ سەروەتو سامانێکی نییە، بەڵام ناوی شۆرەتی هەیە، دایکی هەیە، کارێكو کەسایەتییەکی هەیە (ئەگەر چی غەریبە)، تایبەتمەندی بەدەنی هەیە (بەلای کەمەوە لەو ڕووەوە کە ڕقی لە سپی پێستانە)، ڕابوردوویەکی هەیە (خوێندنی دەست پێکردووە، بەڵام نەیتوانیوە تەواوی بکات، بەلای کەمەوە ئاماژەیەك بۆ ئەو ساڵانە کراوە کە لەگەڵ دایکی دا ژیاوە). خوێنەران داوەرییان دەربارەی ئەو کردووە (جارێ بە تازە مەسیحو جارێ بە پاشکەوتەی فیکرییان لە قەڵەم داوە)، و چەندین جار دادگاییەکەیان تازە کردۆتەوە تا بیبەخشن یان بە دڵنیاییەوە تاوانباری بکەن، هەندێکیش بە نوێنەری سەردەمێکی تەواوی دەزانن، وەکو چۆن گوتیە یا شاتوو بریان نوێنەرانی سەردەمی خۆیان بوون. ئێمەش هیوادارین ئەوە نیشان بدەین کە چۆن دەتوانرێ لەودا هەم تاکێك و هەم ڕەمزێك ببینرێ.وئەمە چ جەزرەبەیەك لە کامۆ نادات.

ڕوانینی ڕوب- گرییە دەربارەی جەبریەتی کەسایەتی قارەمانانی تەقلیدی قەناعەت بەخشترە. هیچ شوێنەوارێکی ئەم جەبریەتە لە کەسایەتی مەرسۆدا نابینرێ. ڕاستییەکەی ئەوەیە کە ڕەفتاری مەرسۆ، خوێنەرانی ڕاهاتوو بە قارەمانانی وەك قارەمانەکانی بەلزاك ناڕەحەت دەکات ، گەرچی دایکی هەیە یان هەبووە. بەڵام هەڵسوکەوتێکی وەهای لەگەڵ ئەم دایکەدا نییە کە دەروون ناسی یا زانستی ئەخلاق بتوانێ بە ئاسانی تۆمارو دەست نیشانی بکات. هەرچەندە ئەو کابرایەکی تاوانبارە، بەڵام ناکرێ هەروا بە ئاسانیو بێ لێ پێچانەوە بخرێتە ڕیزی پیاوکوژانی ناو چیرۆکە ئەدەبییەکانەوە. کەواتە، نامۆ نەك لە باری هاوبەشی لە ڕوانینی ڕواڵەتی دا، بەڵکو لە باری ڕەخنەگرتن لە چەمکی کەسایەتییەوە، وەکو چۆن بە دڵی هومانیسم- ی کۆن بوو، سەرنجی ڕۆب-گرییەو لایەنگرانی چیرۆکی نوێشی ڕاکێشابوو.

له بەشی (هونەری کامۆ)دا دەبینین کە ئەم لێکچوونە قوڵە دەبێتە هۆی کۆمەڵە لێکچونێك لە ئاستی دەربڕین دا.

* وێنەی کابرایەکی جەزایری

هەموو شتێك دەربارەی مەرسۆ گوتراوە، بەڵام بە باوەڕی من بە ئەندازەی پێویست ئەوە نیشان نەدراوە کە ئەو بەر لە هەموو شتێك بابایەکی جەزایرییە. بێگومان لەم رووەوە لە کامۆ دەچێ. بەڵام تا چ ڕادەیەك ؟ مەرسۆ لە هەمان گەڕەکی هەژار نشیندا دەژی کە کامۆ تێیدا دەژیا. ئەویش لەگەڵ پیرە دایکەکەیدا لە هەمان گەڕەك ژیاوە. (هەڵبەتە دایکی کامۆ پاش مەرگی کوڕەکەی مرد).

ئەویش ناچار بوو دەست لە خوێندن هەڵگرێ و بە نیوەچڵی بە جێی بێڵێ (کامۆ، بەهۆی نەخۆشییەوە خەریك بوو دەست بەرداری خوێندنەکەی ببێ و سەرەنجامیش نەیتوانی ئەو خوێندنە تەواو بکات کە خۆی دەیویست). لێکچوونی ئەم دوانە هەندێ گومان بزوێنە. بەلای کەمەوە مەرسۆ لە کەسێك دەچێ کە زۆر نزیك بوو کامۆ ئەو کەسە بێ: کەسێکی نەخوێندەوار، بێ وەفا دەرهەق بە دایکی،و هەندێجار تاوانبار، ئەگەر دەرفەتێك بڕەخسایە.. قارەمانی چیرۆك هەمیشە کەم یا زۆر شتێك لە خودی نووسەر دەگرێتە خۆ.

ئایا دەشێت بڵێین مەرسۆ، کامۆیەکی (ناکام)ە ؟

پرۆڤیسۆر کاستاکس بە پشتیوانی یاداشتنامەکانی کامۆ ئەوە نیشان دەدا کە کامۆ لە سالانی 1937-1938دا چەند لە بیری ئەوەدا بووە کە لە پەستی ژیان بخەلەسێ. لە ساڵی 1938دا دەنووسێت: " پێویستە هەموو رۆژێك، شتێك لەم دەفتەرەدا بنووسم: دەبێ تا دوو ساڵی دی بەرهەمێك بنووسم".

هەوەڵجار بیری لە شانۆنامە کردەوە، بەڵام کالیگولا تێنوێتی ئەوی نەشکاند- ئەوجا رووی کردە چیرۆکنووسین: مەرگی شاد، تێنوێتی نەشکاند، ئەوجا رووی کردە نووسینی کتێبێك (پەیامێك).

سەرەنجام کەڵکەڵەی چوونە هندو چینی کەوتە سەر. هەڵبەتە مەرسۆ بیری لەم کارانە نەدەکردەوە ، تەنانەت پێشنیازی سەرۆك دایەرەکەی خۆی، کە بچێ بۆ پاریس، رەفزکرد. ئایا دەتوانین بڵێین مەرسۆ کابرایەکی دەستەپاچە بووەو نەیتوانی ئەو کارە بکات کە کامۆ کردی و رزگاری بوو (بڕوانە، کاستاکس، ل 73). من قەناعەتم وایە کە دەبێ لە شوێنێکی دیدا بۆ حەقیقەتی چیرۆکەکە بگەڕێین.

کاتێ مەرسۆ خوێندنی تەواو کرد، گەییە ئەو قەناعەتەی کە " ژیانی مرۆڤ هەرگیز نایەتە گۆڕین و هەموو جۆرەکانی ژیان سەرو بنی یەك شتن ". هەڵبەتە بیری وا لە مێشکی کامۆدا نییە، بە تایبەتی لە قۆناغێکدا کە ترسی ڕاهاتن و خوو پێوەگرتن لە ئازای نیشتبوو،و لەوە دەترسا کە هەفتەی چل سەعات کارکردن هیچ دەرفەتێك بۆ گەشەکردنی مرۆڤ نایەڵێ و تاقەت و حەوسەڵەی دەبات.

تەجرەبەیەکی بچوکی مامۆستایەتی، ترسەکەی زیاتر کرد. ئەو تەنانەت ئاشنایەتی لەگەڵ خەمی ژیانی ئیداریشدا پەیدا کرد. ئەم خەمە لە کارێکدا یەخانگیری بوو کە دەتوانرێ بە ژیانی ئیداری کامۆ بشوبهێنرێ. لەگەڵ ئەوەشدا، من پێموایە کە تەسلیم بوونی مەرسۆ، ئەگەرچی جیاوازە لە ترس و نیگەرانی کامۆ بەرانبەر بە پەستی و پووچی بایەخێکی هەیە کە لەگەڵ دیدی کامۆدا یەك دەگرێتەوە.

وەکو گوتمان مەرسۆ سەبارەت بە ئایندەی خۆی خەمساردو بێ موبالاتە، پێشنیازی سەرۆك دایەرەکەی کە بەرزکردنەوەی پلەی ئەوی تێدایە، رەفز دەکا " چونکە هەموو ئەم شتانە بایەخی واقیعیان نییە "، بەلاّم تۆزێ پێش ئەوە. کامۆ هۆی قەبوڵ نەکردنی ئەم بەرز کردنەوەیەی لە کۆمەڵە گوتاری (شادی)دا روون کردبووەوە: " کەم کەس لەوە تێدەگەن کە جۆرە رەفزێك هەیە، هیچ لایەنێکی هاوبەشی لەگەڵ پچڕانی پێوەندیدا، نییە، لەم حاڵەتەدا وشەی: ئاینده، ئاسایش، پلەوپایە چ مەعنایەکیان هەیە ؟ من بۆیە دەست بە رووی هەموو ئایندەکانەوە دەنێم، چونکە ناتوانم لە بازنەی ئێستای خۆیشیم دەربچم ". مەرسۆ پڕ بە پێستی وشەی فەیلەسوف، فەیلەسوفە. واتا وەکو زانایەك دەژی. شیعری ژیانی ئەو ئەگەر چی لە نێو کتێباندا زیندان نییە، بەلاّم هیچی لە شیعران کەمتر نییە.

کامۆ دیسان لە هەمان کۆمەڵە وتاری (شادی) داو لە گوتاری هاوینی جەزایردا دەڵێ: " پێچەوانەی یەك میللەتی شارستانی، میللەتی داهێنەرە. ئەم کێویانەی کە لە کەناری دەریادا پاڵیان داوەتەوەو مۆڵیان خواردووە، ئەم ئومێدە نامەعقولەم دەدەنێ کە رەنگە بێ ئاگا لە خۆیان، سەرقاڵی بەرجەستەکردنی رۆشنبیرییەك بن کە لە دوا ئەنجامدا شکۆداری مرۆڤ سیمای واقیعی خۆی وەربگرێتەوە". هەنگینێ قەناعەت دەکات کە: " ئەم جۆرە میللەتە هەمە پەسند نابێ. لێرەدا بە پێچەوانەی ئیتاڵیاوە، هۆش چ شوێنێکی نییە". ئایا کامۆ، لە سەردەمی نووسینی نامۆدا دەیتوانی ئەم جۆرە میللەتە بێ کەمو زیاد پەسند بکات ؟ وەکو لە یاداشتنامەکاندا بە دیار دەکەوێ، کامۆ لافی ئەوە لێدەدا کە ئیلتزامی بە تەبیعەتو سروشتی رۆشنبیرانەی خۆیەوە هەیە.

بەلاّم کامۆ لە رۆشنبیردا کەسێك دەبینێ کە " خاوەنی شەخسیەتێکی دوفاقییە". کامۆ لە قۆناغی نامۆدا دوچاری دوفاقی شەخسیەت بووبوو، و نەیدەتوانی لەم داهێنانە شکۆدارەی کە بێ ئاگا لە داهێنەرەکانی دەخەملێ، بەشداری بکات. چەند ساڵێك بەر لەمە، لە بری پراکتیزە کردنی فەلسەفەی یۆنان، تێیدا نقوم دەبوو، لە بڕی مەلەکردن لە دەریادا، دەربارەی مەلەوانانی دەنووسی، و لە بڕی ئەوەی " سیمای رۆشنبیرییەك بەرجەستە بکات" دەربارەی رۆشنبیرییەك تێدەفکری کە لە دەوروبەری ئەو بەرجەستە دەبوو.

ئەگەر کامۆ کەڵکەڵەی داهێنانی لەسەردایە، کەمتر لەبەر ئەو ژیانە پەستو بازاڕییەیە کە دەرهەق بە کەسێکی وەکو مەرسۆ رەوا دەبینرێ، بەڵکو پتر لەبەر ئەوەیە کە ژیانی ئەو، خوێندنەکەی، تەبیعەتی ئەو رێگایەکی دی خستۆتە بەردەمی. کەواتە ئاساییە کە لە کاتی ئەفراندنی مەرسۆی قارەمانی خۆیدا، پتر هەست بە غوربەت بکات تا ون بوون.

کۆگوتاری (شادی) لایەنەکانی تری کەسایەتی مەرسۆ بەشێوەیەکی کاریگەرو پڕ سوود روون دەکاتەوە: بێ موبالاتیو خەمساردیی رواڵەتی ئەو لە کاتی ناشتنی دایکی، لە شارێکا کە لەوێندەر " هەرچییەك پێوەندی بە مەرگەوە هەیە کرێتو دزێوە"، رەوشتی جوامێرانەی ئەو کە بە پێی ئەو رەوشتە: " نابێ بە دوقۆڵی پەلاماری یەك دوژمن بدەن": شەڕی کەناری دەریاکە پێوەندی بە خوو رەوشتی جوامێرانەوە هەیە. مەرسۆ، کاتێ هەست دەکات کە رایمونی دۆستی لە خەتەردایە، دەیەوێ لەسەری بکاتەوەو تای ئەو بگرێ، بەڵام لە یەکەم شەڕدا بەشداری ناکاتو وازیان لێ دێنێ دوو بە دوو (شەڕ بکەن). سلست لە دادگادا گەواهی دەدا کە مەرسۆ (پیاوە)و دەڵێ هەمووتان دەزانن کە پیاوەتی دەکاتە چی. بە کورتی ئەگەر بەوە قایل بین کە " فەزیلەتو پیاوەتی لە سەرانسەری جەزایردا وشەیەکی بێ مەعنایە: (بڕوانە گوتارەکانی کامۆ) هەنگینێ رەفتارو هەڵسوکەوتی مەرسۆ پاش تاوانەکەی کەمتر دەبێتە مایەی سەرسامی.

* نامۆ

چاپیینی لە یەکەمین لاپەڕەکانی بەرهەمەکەی خۆیدا سەبارەت بە نامۆ (دەربارەی قارەمانێکی بێ مەزەب) ئەو مەسەلانەی روون کردۆتەوە کە پەیوەستن بە عینوانی کتێبەکەوەو دەڵێ: "مەرسۆ ئەو ساتەی کە دادگایی دەکرێ، بە هیچ جۆرێ هەست بە نامۆیی ناکات، نە سەبارەت بە کۆمەڵگە هەست بە نامۆیی دەکاتو نە سەبارەت بە واقیع " تەنانەت گونجانو سازانی ئەو لەگەڵ سروشتدا هێندە کۆکە کە هەرگیز گومانی لێناکرێ. بەجۆرێ باسی دەریاو لمو هەتاو دەکا وەکو چۆن ئێمە باسی هەناسەدانو هەناسە وەرگرتنی خۆ دەکەین.

دەبێ کۆمەڵگە ئەو لەم بەهرانە مەحروم بکات تا ئەو لە خەیاڵدا پێوەندییەك لەگەڵ رەگەزی سروشتی خۆیدا بەرپا بکات. لەم ساتە بەداوە ئیدی ئەم پێوەندییە دەبێ بە ونبونو جودایی. جۆری رەفتاری ئەویش لەگەڵ خەڵکانی دیدا لەسەر هەمان شێوەیە. وشەێن دۆستایەتیو ئەشق بۆ کەسێك کە بەکاریان دێنێ، بەندە بە ئاگایی ئەوەوە دەربارەی پێوەندییەکانی لەگەڵ هاو رەگەزەکانی خۆیدا.

مەسەلەی پێوەندییە ئینسانییەکان لەلای مەرسو مەبەست نییە: پێوەندی ئینسانی لای ئەو لایەنی پراتیکی هەیە. بۆیە کاتێ ریمون دەم لە دۆستایەتی دەکوتێ یا ماری خۆشەویستی خۆی بۆ دەردەبڕێ، ئەو ئامادەی قبوڵ کردنە، بەڵام سەرسامە.

لە موحاکەمەکە بە دواوە ئیدی هەموو شتێ دەگۆڕێ: " دەتگوت بەبێ من لە مەسەلەکە دەکۆڵینەوە. کاروبارەکان بێ گوێدان بە من دەڕۆیی. مەسەلەکە. مەسەلەی چارەنووسی من بوو، بەڵام چ کەسێك ڕاوبۆچوونی منی نەدەپرسی ". مەرسۆ، تا ئەو کاتانەی کە ئازادبوو بەرانبەر بە خەڵکانو شتەکان زۆر ساردو سڕ بوو، هیچ جۆرە کەڵکەڵەیەکی یاخیگەریو گۆڕانکاری لە سەردا نەبوو: جیهانی ئەو بریتی بوو لە دنیای دایەرە، گەڕەك، بەندەر، کەناری دەریا، ئەویش وەختێ کە دەعوەتیان بکردایە . کاتی دەست بەتاڵی خۆی لە بانیژەو هەیوانی ماڵەکەی خۆیدا بەسەر دەبرد. دۆستەکانی بریتیبوون لە هاوسێکانی، هاوکارانی دایەرەی،و بەڕێوەبەری خارنگاکە.

تەنیا ڕێ‌و ڕەسمی ناشتنی دایکی دەرفەتی بۆ ڕەخساندین کە لە دەرێی ژیانی پەست‌و سواوی ڕۆژانەداو بە ئازادی ببینین: لە کەترەخانەی مارنگو، و پاشانیش لە ڕێو ڕەسمی بەڕێکردنی جەنازەکەدا، مەرسۆ توانی چەند بابەتێکی تازە بدینێ: سیمای خەڵکی، جۆری پۆشاکیان، ڕێورەسمی ناشتن،. بە گوتەیەکی دی ڕەنگە بتوانرێ بگوترێ کە قۆناغی زیندان‌و دادگایی، کۆمەڵێك ئاسۆی تازە لەبەردەم ڕوانینی ئەودا دەکاتەوە: ئەو لە دادگاییەکەی خۆیدا بە جۆرێ بەشداری دەکات کە لە تۆ وایە تەماشاڤانی نواندنێکە. لە قسەی زل‌و قەبەی قسەکەران‌و ڕەفتاری ڕۆژنامەنووسان وەئاگا دێ.. کەواتە ئەگەر ئەو نامۆبێ، ئەوا لە قۆناغی یەکەمدا ئاساییە، چونکە لە شوێنی خۆی وەدەرنراوەو لە کاتێکا ئەو وەکو پێویست خۆی بۆ ئەم دووری‌و غوربەتە ئامادە نەکردبوو، خۆ لەوەشە ئەگەر پێشنیازی سەرۆکی دایەرەکەی قبوڵ کردباو بە پلەیەکی ئیداری بەرزتر بچوبایە بۆ پاریس، لەوێندەریش هەستی بە جۆرە نامۆییەکی سەرەتایی کردبا. ئەو لە وڵاتی خۆیداو دەرهەق بە داب‌و نەریت‌و عورف‌و عادەت بە هەمان ئەندازە نامۆیە کە هورونی قارەمانی چیرۆکی "سادە دڵ"ی ڤۆلتر، لە کاتی دابەزینیا لە خاکی فەرەنسادا نامۆ بوو. ئەو کابرایە هێندە سادە دڵ‌و ساویلکەیە کە پێی سەیرەو تێناگات بۆچی لەو شوێنەدا کە پێویستە ڕۆڵی سەرەکی بدینێ کەنار دەخرێ.

بەمجۆرە لایەنی تەشریفاتی بێ ڕوح‌و گیانی کۆمەڵ تاڕادەی داشۆرین بەر ڕەخنە دەکەوێ. ئەم داشۆرینە پتر ئاڕاستەی دەزگای عەدالەتە کە لە تۆ وایە خاوەن بەرژەوەندی ئەسڵی ناناسێت‌و بێ گوێ دان بەو "خاوەن بەرژەوەندییەکە" درێژە بەکاری خۆی دەدا. مەرسۆ دەرهەق بە جیهان ، خۆی بە نامۆ نازانێ یان بڵێین هەست بە نامۆیی ناکات. بەلای کەمەوە تا ئەو دەمەی دنیا نەبووە بە ئاهەنگێکی پڕ لە تەشریفاتی پڕ لە بۆرە پیاوی بوکەڵە ئاسای قەرەقۆز، بەڵام ئەمە نەبوەتە مایەی ئەوەی کە خوێنەر وەکو نامۆیەك نەیبینێ. هەڵبەتە دەبێ جیاوازی لە نێوان چەمکی نامۆ‌و غەریب دا– کە بە مانای سەیر دێ – بکرێ، چونکە هەندێ جار لە ڕووی چەمك‌و ماناوە لەجێی یەکدی بەکار دەهێنرێ.

چونکە دەکرێ لە ڕەفتاری مەرسۆدا. جۆرە ڕەوشتێکی سەیر " غریب " بەدی بکرێ. ئەم هەستە لە ڕێگەی هەندێ لە قارەمانانی چیرۆکەکەوە، بۆ ئێمە دەگوازرێتەوە: بێ موبالاتی‌و خەمساردی مەرسۆ سەبارەت بە ئایندەی خۆی، سەرۆکی دایەرەکەی سەرسام دەکات. بێ موبالاتی مەرسۆ سەبارەت بە ژن هێنان، ماری سەرسام دەکات. ڕەفتاری مەرسۆ، ئەوقاتەکەی ناڕەحەت‌و نیگەران دەکات. بۆیە ئەم تەمومژە دەروونی‌و ڕووحییەی باڵی بەسەر ئەم قارەمانەدا کێشاوەو لە خودی بەرهەمەکەوە هەڵقوڵیوە، هیچ جۆرە دەرفەتێکی پێداچونەوەو ڕونکردنەوە ناهێڵێتەوە. ئەگەر بشیایە کەرەستەکانی ئەم بەرهەمە لە جۆری پێکهاتەی بەرهەمەکە جیا بکرێتەوە ئەوا زۆر ساکارانە دەمانگوت کەسایەتی مەرسۆ لە بەرانبەر شیکردنەوەی نیمچە دەرونیش مقاوەمەت دەکات.

بە شێوەیەکی باشتر، ئەو فۆڕمەی کامۆ هەڵی بژاردووە، تەواو لەگەڵ مەبەستەکانی خۆیدا سازگارو گونجاوە.

وێڕای ئەمەش دەبێ دان بەوەدا بنەین کە ئەگەر کۆمەڵ بە هۆی غەرابەتەوە، مەرسۆ سەرزەنشت دەکات، ئەوا پتر لەبەر ئەوەیە کە کۆمەڵ رووبەڕووی رەفتاری بابایەکی نامۆ دەبێتەوەو مامەڵەی لە تەکدا دەکات. مەرسۆ بەنیسبەت پەیمانە کۆمەڵایەتی و بڕیارەکانی دادگاوە، نامۆیە (لە کاتی باسکردنی دادوەردا دەڵێ: " ئەو گوتی من کارم بەو کۆمەڵەوە نەبووە، کە دانم بە سادەترین بڕیاری دا نەناوە.") لە روییەکی دییەوە، ئەو سەبارەت بە خۆیشی نامۆیە، بەلای کەمەوە ئەمە قەناعەتی کەسانێکی وەکو پرسکارو ئیمام تابوورەکەیە کە بێئەوەی لەو بگەنو دەرکی پێ بکەن، خێری ئەویان دەوێ. ئەوان، دەیانەوێ قەناعەت بە مەرسۆ بکەن کە کاتێ تەقەی لە کابرای عەرەب کردووە، دەستی، لە دڵو بیری نامۆ بووە، خودی ئەو، ئەمڕۆکە لە کەسایەتی ئەو رۆژەی خۆی نامۆیە، تەنیا لەبەر ئەوە ئەم کارەی کردوە کە تاکو نهو سەبارەت بەخوا نامۆ بووە، بەڵام ئەوان هەوڵو تەقەلایەکی پیرۆزیان دەست داوەتێ تا پارچەکانی ئەم کەسایەتییە لەبەر یەك هەڵوەشاوەیە، بدەنەوە دەم یەك، پاش سزای دادوەرانە جەستەی ئەو لەگەڵ دڵو بیریدا ئاشت بکەنەوە، شەیتان لە جەستەی دوێنێی مەرسۆ وەدەرنێن، بە مەرجێ کە مەرسۆی ئەمڕۆ ئەنجامی خەتاو تاوانەکانی رابوردوی خۆی وەئەستۆ بگرێ، تا ئەمان بتوانن دوبارە ئەو بخەنەوە پەنای خوا، بەمەرجێ مەرسۆ باوەڕبێنێ کە ئەو روحێکە. واتە بەوە قاییل بێ کە رۆح، بنەمای یەکبوونی کەسایەتی ئەوە، و بەو پێیە، هەرکارێ کە ئەو لە رێی دروست دەربکات، بە گومڕایی دێتە هەژماردن. لە کاتێکدا کە ئەم "چاکە خوازانە" (بەتایبەتی ئیمام تابوور) بەپێ داگرتنەوە تێدەکۆشن مەرسۆ لە سروشتی نامۆی خۆی بگێڕێنەوەو بۆ ئەم مەبەستە شۆڕشێکی لە ناخدا هەڵدەگیرسێنن، کەچی مەرسۆ پاش ئەو شۆڕشە پتر پابەندو دڵبەندی سروشتی نامۆی خۆی دەبێ، بەلای کەمەوە لەم رێگەیەوە هوشیاریو ئاگایی پتر دەربارەی کەسێتی خۆی پەیدا دەکات. چونکە پەی بەوە دەبات کە بە گێڕانەوەی بۆ باوەشی کۆمەڵ، لە ڕاستیدا دەیانەوێ لە خودی خۆی دووری بخەنەوەو، هەرکاتێ مرۆڤێك لەگەڵ تەبیعەتدا سازا، خەڵکانی دی ناوی بێگانەو نامۆی لێدەنەن. " ئەو هاوارە پڕ کەربو قین ئامێزانەی" کە مەرسۆ لە کۆتایی چیرۆکەکەدا ئارەزووی دەکات و بە ئاواتی دەخوازێت ، خۆی لە خۆیدا بەڵگەو نیشانەی تاسەی زۆرو زەبەندی ئەوە بۆ جیابوونەوەو دورکەوتنەوە لە تیرەی بەشەر.

ئەم تاسە گەرمەش، هەستو هەستکردنی ئەو تا توخوبی ناکۆکی وەپێش دەبات: ئایا کاتێ مرۆڤ بە تەواوەتی لە مرۆڤانی دی نامۆ بوبێ، دەتوانێ ئارەزووی کینە سەبارەت بەوانبکات ؟ ئەم هاواری کەرب ئامێزە، بەلای کەمەوە بەڵگەی ئاشتبوونەوەو سەر لە نوێ دۆزینەوەی برایەتییەو پاشان نیشانەی گەشبینی مەرسۆیە دەربارەی جیهانێك کە کۆمەڵی مرۆڤان ناناسێت یا بەر لۆمەو گازاندەیان دەدات.

مەرسۆ، لە جیهان، یا بە لای کەمەوە لە جیهانی کۆمەڵایەتی دڕدۆنگو نامۆیە. ئەگەر ئەو بە پێوەرو پێوانەی دەرێی سروشتی راستەقینەی خۆی هەڵبسەنگێنن، ئەوا سەبارەت بە خۆیشی هەر نامۆو بێگانەیە. ئەگەر خوێنەر ماف لادان لە بنەماو دەستوورەکانی دەرونزانی تەقلیدی بەو رەوا نەبینێ، یا ببێ بە هاودەنگی کۆمەڵو کاردانەوە تورە یا بەزەیی ئامێزەکانی کۆمەڵ قبوڵ

بکات، ئەوا لەو حاڵەشدا مەرسۆ لە روانگەی خوێنەرەوە هەر نامۆو غەریب دەنوێنێ. بە هەرحاڵ ئەگەر نەشمانەوێ کاردانەوەیەکی وەکو کاردانەوەی پاسەوانانی کۆمەڵایەتی یا چاکەکارانی بەهەشتی سەرزەمین بنوێنین، دیسان خەتەری ئەوە لە ئارادایە کە مەرسۆ وەکو نامۆیەك تەسەور بکەین. ئا لێرەدا مەسەلەی وەستایەتی دەستکرد، بەڵام پەسەندی چیرۆکنووس بە دیار دەکەوێ و خۆی دەنوێنێ. با وا دابنەین کە مەرسۆ هیچ مەسەلەو دۆزێکی نییە، بەڵام لەو حاڵەدا بۆچی چیرۆکی ژیانی خۆی دەگێڕێتەوە. دیارە هیچ ئیعترافێك نییە مەبەستێکی لە پشتەوە نەبێ، ئیدی مەبەستی ستایش بێ، ئامۆژگاریو ئاراستەکردن بێ، کەڵکەڵەیەکی شەخسی رۆشنگەری بێ، یا خولیای نووسین بێ یا مەبەستی رزگار بوون لە جیهان یا خوێنەر.. ئەوی راست بێ ئیعترافاتی مەرسۆ، هیچ یەکێك لەو مەبەستانەی نەگرتۆتە خۆ و ئێمە توانیمان گریمانەی دەفتەری بیرەوەرییەکانی "یاداشتنامە"ی مەرسۆش رەت بکەینەوە: کەواتە هەر ئەمە دەمێنێتەوە کە چیرۆکەکە بە کارێکی خەیاڵی بزانینو بڵێین مەرسۆ قسان بۆ ئێمە دەکات.و خوێنەر هەقی خۆیەتی کە ئەم " تۆنە دوو لایەنە" لە قوڵایی ئەو مەنەلۆژەدا کە نووسەر بە رواڵەت خۆی بە نووسینییەوە ماندوو کردووە، بێ هەڵوەستە بخوێنێتەوە.

ئەگەر مەرسۆ، مەسەلەی پێوەندی خۆی بە جیهانو خەڵکانی دییەوە مەبەست نەبوایە، ئەوا بێدەنگ دەبوو. کامۆ بەوەی کە مەرسۆی هێناوەتە قسە، ئیعترافاتی بابایەکی نامۆو بێگانەی دەداتە پاڵ.

* شەهیدی حەقیقەت

ئەم زاراوەیە لەلایەن پرۆفیسۆر کاستاکس-ەوە بەکار هاتووەو ئەو قسەیەی کامۆمان بیر دێنێتەوە کە لە پێشەکی چاپی زانستگەیی نامۆدا لە ئەمریکا، نووسیویەتی: " مەرسۆ، خۆی لە درۆ دەدزێتەوە، درۆزنی هەر ئەمە نییە کە شتێ بڵێین بوونی نەبێ. خۆ ئەگەر پتر لەوەش کە هەیە بڵێین هەر درۆیەو، درۆی راستی ئەمەیە - ئەگەر دەربارەی سۆزەکانی مرۆڤ، پتر لە هەستی خۆمان قسە بکەین، درۆمان کردووەو ئەمە کارێکە، هەر هەموومان رۆژانە ئەنجامی دەدەین تاوەکو ژیان ئاسان بگرین، مەرسۆ بە پێچەوانەی رواڵەتە باوەکانەوە، نایەوێ ژیان ئاسان بگیرێ- ئەو خۆی وەکو چۆن هەیە دەناسێنێ، هەستەکانی خۆی ناشارێتەوەو کۆمەڵ دەستبەجێ هەست بە خەتەر دەکات- بۆ وێنە وایان لێدەوێ کە وەکو چۆن باوە بڵێ لە تاوانەکەی خۆی پەشیمانە. ئەو لە وەڵامدا دەڵێ لەم رووەوە کەمتر هەست بە پەشیمانی دەکاتو پتر بێ حەوسەڵەو کەم تاقەت دەبێ- و هەر ئەم جیاوازیی مەعنایە مەحکومی دەکات. کەواتە بە هەڵە نەچووین ئەگەر پێمان وابێ لە نامۆدا، بەسەرهاتی پیاوێك دەخوێنینەوە، کە بەبێ کەمترین لافو گەزافی قارەمانێتی، ئامادەیە لە رێگەی حەقیقەتدا بێتە کوشتن. "

لە سەرانسەری چیرۆکەکەدا، مەرسۆ، پڕاوپڕی مانای وشە خوازیاری زمان پاکییە. وتمان کە تا چ رادەیەك گوێ قوڵاغو بە سەرنجە: کە رووبەڕووی جۆری بەیانو دەربڕینی کەسانی دی دەبێتەوە، سەرنجو دیقەتی تیژترو زۆرتر دەبێ، بروسکەی کەترەخانەکە بە باوەڕی ئەو روون

نییـەو دەڵـێ: "ئـەم ڕسـتەیە هـەر مـەعنای نییـە". هەسـتی بـەوە کـردووە کـە ماسـۆن هـەموو دەستەواژەکانی خۆی بە ڕستەی " زیاتر بڵێم " کۆتایی هێنـاوە، بێ ئـەوەی لـە راسـتیدا چ زیـادە مەعنایەکی بە دەستەواژەکە بە خشـی بێ، وەختێ، قـەراری حوکمەکـەی ئـەو خوێنرایـەوە، زیـاتر جۆری " عەجایەبی" نووسینی حوکمنامەکە سەرنجی راکێشا.

ئەو بەش بە حاڵی خۆی هەمیشە لە هەوڵی ئەوەدایە کە لە تخوبی فیکری خۆی دەرنەچێ. کاتێ خەبەری بە ماری دا، کە دوێنێ شەو دایکی مردووە، ماری دڵی تێك هەڵهاتو هەنگاوێك بۆ پاش گەڕایەوەو ویستی بـەڕەڤانی لـە خـۆی بکاتو بڵێ کە ئەو لـەم بارەیـەوە "بێ تاوانـە"، بـەڵام زوو پەی بەوە برد کە " ئەم ڕستەیە هـەر مـەعنای نییـە ". ئـەوقاتی بـەڕەڤانی "محـامی الـدفاع" زۆری هەوڵ لەگەڵدا دەدات کە داخی خۆی بە بۆنەی مەرگی دایکییەوە دەرببڕێ.

ئەو لە وەڵامدا دەڵێ ڕاستیەکەی دایکـی خـۆش ویسـتووە، بـەڵام دەربڕینی داخو کەسـەران یـان کوڵو کوڤانان چ مەعنایەکی نییەو بە هیچ ناچێ. بە پێـی گوتارەکـەی کـامۆ، لـە پێشـەکی چـاپی نامۆی ئەمریکادا، دەتوانین بڵێین: ئەوەندە بەس بوو کـە مەرسـۆش، وەکـو هـەموو کەسـێك، چـەند وشەیەك بڵێ کە لە ڕاستیدا باوەڕی پێیان نەبووە، ئیدی لەو حاڵەتەدا بەزەیی قازییەکان دەجوڵاو ئەو دەیتوانی ژیانی خۆی بکڕێتەوەو خۆی رزگار بکات.

هەڵبەتـە دروسـتی خـەیاڵو گوتـەی مەرسـۆ، نیشـانەو رەنگدانـەوەی تایبەتمەنـدێتی تـەواو نێگەتیفی کەسایەتی ئەو نییە. هەر ئەو دروستیە دەرفەتی بۆ دەرەخسێنێ کە بە باشترین شێوە سـوود لـە گوتـەی کەسـانی دی وەربگـرێ. وەخـتێ کـە دەرگـاوانی کەترەخانەکـە قسـەی لەگەڵـدا دەکـات، بـە بۆچـوونی ئـەو قسـەکانی " دروسـتو بـەجێن ". هـەروەها قسـەی ریمـون-ش بـەلای ئـەوەوە " دڵگـیر" دەنـوێنێ- چـەندین رەخنـەگر ئاماژەیـان بـۆ بـەکارهێنانی فـرەی دەسـتەواژەی وەك: "بەمانایەك ... بە مانایەکی دی..." کردووە.

ئەو تەنانەت لە وەڵامی قسە سواوەکەی ریمـون دا " زەمـان خێـرا دەڕوات "، دەڵـێ: "گوتەکـەی، بە مانایەك ، دروست بوو". لایەنێکی گەپچاڕی دەگرێتـە خـۆ، لـەم حاڵەتـە مەرسـۆ وا دەردەکـەوێ کە شێت و شەیدای بەیانو دەربڕینی دروستە.

بـەڵام ئـەم دروسـتییە ئـەوە نیشـان دەدات کـە ئـەو بـە قـووڵی حـاڵی هاوڕەگـەزانی خـۆی دەرك دەکـات. هـەر دروسـتییە دەبێتـە هـۆی ئـەوەی کـە ئـەو ناڕەزایی سـەرۆك دایەرەکـەی بفـامێو تـێ بگات. کاتێ مەینەتییە سەپێنراوەکان تەحەمول دەکات، دروستی ئەو بەزەیی وروژێنە. ئـەمینی و دروستکاری ئەم مەحکوم بە مەرگە، بەو رادەیەیە کە ئامادەیە لەبەر خـاتری رێك بەڕێوەچـوونی کارەکـانی دەزگـای دادوەری لـە ئەنجامـدانی حـوکمی ئیعدامەکـەی خوێـدا، هاوکـاری لەگـەڵ مامورەکاندا بکاتو یارمەتیان بدات - ئەمینیو دروستکاری ئـەو مایـەی پەسـندی هەمووانـە. لـە کاتی دادگاییەکەشدا باسی ئەوە دەکرێ. سلست شایەتی دەدات کە مەرسۆ هەرگیزو بـە خـۆڕایی " هیچی نەدەگوت ". دادوەرەکە دەڵێ: " مەرسۆ، قەدری پـەیڤان دەزانـێ ". ئـەم رەوشو رێبـازە یەکێك لە رازاندنەوەکانی کەسایەتیو سروشتی ئەو نییە: ئەم رەفتارە لە قوڵایی و نـاو جەرگـەی کەسایەتی نامۆو غەریبی ئەودایە. لە دنیایەکدا کە خەڵکی دڵی خۆیان بە قسان خـۆش کـردووەو

به زەبری گۆڕینی بەیانو دەربڕینی سۆز، لە ژێر باری تاوان دەردەچن، ئەو نامۆیە. مەرسۆ خۆی لە دوفاتی دەپارێزێ. ئەو نایەوێ بە زەبری رواڵەتبازیو بە تایبەتی لە ڕێی زمانەوە، بوونی خۆی بە جۆرێکی دی نیشان بدات : ئەو دەژی، ئاشقێنیو خۆشەویستی دەکات. کۆمەڵێك خۆزیاو ئاواتی خۆی هەیە، پەشیمان دەبێتەوە، بەلام بەرجەستەکردنی بوون، خۆی لە خۆیدا وازهێنانە لە بوون. مەرسۆ لەبەر ئەوە حوکم دراوە، چونکە نەیویستووە مەخسەرەی زمان "لغە" بەکار بهێنێ، چونکە "مەخسەرەی زمان" ئاشکراترین مەخسەرەی تیرەی بەشەرە.

* تاوانبار

به ڕاستی مەرسۆ تا چ رادەیەك تاوانبارە ؟ ئایا دەشێت حوکمەکەی ئەو بە ئەنجامی هەڵەیەکی دادڤانی بزانرێ ؟

کاتێ قازییەکان وا دەزانن مامەڵە لەگەڵ تاوانێکی وەهادا دەکەن کە پێشوەختەو بەپێ داگرتنەوە ئەنجام دراوە، بێگومان بە هەڵەدا دەچن. هەڵبەتە مەسئولیەت خستنە ئەستۆی ئەویش، لە دوای ئەو رووداوانەی کە بووەتە مایەی کارەساتەکە دیسان هەڵەیەکی زەقی بەڵگە نەویستە... بەلام خەتای سەرەکی مەرسۆ لە مانەدا نییە: حەقیقەتەکە ئەمەیە کە مەرسۆ سەبارەت بە مەرگی دایکی خۆی خەمساردی و بێ موبالاتی نیشان داوە. ئەو تەقەی لەکابرای عەرەب کردووە، ئەویش لە حاڵێکدا کە لەگینە کابرای عەرەب جگە لە بەرەڤانی لە خۆی، چ مە بەستێکی تری نەبووبێ.

بە هەرحاڵ لەو کاتەدا کە خەنیمەکەی لە دەستو پێ دەکەوێو ناتوانێ چ ئازارێك بەم بگەیەنێ، ئەم چوار فیشەکی تریشی پێوە دەنێ – بایەخو بەهای کەم وێنەی چیرۆکەکە لەوەدایە کە مەرسۆ قوربانیی رێکەوتێکی شووم نییە، بەڵکو گیرۆدە وشکستخواردووی زنجیرە کاروبارێکی مەنتیقی و ئاسایی رەوتی عەدالەتی ئادەمیزادانە .

وێڕای ئەمەش، هێشتا بە تەواوەتی نازانێ کە تاوانەکەی چییە. بەر لە دیتنی ئەوقاتی بەرەڤانییەکەی خۆی، قەت ئەوەی بە بیردا نەهاتبوو کە مەرگی دایکی دەتوانێ لەدادگایی کردنی ئەودا رۆڵێکی هەبێ. ئەو لەوە تێناگا کە بۆچی لە کاتێکدا بە ئاقڵی دەزانن، هەر ئەم بە ئاقڵ زانینەی وەکو بەڵگەیەك دژی ئەو بەکار دەبرێ.

بە هەرحاڵ دەبێ ماوەیەك بڕوات تا ئەو لەگەڵ وشەی "تاوانباردا کە کۆمەڵ یەکسەر پاش قەتڵەکە دایە پاڵی، ڕابێ. " ئەمە بیرێك بوو کە نەمدەتوانی لەگەڵیدا ڕابێم." خەڵکەکەی تر وەستانەوەی ئەو بەرانبەر بە سیستەمی هۆو ئەنجام، ئەو سیستەمەی کە کۆمەڵ دەیەوێ ئەوی تێدا بگونجێنێ، ئەو وەستانەوەیەی ئەو بەوپەڕی راستگۆییەوە ئەنجام دەدرێ، دیارە ئەم حاڵەتە نەك بۆ بەرەڤانی لە خۆی گرینگە – بەڵکو بۆ قازییەکان گرینگە کە لە نێوان تاوانباری بە تەبیعەت و تاوانباری بە کردەوە پێوەندییەك بەرپا بکەن، ئەو ساتە دەست نیشان بکەن کە مەرسۆ پەیرەوی هاندەرەکانی تاوانی کردووە، هۆیەکانی دەست بەکار بوون پێناسە بکەن.

بەمجۆرە، بەلای ئەو کەسانەوە کە دەیانەوێ یارمەتی ئەو بدەن (بەتایبەتی ئیمام تابوور) گرینگ ئەمەیە کە لە بوونی ئەم تاوانباری بە کردەوەیەدا، هەرچی چاکەو بواری ژیوان بوونەوە هەیە لە خراپەو پەستییەکانی جیا بکەنەوە تا ئەو تۆبە بکات.و حاڵبوکی مەرسۆ ناتوانێ کەسایەتی خۆی شیکار بکاتو لێکی بداتەوە. رەگەزەکانی پێکهاتەی کەسایەتی خۆی جیا بکاتەوە، هەروەها ناتوانێ لە چوارچێوەی دەوروبەر جودا ببێتەوە. کاتێ کە لە وەڵامی حاکم دا دەڵێ: " بەهۆی هەتاوەوە، ئەمە رووی دا" ئەم وەڵامە، باشترین نیشاندەری باوەڕو قەناعەتی ئەوە دەربارەی کارەساتێکی جیهانی کە نەخشو رۆڵی ئەو تیایدا نەخشو رۆڵێکی لاوەکییە. ئەم وەڵامە تەنیا لەبەر ئەوە دەبێتە مایەی پێکەنینی ئامادەبوان، چونکە مرۆڤ بە حوکمی عادەت ئەنجامی هەموو کارو کردەوەیەکی ئێمە بە لقی شتێك دەزانن کە "کەسایەتی " پێدەڵێن.

مەرسۆ، بەو وەڵامەی خۆی، پەردە لەسەر جۆری بیرکردنەوەی سەرەتایی خۆی لا دەبات. هەڵبەتە ئەم جۆرە بیرکردنەوەیەی ئەو، بەلای ئەو کۆمەڵەوە کە ئەو لە ناویدا دەژی، ناشیرینو ناسازگارە، هەر بۆیەش مەرسۆ بەلای خەڵکییەوە بابایەکە تاوانبار، کەواتە مرۆڤی کوشتوە. گوتەکەی کابرای دادوەر "حاکم" لەم بارەیەوە رونو ئاشکرایە: " من ئەم پیاوە بۆیە تاوانبار دەکەم، چونکە وەکو تاوانبارێك دایکی خۆی بە خاك سپاردووە ". خۆ بەلای خۆشییەوە ئەو کەسێکی کوشتووە، کەواتە دەبێ خۆی لەگەڵ ئەم بیرەدا ڕابێنێ کە ئەو بابایەکی تاوانبارە.

هەنوکە پێویستە ئەوە روون بکرێتەوە کە بۆچی مەرسۆ لە کاتی ئەنجامدانی پرۆسەی کوشتندا، هەست بە بەخت رەشی خۆی دەکات (" ئەمە وەکو چوار لێدانی کورت بوو کە من لە دەرگای بەد بەختیم دەدا"). سەراپای گێڕانەوەی کاری کوشتنەکە ئەوە نیشان دەدات کە ئەو بە ئانقەست تاوانی نەکردووەو لەم رووەوە کەمتر خۆی بە تاونبار دەزانێت. ئەگەر هەست بە خەتاباریش بکات ، هەندێك لە یۆنانیانی کۆن دەچێ. یۆنانیانی کۆن تاوانیان بە سەرچاوەی جۆرە گوناحێك نەدەزانی، بەڵکو بە سەرچاوەی جۆرە لەوتاندنێکیان دەزانی. بۆیە لە بری سزادانی تاوانباران، تاوانبارانیان لە خۆیان دور دەخستەوەو روویان نەدەدانێ. پیاو کوژ، بەلای ئەوانەوە قوربانییەکی غەزەبو توڕەیی خواوەندان بوو نەك کەسێکی تاوانبار.

جا بۆ ئەوەی ئەم قەناعەتو باوەڕە لەگەڵ رەفتاری مەرسۆدا بگونجێ، دەبێ ئەوە بگوترێ کە ئەو لە کاتی ئەنجامدانی تاوانەکەدا " دەزانێ کە کارێکی گەوجانە دەکات ".

بەلای ئێمەوە ئەم دەستە واژەیە بە چاکی نیشاندەری رەفتاری منداڵانەی مەرسۆیە، هەندێ لە لێکۆڵەرەوەکان ئەوەیان دەست نیشان کردووە کە مەرسۆ چەندین جار وشەی وەك "قارەمان"و "بەد سروشت"ی لەمەڕ کەسانی دەوروبەری خۆی بەکارهێناوە: هەڵبەتە ئەم قسە منداڵانەیە ئەوە نیشان دەداتو دەسەلمێنێ کە ئەو پتر بایەخی بە تەرزی رەفتاری خەڵکانی دی داوە تا تاقیب کردنی هۆیەکانی ئەو رەفتارانەیان- وپێدەچێ کە بیر کردنەوەی ئەو لە تەرزی بیر کردنەوەی بەر لە دروستبوونی ئاکاری منداڵێکی 4-5 ساڵان بچێ کە دەزانێ چ بکاو چ نەکاتو بەڵام بە باشی سەر لە هۆکاری کارەکان دەر نەکات- بۆیە، مەرسۆ بەر لەوەی لەلایەن کۆمەڵەوە تاوانبار بکرێ، وەکو بابایەکی ترسنۆك رەفتار دەکات: داوای بوردن لە سەرۆك دایەرەکەی

دەكات، عوزر بۆ بەڕێوەبەری كەترەخانەكە دێنێتەوە، كاتێ كە دەچێتە لای دەرگاوانەكە. لە دڵی خۆیدا دەڵێ: نە دەبوو وام بگوتبایە"و ئامادەیە داوای بوردن لە ماری-ش بكات: ئەنجامگیرییەكە بەمجۆرەیە: ئەو هەموو ساتێك ئامادەیە ئەو لۆمەیە لەسەر خۆی لاببا كە چ كەسێك لە هەوڵی كردنیدا نییە-كەچی، هێندە لە خەم و بیری هەڵسەنگاندنی جدیانەی بیروباوەڕەكانی خۆیدا نییە. ئەم رستەیەی ئەو: " مرۆڤ هەمیشە كەمۆكەیەك خەتابارە"، بەرای ئێمە زیاتر لە قسەی منداڵێكی ترسنۆك دەچێ، یا لە قسەی منداڵێك دەچێ كە نایەوێ دەوروبەرەكەی زویر بكات و كەمتر نیشاندەری هۆشیارییە دەربارەی تاوانێكی گشتیی لە بابەتی تاوارنەكەی كلامانسی چیرۆكی "سقوگ".

ئەو هەستەی كە بۆ یەكەمجار لە كاتی دادگاییەكەدا یەخانگیری مەرسۆ دەبێت، جۆرێكی دییە. (" بۆ یەكەمجار زانیم كە تاوانبارم ") ئەم هەستە ئەوەی تێدەگەیەنێ كە ئەمجارەیان بەراستی تاوانبار كراوە- لە كاتێكا كلامانس بە خۆ تاوانبار كردن، لە داخا لاوازو باریك دەبێ، دەبینین مەرسۆ كاتێ كە لەلایەن كۆمەڵەوە تاوانبار دەكرێ، بە پێچەوانەوە زیاتر لەسەر باوەڕی خۆی رژد دەبێ و دژایەتی كۆمەڵ دەكات.

* قارەمانانی لاوەكی

دۆستەكانی مەرسۆ

دۆستەكانی مەرسۆ. سەر بە هەمان ژینگەو دەوروبەری ئەون: یان لە دایەرەدا هاوپیشەو هاوكاری ئەون " ئەمانوئێل، ماری كاردونا " یان دراوسێی ئەون " سلست، سالامانۆ، ریمون، سنتس". مەرسۆ پیاوێكی دورە پەرێز بووەو زۆر بە كەمی دۆستی گرتووە، زیاتر دۆستەكانی هاتون بەلای ئەمداو بە دۆستی خۆیانیان هەڵبژاردووە. هەڵبەتە ئەم قسەیە دەربارەی ریمون و هەندێجار سالامانۆو تەنانەت دەربارەی ماری-ش راستە. ئەو هەقی بەسەر ئاكارو تەبیعەتی كەسەكان و جۆری بیركردنەوەو یان جۆری كاروكردەوەیانەوە نییە. ئەو تەنیا ئەوەی مەبەستە كە ئەوانە چ چاكەیەكیان دەرهەق بە ئەو لە دەست دێ و لێدەوەشێتەوە " ئارەزوو تاسەی هاودەمی، لەزەت و خۆشی بەدەنی" هەر لەبەر ئەمەیشە كە لەگەڵ قورمساغێك-شدا" "ریمون" دۆستایەتی دەكات- تەنیا لە كۆتایی چیرۆكەكەداو كاتێ كۆمەڵ لە "بێ تاوانی" مەحرومی دەكات، ئەوجا لە دڵی خۆیدا بیر دەكاتەوە كە "سلست لە ریمون باشتر" ە: هەڵبەتە ئەم بیركردنەوەیە لایەنی ئەخلاقی خۆی هەیەو بەر لە دادگاییەكە لەگەڵ میزاجی ئەودا نەگونجاوە.

ئێمە مەحكومین بەوەی كە ئەم كەسانە لە روانگەی مەرسۆوە بدینین. لەبەر ئەمە ناتوانین باوەڕێكی دروستمان لەمەڕ دۆستەكانی ئەو هەبێ. بۆ نموونە گەنم رەنگی ماری. خۆش خویی ماری بەلای ئێمەوە مایەی سەرنجە، وا خەیاڵ دەكەین كە ژنێكی بێ غەل و غەشە، راستگۆیە، خوازیارو ئاشقی مەرسۆیە.

بەڵام لە بەشی دووەمی چیرۆکەکەدا ناچارین وەکو مەرسۆ بیر بکەینەوە : بۆچی ئیدی نامە بۆ مەرسۆ نانوسێت ؟ ئایا لە بیری کردووە؟ " لێوی دەخاتە بەردەستی مەرسۆیەکی دییەوە ؟ نەخۆشە یان مردووە؟ " چونکە بوون و کەسایەتی ماری لە ڕێگەی قارەمانێکەوە دێتە ناساندن کە هیچ ئارەزوویەکی شیتەڵکردنەوەی دەروون و روحی خۆی نییە، بۆیە ماری لای ئێمەش ئاڵۆزو مەتەڵ و لوغز ئاسایە. ریمون-ش هەر بەم جۆرەیە: خوێنەر ئەوەی بە بیردا دێ کە: مەرسۆ هێندە لە بەدگومانی یان سەختگیری ئەخلاقی بە دوورە کە ئاساییە دەست لەگەڵ کابرایەکدا تێکەڵ بکات کە بۆخۆی لە زەڵکاودایە: ساکاری و خۆشباوەڕی مەرسۆ، دەرفەت و توانای دادوەری ئێمەش سنوردار دەکات، ئێمەش بەشێوەیەکی ناراستەوخۆ، گیرۆدەی هەمان ساکاری و خۆشباوەڕیی ئەو بووین. بۆ نموونە ئاخۆ هەقە پێمان وابێ کە چونکە ریمون خۆی گوتەنی نەخوێنەوارەو ناتوانێ نامە بنوسێت، بۆیە پەنا وەبەر مەرسۆ دەبات کە نامەیەکی بۆ نوسێت ؟ یان لە راستیدا نایەوێ خۆی بخاتە خەتەرەوەو بەدەستخەتی خۆی نامەیەك بنوسێت کە دڵنیایە ئاکام و ئاقیبەتی دادڤانی خراپی هەیە؟ خاڵێکی دی ئەمەیە: بۆچی کاری وەها لە مەرسۆ رادەبینێ؟ چونکە پێشتر هاوڕێی مەرسۆ بووە؟ یان تەنیا بەو مەبەستە قسەی لەگەڵ مەرسۆ کردووەو بووە بە هاوڕێی تا بتوانێ سودی لێ وەربگرێ؟ بە کورتی ئایا پیاوێکی گومان لێکراوی بە توانا لە سۆز بزواندندایە یان سوکترین سوکە؟ بە هەرحاڵ، هەرچەندێ دەربارەی ئەو بە گومان بین، دەبێ حاکمەکە وشەی "قورمساغ" بەکاربێنێ تا ئێمەش بتوانین بە دڵنیاییەوە ناوێکی پڕ بە پێستی خۆی لێ بنەین، بەڵام بایەخی ئەم دڵنیاییە چەندە ؟!

ریمون " بە دڵنیاییەوە " هەر ئەوەندە قورمساغە کە مەرسۆ تاوانبارە. خۆ ئەگەر دڵنیابوونیان لەوەی کە ماری تازە دڵی لە مەرسۆ سارد بۆتەوە، ئەوا وشەی ناشیرینمان بۆ وەسفکردنی ئەو بەکار دەبرد. هەڵبەتە ئێمە لەگەڵ ئەوەداین کە ئیعترافاتی راستەوخۆی مەرسۆ بە هەند وەربگرین و دەرکی بکەین، بەڵام ئەگەر هەموو قارەمانەکانی دی بهێنرێنە ئاراوەو ئێمەش هەر بە هەڵخەڵەتاوی بمێنینەوە، ئەوا ئێمەش وەکو خوێنەر، خوێنەری ئەوەندە ماقووڵ نابین.

کامۆ دەیگوت-و ئیعترافی دەکرد کە ئەم قسەیە هەندەك پێچەوانەی دابو نەریتە- کە " هەوڵی داوە تا لە قارەمانەکەی خۆیدا تەنیا عیسایەك وێنە بگرێ کە ئێمە شایستەیی ئەومان هەیە. (بڕوانە پێشەکی نامۆ، چاپی زانستگە، ئەمەریکا). با ئەو سامرییە چاکیرە وەبیربێنینەوە کە دەڵێ ئەخلاقی مەسیحی فێری ئەوەمان دەکات کە : هاوڕەگەزی خۆتت، بەر لەوەی بیناسی، خۆش بوێ و یارمەتی بدە. هەندێکیش بە هۆی جێبەجێکردنی ئەم بنەمایەوەیە کە مەرسۆ حوکمی مەرگ "ئیعدام" دەدرێ.

قارەمانی ناوەخت و ڕێکەوتەکی

ماری و ریمون، لە نزیکەوە بەشدارییان لە ژیان و کارەساتەکەی مەرسۆدا هەیە. قارەمانەکانی تری چیرۆکەکە وەکو سێبەر بە دیاردەکەون و پێوەندییەکی یەکجار دووریان بە نەخشەو گەشەکردنی رووداوەکەوە هەیە - ئەگەر چیرۆکنووس بیویستایە قارەمانانی بەرجەستەو

کاریگەر لە چیرۆکەکەدا، یا لە دەوڵەمەندکردنی کەسایەتیو سروشتی مەرسۆدا، یا لە بواری ئەخلاقی بەرهەمەکەدا، بەرجەستەو دیار بن، ئەوا دەرکەوتنی ئەوانی بە پێی مەعنایەکی دیاریکراوو بە پێی پێشکەوتن حسێب دەکرد. ئێمە لێرەدا قەرزارباری ڕوانینی مەرسۆین، کە هەرچییەك دەبینێ وەك خۆیو بێ کەمترین حوکمی پێشوەختە تۆماری دەکات.

بۆ نموونە لاپەڕەو نیویێك بۆ دیمەنی (ژنۆکەیەکی عەجایەب بوو، حەرەکاتی پچڕ پچڕ بوو)و لە خواردنگەی سلستدا. ڕووبەڕووی مەرسۆ دانیشتبوو،و شیوی دەخوارد، تەرخانکراوە، ئەمە تەنیا لەبەر ئەوەی کە لەو کاتەدا مەرسۆ چ کاریێکی نەبووە جگە لە تەماشا کردنی ئەو. ئێمە ئەم ژنە بۆ جاری دووەم لە کاتی دادگاییەکدا دەبینینەوە. هەڵبەتە بەهۆی ئەوەوە کە دەزگای عەدالەت بە زەبری گەڕانو تاقیبو سۆراخی ورد، توانیبووی هەموو ئەو کەسانەی کە لە ڕۆژانی پێش تاوانەکەدا، مەرسۆیان دیتبوو، پەیدا بکات. بەڵام ڕۆڵی سەرەکی ئەو لە چیرۆکەکەدا تەنیا لەبەر ئەمەیە کە مەرسۆ لە کاتی بێکاریدا تووشی ئەو بووبوو. دیارە دەرکەوتنو لە پڕا پەیدا بوونی قارەمانی وەك: سلست، سالامانۆ، پڕزی پیرش بە هەمان ئەندازە بێ هۆیە – بەڵام ئەم قارەمانانە زیاتر (سلست، سالامانۆ) یان لە ساتی هەڵچوتردا (ماسون، پرزی پیر) دەبینین. واتا ئامادەبوونی ئەمان بەشێوەیەکە کە خوێنەر ناتوانێ تا سەر بەشداری (بێ موبالاتی) مەرسۆ بکاتو بە ناچاری مانایەك بە ئامادەبوونی ئەم قارەمانانە دەبەخشێت.. ئەگەرچی مەرسۆش گوێی نەداتێ، ئەوە ئەوان دەبن بە ئەکتەری ئەم کارەساتە. پاش تاوانەکە ئەوان بە تۆبزی دەکەونە خانەی شایەتەوە: هەڵبەتە مەرسۆ چاوەڕوانی ئەوە ناکات کە ئەمانە لە دادگادا بدینێ. بەڵام لە پڕ دەبینێ کە ئەم کەسانە لە نێو (ئاپۆرای تەمەشاکەرانی یەکسانو بێ شێوەوە) سەر دەردێننو ئەم سەری سوڕ دەمێنێ کە بۆچی زوتر ئەمانی نەدیتوە. هاونشینی ئەم خەڵکە جیاوازەی وەك سلست، ماریو (ئەو ژنۆکە باشە)، واتا کەسانێك کە لە ژیانی ئەودا ڕۆڵی جیاوازیان هەبووە، چ پرسیارێك لای ئەو دروست ناکات. بەلای کەمەوە کاتی ئەوەی نییە (بیر) لەم بابەتە مەسەلانە بکاتەوە.

ئێمە کۆمەڵێك پێوەندی عاتیفیو ئەخلاقی دی دەدۆزینەوە کە مەرسۆ بیر لەوانەش ناکاتەوە. ئەو وەسفە وردەی کە مەرسۆ دەربارەی سیماو ڕوخساری پڕزی پیر بە دەستییەوە دەدات (لێوانی لەرزۆکی ژێر کەپوویەکی پڕ لە خاڵی ڕەش، یان ڕەنگی قرمزی خوێناسای گوێچکەکان) بۆ خوێنەرێك کە بیری لای کارەساتێکی کپو نزیکە ڕوودانە، مانایەکی خەماوی پەیدا دەکات.

هەروەها هەوڵو تەقەللای بوێرانەی پیرە مێردەکە، کە بە نێو مەزراکاندا، ڕێگەی پڕ پێچو پەنا دەبڕێو بە هانکە هانك دووی جەنازەکە دەکەوێ، وێڕای ئەو ڕاپۆرو هەواڵە تایبەتییەی مەرسۆ لەمەڕ ئەو دیمەنە دەیدا، شایەتییەکی یەکجار بەزەیی وروژێنە دەرهەق بەوەی کە ئەو دوو بونەوەرە تەنیاو بێ یارو یاوەرە ، چەند دڵیان بە یەکدی کراوەتەوە.

لەگەڵ ئەوەشدا مەرسۆ هەندێ جار (بیر دەکاتەوە)و یارمەتیمان دەدات کە مانایەك بە فلان یان فیسار قارەمان ببەخشین. بەلای کەمەوە تەسلیمی کۆمەڵە تەداعییەك دەبێ کە چیرۆکەکە لێوان لێوی بەزەیی دەکات – ڕاستە ئەو لەڕووی هوشیارییەوە مامەڵە لە تەك ئەم بەزەییەدا ناکات،

بەڵام لە هەمان کاتیشدا ئاوێنەی ئەوە. بۆ نموونە کاتێ گوێی لە دەنگی گریانی سالامانۆ دەبێ کە بۆ گووم بوونی سەگەکەی دەگری، دایکی خۆی بیر دەکەوێتەوە (نازانم بۆچی دایکم بیرکەوتەوە). بەڵام ئەو کاتی ئەوەی نییە کە لەم بارەیەوە قووڵ ببێتەوە. چونکە ناچارە بۆ سبەینێ، سپێدە زوو لە خەو رابێ. بەڵام خوێنەر، لە دەنگدانەوەی هەڵقولاوو زادەی ئەم بیرەی کە کەسێك ئازیزێکی خۆی لە دەست داوە، تێدەگات.

وسالامانۆی پیر (ئامادەبوونی لەم چیرۆکەدا تەنیا بەهۆی دراوسێتی لەگەڵ مەرسۆدا بووە) لە دنیای چیرۆکەکەدا بۆ خۆی مەعنایەك بە دەست دێنێ. چونکە بێ ئەوەی ئەو بە خۆی چ شتێك بڵێ، خوێنەر وا مەزەندە دەبات کە ئەو بە واتای بەزەیی قووڵی ئەوەیە.

پاش دادگاییەکە، مەرسۆ حسێب بۆ هەندێ دەلالەتان دەکات کە لە ژیانی ئازادی مرۆڤانەی خۆیدا قەت بە هەندی وەرنەگرتوون.

کاتێ کە سلست بەوپەڕی نیازپاکی و نییەت چاکییەوە لە جێگەی شایەتان ئامادە دەبێ، ئەو (مەرسۆ) بۆ یەکەم جار لە ژیانی خۆیدا (حەز دەکات پیاوێك ڕاموسێ). هەر بەم شێوازەش پەی بە قەدەرو بایەخی ئەشقی خۆی دەرهەق بە ماری، دەبات.

قەناعەت دێنێ کە باوەڕو ئیمانی قازی، داوێك لە قژی ژن نایەنێ، یان لەبەردەم ئێوارەیەکی پڕ ئومێدا، خۆشەویستی دڵگیری دایکی خۆیو پرزی پیر وەکو سەر مەشقێك لە دەفتەری ئەزمونی شەخسی خۆیدا تۆمار دەکات. گۆڕانی تەبیعەتی مەرسۆ بەرانبەر بە خەڵکانی دەوروبەری، تاڕادەیەك بەجوانی لە هەلسوکەوتیدا بەرانبەر بەو پیرەمێردانەی کە شەونخونی بە دیار تەرمەکەی دایکییەوە دەکەن، بەرجەستە بووە:" تەنانەت تەسەورم کرد ئەم مردووەی کە لەنێو بازنەی ئەم پیرەمێردانە پاڵ کەوتووە، بەلای ئەوانەوە هیچ مانایەکی نییە، بەڵام هەنووکە پێم وایە کە ئەم تەسەورە نابەجێو بێ بنجو بناوان بووە ". پێشتر ئاماژەمان بۆ ئەوە کرد کە دیاری کردنی مەوقیعیەتی (ئێستا)ی گوتیار (ڕاوی) سەبارەت بە رووداوەکە چەند زەحمەتە. وا پێ دەچێ کە گومانی زنجیرە خۆشەویستییەك کە چەند کەسێك لێکدی نزیك بکاتەوە، وێڕای ئەوەی کە ئێستا روون بووەتەوە، پەیوەست بێ بە مەرسۆی دوا لاپەڕەکانی چیرۆکەکەوە. خۆ ئەگەر قەناعەت بە یەکسانی روانگەی گوتیار بکەینو بێنین، ئەوا ئەم گومانە دەبێتە بەڵگەیەکی پتەو بۆ دروستی ئەو گریمانەی کە چیرۆکەکە پاش رودانی مەسەلەکان نووسراوە.

هەر لە ریزی قارەمانە ناوەختو ڕێکەوتەکیەکاندا دەتوانین ئاماژە بۆ عەرەبەکان بکەین، بە تایبەتی دوژمنەکەی ریمۆنو دوا قوربانی دەستی مەرسۆ، ئەوانیش لەو جیهانی (بێ شەکڵییە)ی کە مەرسۆ تێیدا دەژی، جیا نابنەوە، ئەمانە لە خانەی کەمالیاتدان، قوربانییەکەی مەرسۆ لە روانگەی مەرسۆوە تەنیا کۆسپێکە لەسەر رێگەی کانییەکە. بەلای منەوە، ئەو رەخنە گرانەی کە پێیان وایە کامۆ بە ئانقەستو بە مەبەستی تایبەتی کابرای عەرەبی هەڵبژاردووە تا بیکات بە قوربانیی کارەساتەکە، غەدر دەکەنو بەهەڵەدا چوون: چونکە یەکەم: دابەشبوونی خەڵکی جەزایر بەجۆرێ بووە کە ئیمکانی ئەوە هەبووە لە دەیا نۆ جار مەرسو عەرەب بکوژێ تا ئەوروپایی. " خۆ ئەگەر حیسابی ئەوە بکەین کە چیرۆکەکە لە دەوروبەری جەزایردا روودەدات،

ئەوا ڕێژەی ئەو ئیمکانی کوشتنە دەگاتە3/2". دووەم: ئەگەر وا دێتە بەرچاو کە مەرسۆ عەرەبی ناو چیرۆکەکە بە (بنیادەم) نەزانێ، ئەمەش لەبەر ئەوەیە کە بەهەمان چاوەوە سەیری کابرای عەرەب دەکات کە سەیری ئەو خەڵکانەی دی پێ دەکات کە هەلسوکەوتی لەگەڵیاندا هەیە. مەرسۆ لە ڕوانگەیەکی هێندە یەکسانەوە دەڕوانێتە جیهان کە ڕەگەز پەرستی لە فەرهەنگی ئەودا بێ مەعنایە – هەڵبەتە هەموو کەسێك دەتوانێ ئەم چیرۆکە بە کۆمەڵێك دەلالەتی ڕەمزی دەوڵەمەند بکاتو شەقڵی میژوویی بە پیاو کوژییەکەی مەرسۆوە بنێ : یەکێك لە تایبەتمەندییەکانی هەر شاکارێك ئەمەیە کە خەڵکی هەندێ لێکدانەوەی بۆ دەکەن کە بەهزرو بیرو خەیاڵی نووسەرەکەیدا نەهاتووە.

* کۆمەڵ

بێ موبالاتی مەرسۆ دەرهەق بە خەڵکی، پاش تاوانەکە دەگۆڕێ،و چونکە کۆمەڵ ئەوی بە دوژمنی خۆی زانیوە، ناچاری دەکات کاردانەوەیەك نیشان بدات. بە پێچەوانەی هەر پێشبینییەك، کۆمەڵ هەستی جۆرە خۆشەویستیو پێوەندییەکی لە لا بێدار دەکاتەوە کە ئەو پێشتر دەرکی نەدەکرد. یا بەلای کەمەوە بەشێوەیەکی ئاگایانە دەرکی نەدەکرد– وای دێتە بەرچاو کە (قازی مرۆڤێکی گەلێك ماقولو بەشێوەیەکی گشتی ڕوح سوكو خۆشەویستە). ناڕەزایی ئەوقاتەکەی، خەمباری دەکات: " بە توڕەیی ڕۆیی، حەزم دەکرد نەیەڵم بڕوات،و پێی بڵێم پێویستم بە مەحەبەتی ئەو هەیە، نەك لەبەر ئەوە باشتر بەرەڤانیم لێبکات، بەڵکو هەروا بەشێوەیەکی ئاسایی."

هەروەها دڵی دەخوازێ: " لە کانگای دڵەوە، تەقریبەن لە ڕووی خۆشەویستییەوە" ئەوە بۆ ئەو دادوەرەی کە ئەوی خستۆتە ژێر قامچی جنێوان، " شەرم بکات کە بۆچی ناتوانێ لە تاوانەکەی خۆی پەشیمان ببێتەوە" لەو ساتەوە کە دەستگیرکراوە، وەکو منداڵێك کە لە کوتەك بترسێت، سەری سوڕدەمینێ، کە بۆچی لە بیری دارکاری کردنو لێدانی ئەودا نین. جا لەبەر ئەمە حەز دەکات (مەحەبەتێکی) دەرهەق بەو کەسانە کردبێ کە ئەو هەموو نەرمییەی لەگەڵدا دەنوێنن. سەیر ئەوەیە ئەوانەی کە (خێری) ئەویان دەوێ،و دڵ بە گۆڕانی کەسایەتی ئەوو ناساندنی ئەو گۆڕانە بە ئەو، خۆش دەکەن، لە هەموو کەسێك کەمتر کار لەو دەکەن.

کاتێ قازی دەکەوێتە خۆ بۆ گۆڕینی باوەڕی ئەو، ئەم هەوڵە ناڕەحەتی دەکات– هەوڵەکەی قازی سەرەتا ناڕەحەتو پاشان زۆر توڕەیی دەکات.

گۆڕانی مەرسۆ، لە جۆری نیشاندانی نوێنەرانی کۆمەڵدا بە دیار دەکەوێ. مەرسۆ سەرەتا بە پێی حەزی ئاسایی خۆی سەرنجی لە سەر وردە شتانێك دەگیرسێتەوە، کەزەقن: چارەی قازی، " بۆینباخە سەیرەکەی ئەوقاتەکەی کە ڕێ ڕێیەکی درشتی ڕەشو سپییە"، جبە سورەکەی سەرۆکی دادگا، وێڕای ئەوەش هەر لە سەرەتای دادگاییەکەوە، چاوانی گەشی ڕۆژنامە نووسێك کە بەوردی ئەو هەڵدەسەنگێنن، لەم حاڵەتی خەسیویو نەزۆکییە بەدەرە: مەرسۆ جۆرە مانایەك بەم چاوانە دەدات: " حاڵەتێکی سەیری وەهام لا دروست بوو کە دەتگوت خۆم خەریك بووم

سەیری خۆم دەکرد". سەراپای دادگاکە بەرە بەرە کەمتر لە پێشان وەکو نمایشێکی سادە دێتە بەرچاوی- بەلای کەمەوە لە جاران پتر هەست بەوە دەکات کە باس باسی ئەوە. ئەو ئاگای لە "نیگای سەرکەوتووی" دادوەرەکەیەو هەروەها ئاگای لەو تیشکە تەوس ئامێزەشە کە لە چاوانییەوە دەدرەوشێتەوە. وای دێتە بەرچاو کە ئەوقاتەکەی "مرۆڤێکی مەخسەرەیە". لە وەسف کردنەکەی قازی دا، چ شوێنەوارێکی بێ غەرەزی ساکارانەی دیتنەکانی پێشووی مەرسۆ نابینرێ، ملایمی، غەم، توڕەیی و تەنانەت لێهاتوویشی " قازی تاکتیکی هەڕەشە بەکاردێنێ و چاو دەبڕێتە دوڕ چاوانی موخاتەبەکەی خۆی" لە چاوانی مەرسۆ وون نابێ. دەربارەی تێکڕای قارەمانەکان، ئەو تەنیا مەبدەئێکی زۆرجار بێ مەعنای خستەڕوو کە توانای خەیاڵ یان بیری رەخنەگرانەی ئێمە لەوێندەرەوە دەستی بەحەرەکەت دەکرد. بە پێچەوانەوە:

ئەو باوەڕەی ئێمە دەربارەی قازی بۆ خۆمان گەڵاڵەمان کردووە، زادەو هەڵقوڵاوی ئەنجامگیری (استنتاج) نییە: ئەم باوەڕە هەر هەمووی بەندە بەبینینەکانی مەرسۆوە: چونکە ئەو پاش ئەمە پتر بیری لە پێوەندی خۆی لەگەڵ خەڵکانی دیدا کردۆتەوەو لەوە دەرچووە هەر بە دیاردە ئاڵۆزەکان قەناعەت بکات و وازبهێنێ.

* بەهای فەلسەفی و ئەخلاقی نامۆ

کامۆ بە خۆی بیانوی دابوە دەست ئەو کەسانەی کە نامۆیان بە تەفسیرێکی سادەی (ئەفسانەی سیزیف) دەژمارد. کامۆ لەو رەخنەیەیدا کە لەمەڕ (هێڵنج)ی سارتەری نووسیبوو، گوتبووی: " هەر چیرۆکێ بگری، هەمیشە فەلسەفەیەکە کە بەشێوەی وێنەگرتن هاتۆتە بەیان کردن و دەربڕین". هەڵبەتە ئەمە بڕیارێکی مەترسیدارەو لە رواڵەتدا سەربەخۆیی و رەسەنایەتی چیرۆك سنوردار دەکات، بەڵام وێڕای ئەمەش ئەگەر ئەوە لەبەرچاو بگرین کە کامۆ هەرگیز تەسلیمی یەك سیستەمی فیکری نەبووەو بەرهەمە فەلسەفییەکانی و هەڵبەتە کەمتر نامە تیۆرییەکانی، پتر قۆناغە داشۆرینەکانی ئەو، واتا (چیرۆکی) فیکرێکە کە عەودالی دووی خۆیەتی، ئەوکاتە باشتر پەی بە مانای بڕیارەکەی ئەو دەبەین. لەبەر ئەمە، ئەگەر بە خۆمان زۆر لە کنوکۆی دۆزینەوەی لێکچوونی بەرهەمەکانی کامۆدا نەبین، ئەوا بەراوردکردنی جیهانی چیرۆك و بەرهەمی فەلسەفی کامۆ لەوە کەمتر زیان بە دەوڵەمەندی چیرۆکەکانی ئەو دەگەیەنێ کە تەسەور دەکرێ. واتە زیانی ئەو بەراوردە لە رادەی تەسەور کەمترە. بۆیە ئەو بەخۆی کاتێ کە ئەنجامێکی مومکینی (لە گوین) بۆ نامۆ پێشنیاز دەکرد، " کۆمەڵ پێویستی بە کەسانێکە کە لە ڕێ و رەسمی ناشتنی دایکی خۆیاندا بگرین" ئەوەی قبوڵ بوو کە (دەرئەنجامی لە گوین- ی تریشی) لەم چیرۆکەدا دیتوە (بڕوانە دەفتەری بیرەوەرییەکان).

* جیهانی بێ شێوە

ئایا دەکرێت وەکو هەندێ جار گوتراوە، لە نامۆدا بەڵگەی پوچی جیهان بدینرێ ؟ سارتەر لە گوتاری (لێکدانەوەیەکی نامۆ)دا رایەکی تایبەتی لەم بارەیەوە هەیەو دەڵێ: ئارمانجی کامۆ لە

ئەفسانەی سیزیف دا نیشان دانو بەرجەستە کردنی چەمکی بێهودەییو پوچییەو، لە نامۆدا نیشاندانی هەست کردنە بە بێهودەییو پوچی- بە باوەڕی کامۆ ناتوانرێ بگوترێ کە خودی مرۆڤ یان جیهان بێهودەو پوچن: دنیا خۆی لە خۆیدا ماقوڵ نییە.

بێهودەییو پوچی لە ڕوا وەستانی ناماقوڵی دنیایە، کە لە قوڵترین شوێنی ناخی مرۆڤدا دەنگ دەداتەوە. بێهودەییو پوچی چەند پەیوەستە بە جیهانەوە.، هێندەش پەیوەستە بە مرۆڤەوە.

بێهودەییو پوچی تاقە پێوەندی نێوان جیهانو مرۆڤە- (ئەفسانەی سیزیف). کەواتە هەستی بیهودەییو پوچی کە مەرسۆ بەرجەستەی کردووە، ئا ئەمەیە. بەڵام ئاستی رۆشنبیری ئەو (مەرسۆ) زۆر لەوە کەمترە کە بتوانێ هەستی خۆی لە قاڵبی چەمکێکدا بۆ ئێمە بگوازێتەوە.

لەگەڵ ئەوەشدا، وا دێتە بەرچاو کە ئەگەر کامۆ لە چیرۆکەکەی خۆیدا سەلماندنی ئەم بیرەی مەبەست بوایە، ئەوا دەیتوانی کەرەستەی باشتر هەڵبژێرێو بەکاربهێنێ: بۆ نموونە هەمان ئەو کەرەستانەی بەکاربهێنابوایە کە سارتەر لە هێڵنجدا بەکاریان دەبات. روکانتن- ی گوتیاری هێڵنج، لەم دنیایەدا هەست دەکات کە پایەی شایان بەخۆی وەرگرتووە- بۆیە بەمەبەستی توێژینەوەیەکی مێژوویی کە باوەڕی پێیەتی، زنجیرە لێکۆڵینەوەیەك ئەنجام دەدا- دۆستێکی (ماشوقە)ی هەیە کەوا دەزانێ دڵبەندێتێ: بەڵام لە نکاودا ئەم جیهانە، کە وەڵامدەرەوەی پێشبینییە ئەقڵیو هەستییەکانی بووە، هەموو بنەماو هاوسەنگییەکی خۆی لە دەست دەدا: وشەکان لە مانای خۆیان جیا دەبنەوەو لایەنی سەرسامی بەخۆوە دەگرن. مرۆڤو شتەکان پەیوەندی خۆیان لە دەست دەدەنو لە دنیایەکی بێهودەو عەبەس دا دەردەکەون.

دەربارەی روکانتن دەتوانرێ بگوترێ کە لەو کاتەدا وەکو مەرسۆ، هەست بە نامۆیی خۆی لە جیهان دەکاتو، ئەو هەستە ناو دەنێ (هێڵنج). بەمجۆرە کاتێ کە مەرسۆ بە دیار جەنازەکەی دایکییەوە شەونخونی دەکات بە هەمان ئەندازەو ساردییەوە دەڕوانێتە بورغووە بریقەدارەکانی سەر چوارچێوەی تابووتەکە، کە دەڕوانێتە سیماو چارەی دۆستەکانی دایکی. چونکە بە لای ئەوەوە بورغوەکانو سیماکان ڕێك بە ئەندازەی یەکتر کەم مانان.

نیگای روکانتن-ش، بە هەمان شێوەو بێ هیچ هۆیەك لەسەر قایشە وەنەوشەییەکەی پانتۆڵی بەڕێوەبەری کافتریاکە یان لەسەر رەگو ریشەی درەختی شا بەڕووەکە دەگیرسێتەوە، بەڵام لە کاتێکدا کە ئەم شتانە لەلای روکانتن ئامادەبوونێکی تاقەت بەرو بێ لەزەتیان هەیە، بورغوەکان نابنە مایەی کەمترین دڵ تێك هەڵهاتنو هێڵنج لەلای مەرسۆ. چونکە ئەو هەمیشە بەمجۆرە (ئاساییو سروشتی) روانیویەتێ دنیا. لەبەر ئەمە هیچ هەستێکی پوچیو بێهودەیی لای خوێنەری یەکەمین لاپەڕەکانی نامۆ دروست نابێ، مەگەر لای ئەو کەسانەی کە بە پێچەوانەی مەرسۆوە. چاوەڕێی جیهانی لێوان لێوی مەعنا بن.

لەمە چاکتر: هەڵبەتە مەرسۆ لە حاڵێکا دەژیا کە ئەگەر روکانتن لەو حاڵەدا بژیابوایە، دڵی تێك هەڵدەهاتو هێڵنجی دەهاتێ: لەم رووەوە، مەرسۆ بە گۆڕانێکی پێچەوانەی قارەمانەکەی سارتەردا دەڕوات : لە حاڵێکدا کە ئەو بەرە بەرە مەعنایەك لە جیهاندا دەدۆزێتەوە. روکانتن بەرە بەرە مەعنای جیهان لە دەست دەدات. روکانتن لە هێڵنجدا نقوم دەبێ، گێرۆدە دەبێ، مەرسۆ لە

ئەنجامدا دەگاتە شۆڕش- گوتمان تەماشاکەرانی دادگا لە چاوی مەرسۆدا (یەك شێوە) دەیاننواند: شتێك بەیەك شێوە دێتە پێش چاو کە مرۆڤ پێشتر لە هەوڵی ئەوەدا بووبێ کە شێوەیەکی پێ ببەخشێت. هەروەها ئەوەشمان نیشان دا کە لە دادگاییەکە بە دواوە دنیای مەرسۆ چۆن دەمەیی و دروست دەبوو. بۆ نموونە دایکی، کە تەنیا لە ڕێگەی تەداعییەوە لەگەڵ سەگەکەی سالامونودا بەبیری ئەودا تێدەپەڕێ، لە کۆتایی چیرۆکەکەدا دەبێ بە مایەی خۆشەویستی و ئومێدی ئەو. لە هێڵنجدا جیهان بەرە بەرە دەکەوێتە ژێر رکێفی شتەکان- لە نامۆدا تا پتر دەچینە پێشی، دنیا پتر رەنگ و روی مرۆڤانە وەردەگرێ.. نەك لەبەر ئەوەی کە بێهودەیی بە مانا فەلسەفییەکەی وشەی بێهودەیی، لەم کتێبەدا بخرێتە خانەی دوو دڵییەوە یان رەتکردنەوەوە- بەڵکو، وەك کامۆ خۆی هەمیشە دەیگوت، ئەو کشفکردنی بێهودەیی بە ئامانجێك نەدەزانی.

بێهودەیی بۆ ئەو سەرەتایەك (مبدأ) بوو. لە هێڵنج دا (هەستی بێهودەیی) ئەگەر چی بە سوێ و نێگەتیفە، لە فەتحێك دەچێ لە دنیایەکدا کە دەمامکی ئومێدە بۆش و بەتاڵە بەشەرییەکانی پۆشیوە- لە نامۆدا، بێهودەیی گریمانەی یەکەمین و سەرەتایە، نکوڵی و باوەڕ نەکردنێکە کە نیشانەکانی خۆشەویستی و باوەڕ بە مرۆڤ و جیهان لەسەر ئەو ڕۆنراوە.

* قارەمانێکی نادیار

لە ئەفسانەی سیزیف دا، کامۆ گەلێك نموونەی (مرۆڤانی بێهودە)ی نیشان داوە و دەربارەیان گوتویەتی: " ئایا پێویست بەوە دەکات ئەمە رون بکەینەوە کە نموونە مەرج نییە سەر مەشق بێ (و لە دنیای بێهودەیی دا، ئەمە هەر زۆر کەمە)، و نابێ ئەم نموونانە لاسایی بکرێنەوە؟ کامۆ هەوڵی دەداو- نەیدەشاردەوە - کە مەرسۆ وەکو مەسیحایەکی نوێ بناسێنێت: هەڵبەتە ئەمە بەلای کەمەوە وەڵامێکی گەلێك بەسوود بوو بۆ ئەو عەیبگرانەی کە مەرسۆ- یان بە نموونەی گەلحۆیی و سستی دەژمارد.

حەقیقەتی مەسەلەکە ئەمەیە کە لە چاو قارەمانانی ئەفسانەی سیزیف دا، ناتوانرێ مەرسۆ، بەشێوەیەکی سادە و دور لە ئاڵۆزی، وەکو سەر مەشق یان نموونەی نێگەتیڤی تەبیعەتی مرۆڤ لەبەر چاو بگیرێ.

سەرەتا مەرسۆ قسە لەگەڵ ئێمە دەکات، و ئێمەش ئەوەمان ساغ کردۆتەوە کە یەکجار زەحمەتە قسەکانی ئەو بە قسەی بێ لایەن بزانین. لەو دواییانەدا ڕای گشتی ئەمەریکا ڕابووو کەوتە پشتیوانی لە کابرایەکی مەحکوم بە ئیعدام، لەبەر ئەوەی لە زینداندا دەستی دابووە نووسینەوەی بیرەوەرییەکانی خۆی. ئایا هونەری ئەم زیندانییە بەڵگەی پاکی و بێ تاوانی ئەوە؟ ئەم ڕووداوەش وەکو نامۆ، ئەوە نیشان دەدات کە شارەزایی لە تایبەتمەندێتی ژیانی کەسێك دەبێتە هۆی دەرك و عەفوی ئەو کەسە. ئێمە نامانەوێ ڕۆڵی جەلاد بدینین، بەڵام ئەگەر نامۆ وەکو قەواڵەیەکی (سند) قەزایی بخەینە بەر موتالاو (دادگایی مەرسۆ) دەست پێ بکەینەوە، ئاخۆ بەراستی ناچار نابین کە گومان لە رزگاری و ئاسودەیی مەرسۆ وەکو (رەفتارێکی مەسڵەحەتی)

بکەین؟ ئایا ئیعترافاتەکەی مەرسۆ لێهاتوانەترین بەڕەڤانی نییە ؟ یان بەلای کەمەوە ئایا دڵنیاین کە مەرسۆ، ڕووداوەکان بەو پەڕی نیاز پاکییەوە وەبیر دێنێتەوە؟و بەشێك لە مەبەستەکان یا کەساسیی و زەبوونییەکانی خۆی بە هۆی ترسی لە حەقیقەت، تەنانەت لە خۆیشی ناشارێتەوە؟ کامۆ وەکو چیرۆکنووس دەست لە کاری چیرۆکەکە وەرنادات، بەسەرهات و واریقاتەکەی مەرسۆ وەکو قەواڵەیەکی بابەتی و مایەی هەر جۆرە لێکدانەوەو شرۆڤەیەك دەخاتە بەر دەستی ئێمە.

لەو دیوی ئەو ئاڵۆزییەوە کە هەڵقوڵاوی هەمان مامەڵەی بەرهەمەکەیە، ئایا ڕەفتاری کۆمەڵایەتی (عەجیب)ی مەرسۆ دەبێ چۆن لێك بدریتەوە؟ مرۆڤێك بۆ ئەوەی لە زیندانا تووشی بێ تاقەتی و بێزاری نەبێ، یان بۆ ئەوەی بتوانێ پاش نیوەڕۆیەك بێ هیچ کارێك بگوزەرێنێ یان دەبێ لە ڕادەبەدەر زیرەك و فرەزان بێ یان دەبێ دوچاری مەنگی تایبەتی گیانداران بوبێ. دەبێ چۆن مل بۆ ئەم حاڵ یا ئەو حاڵ بدرێ؟ بەم شێوەیە وەزع و حاڵی دادگاییەکە: بە هیچ جۆرێ دیار نییە کە ئاخۆ ڕزگاری مەرسۆ وەکو ڕزگاری سوکراتە لەبەردەم داوەرەکانیدا یان ئەم ڕزگارییە ئەنجامی بێهۆشییەکە کە بە ئیعترافی خۆی زۆر جار تووشی بووەو لەگەڵیایەتی.

هەڵبەتە ئەم ئاڵۆزیانە بەڵگەی بنج بڕ نین" ئەمانە شەقڵێك بە بەرهەمەکە دەبەخشن و ئەگەر بمانەوێ هەر چۆنێك بووە ڕوونیان بکەینەوەو شڕۆڤەیان بکەین ئەوا خیانەت لە مەبەستی کامۆ دەکەین و ڕۆڵی حاکم و دادوەر دەگێڕین. ئێمە دەتوانین ئەوە بڵێین کە مەرسۆ گەییوەتە ئاستی هوشیاریی و، لەگەڵ مەرسۆدا پەیوەندییەکانی (مەرسۆ) لەگەڵ کەس و شتەکاندا کەشف بکەین، دەتوانین بڵێین: کە (ئەو وەهایە) و دەست نیشان کردنی ڕادەی هۆشمەندی یا تاوانباری ئەو کارو ئەرکی کۆمەڵە. (دادوەرەکەش دەربارەی ئەو دەڵێ: " ئەو بەهۆش"ـە، هەروەها "ئەو تاوانبارە". ئاخۆ ئەو بابایەکە قارەمان یان شەهید؟ دەربارەی مەرسۆ هەر ئەوەندە دەتوانرێ بگوترێ کە بابایەکی قوربانییە. ئەو قوربانیی کۆمەڵێکە کە دەیەوێ هەموو شتێك بزانێ و بچێتە بنج و بناوانی هەموو شتێك. ئەم کۆمەڵە تەسەوری خۆی دەربارەی مرۆڤ لە خودی مرۆڤەکە پێ باشترە. مەرسۆ، چونکە وەکو خۆی چۆن هەیە ئاوها دەردەکەوێ، ڕازەکانی خۆی دەپارێزێ و. نایاندرکێنێ، کەواتە نابێ بە تەمای چاوپۆشی کۆمەڵ بێ– تەنیا ئەمەو بەس.

* کۆمەڵێکی بێ گیان

کامۆ لە 1937/8دا، لە دەفتەری بیرەوەرییەکانیدا نووسیویێتی: " ئەوە چەندین ساڵە، هەر جارێ کە گوێم لە گوتارێکی سیاسی دەبێ، یا گوتاری کەسانێك دەخوێنمەوە کە ڕێبەیمان دەکەن، ترسم لێ دەنیشێت: چونکە تاقە دەنگێك ناژنەوم کە سەداو ئاهەنگی ئینسانی تێدا بێ، هەمیشە هەمان وشەو هەمان درۆ دوبارە دەکەنەوە. ئەمەش کە خەڵك خوویان بەوانەوە گرتووەو توڕەیی و غەزەبی جەماوەری خەڵك تا نهو ئەم بوکەڵە کارتۆنانەی تێكوپێك نەشکاندووە، بەڵگەی ئەوەیە کە خەڵکی لە بایەخی حکومەتی خۆیان غافڵن و گەمەبە بەشێك لە ژیان و بەرژەوەندی هەرە گرینگی خۆیان دەکەن. بەڵێ، بەڕاستی گەمەی پێدەکەن). دنیای عەدالەت لەمە باشتر نییە. نوێنەرانی کۆمەڵ لە دادگادا دەرهەق بە کاری ئەو کەسانەی کە ئەم نوێنەرانە مەسئولیانن،

یەکجار خەم ساردن. وەکو چۆن نوێنەرانی گەل، بەڕای کامۆ، دەرهەق بە کاری گەل، ئەو گەلەی کە ئەمانی هەڵبژاردووە، خەم ساردو بێ موبالاتن، دەتوانین لە مەرسۆ بپرسین کە کێیە (رواڵەتی رۆڵی دادگاییەکەیش هەر ئەمەیە): مەبەستیانەو پێیان چاکە ئەم خاڵەی فێر بکەن و چاوەڕوانی ئەوەی لێ دەکەن کە تەنیا بە گوتارو رەفتاری خۆی باوەڕی پێشوەختە رەسمکراوی ئەوان بسەلمێنێ، بەلام ئەو لەم ڕێ و رەسمە پێشوەختە بڕیار لەسەر دراوەدا، رۆڵی خۆی یاری ناکات، و بەمجۆرە مەتەڵ و لوغزێکی لە توانا بەدەر بۆ قازییەکان چێدەکات کە گەمە کۆمەلایەتییەکە بێ ئیعتبار دەکات.

رەوتی دادگاییەکە هەر لە نمایشێکی کومێدی دەچێ، ئەوقاتەکەی مەرسۆو دادوەر لە جیاتی وەکو دوو رەقیب بنوێنن، وەکو هاودەست و دۆست دەنوێنن. کەواتە بە هیچ جۆرێ جێی سەرسوڕمان نییە ئەگەر هاوباوەڕ لەگەڵ سارتەردا بڵێین: قارەمانانی ئەم چیرۆکە لە شوشەیەکەوە دەبینرێن کە هەڵسوکەوتیانی پوچ و کۆمیدیانە لێکردووەو هەڵسوکەوتیانی بۆ جۆرە لالبازییەك گۆڕیوە. بەلام ئێمە هەوڵمان داوە ئەوە نیشان بدەین کە کاتێ کاری دادگاییەکە بەرە بەرە دەچێتە پێشێ. شوشەکەش نامێنێ و ون دەبێ. لەوساتە بەداوە، ئەم نمایشە کۆمیدییە کەمتر لە بڕیاری نووسەر دەچێت تا لە مەبەستی کەشف کردنی فێڵ و دەهۆیەك. مەرسۆ تا ئەو کاتەی لەم دیوی شوشەکەوە بوو، لە تەماشاڤانێکی خەم سارد پتر چیتر نەبوو، بەلام لەو ساتەوە کە دنیا لە روانگەی ئەوەوە مانایەك پەیدا دەکات، بەڕای ئەو ئیدی لە تەحەمول دا نامێنێ کە لالبازییەکە بەردەوام بێ و ئەویش دەوری تێدا هەبێ، کەواتە یاخی دەبێ.

* هونەری کامۆ

* شێوازی نامۆ

شێوازی نامۆ لە رووی سادەیی و ڕەوانییەوە سەرنج راکێشە. هەڵبەتە ئەم تایبەتمەندیانە لە ئالۆزی و ئیبهام بەدەر نییە: کاتێ نامۆ دەخوێنینەوە، لەوەیە وەسا خەیاڵ بکەین کە هونەری ئەم چیرۆکە لە ئاستی تێگەیشتنی هەموو کەسێك بێ. وەکو چۆن تابلۆکانی موندریان یان کلێسای رونشان–ی بەرهەمی لوکوربوزیە زیاتر لە نیگارکێشییە دەستکردەکانی مسونیەر یان تەلارە شکۆدارەکانی سەدەی رابوردو دەتوانن زەوقی نیگارکێشی یان تەلارکاری لای بینەری گشتی بجولێنن: بەلام دەبێ ئەوە بزانرێ خۆ دوورگرتن لە رازانەوەکاری نیشانەی بێ توانایی نییە، و لە هونەردا هیچ رێیەك لە رێگەی گەیشتن بە ماڵی کردنی سادەیی و ڕەوانی، سەخت و دژوارتر نییە.

* سادەیی ئاراستە کراو

رۆلان پارت، لە گوتاری (نمرە سفری نووسین) داو لەو شوێنەدا کە دێتە سەر باسی (نووسینی نوێی بێ لایەن) دەڵێ: " ئەم گوتارە شەفافە، کە بە نامۆی کامۆ دەستی پێکردووە، شێوازی پەنهان رۆدەنێ، کە تەقریبەن دەکاتە غیابی ئامانجی شێواز ". هەروەها لە سەری دەڕوات و دەڵێ: " نووسینی پاك و بێ لایەنانە ئەمەیە). ئێمە کە دەڵێین ئەم نووسینە پاك و بێ لایەنانە

دەنوێنێ. لەبەر ئەوەیە چونکە بەشێوەیەکی گشتی پتر لەهەر نووسینێکی دی دوورە لە بێ لایەنی راستەقینە.

لە پشت نووسینەکەی کامۆوە، رەوانبێژیو رونبێژیو جوانکاریو مەبەستە تایبەتییەکانی چیرۆکنووسە مەزنەکانی سەدەی نۆزدەی فەرەنسا، کە بە باوەڕی رۆلان پارت هەڵقولاوی رەوشی بورژوازییەتە، نابینرێ . بەلآم هەموو سروشتێکی کۆمەلآیەتی، ئەخلآقیو مەسەلەکیش لە نامۆ نەتارێنراوە. بەر لەم سارتەر لە گوتاری " لێکدانەوەیەکی نامۆ "دا ئامارژەی بۆ کپیو بێ تیف تیفەیی شێوازی کامۆ کردبوو: دەربارەی ژول رونارد، دەیانگوت رۆژێ دێ کە بنووسێت: " مریشك هێلکە دەکات". رێزدار کامۆو گەلێك لە نووسەرانی هاوچەرخیش بەم زوانە دەنووسن کە: " مریشك هەیەو هێلکە دەکات " ئەمانە شتەکانیان لە پێناوی بوونی شتەکاندا خۆشدەوێ، و نایانەوێ شتەکان لە سێلآوی زەماندا بتوێننەوە ". بەلآم کامۆ، بەم جۆرە نووسینە لە نامۆدا، جگە لە تەرجەمەیەکی وەفادارانەی تەرزی گوتاری (خیتابی) تایبەتی فەرەنساییەکی جەزایر چ کارێکی دی ئەنجام نادات. هەڵبەتە ئەم تەرزە خیتابە میراتی شێوازی حیکایەتو نەقڵی عەرەبە : ئەمان بە وەرگێڕانی سادەی کارەکان، کە خۆی لە خۆیدا مایەی سەرنجە ئیکتیفا دەکەن، و بە پێویستی نازانن دەستی پێدا بێننو لە نوێ دروستی بکەنەوەو نایانەوێ کارەکان لە خیتابێکی هاوپەیوەندا بسازێننو بگونجێنن. کاتێ ئەم کارانە لەسەر یەکتر کەڵەکە بوون، سەرەنجام مەودایەکی داستانی (حماسە) وەردەگرێ. بەسەرهاتی ریمون سنتس ئاوهایە. و کامۆ وەکو دیتمان ئیلهامی ئەم کارەی لە شەڕی ناو کۆلآنەوە وەگرتووەو وەکو چۆن شەڕەکەی دیتوە ئاوهاو بێ ڕتوش لە دەفتەری بیرەوەرییەکانی دا تۆماری کردبوو، بۆیە ئاهەنگی ئەم کارە لەو رووداوە دڵگیرانە دەچێت کە لە شادی Nocesو هاوین (Etel) دەردەکەون، بەلآم بە پێچەوانەی ئەم دوو بەرهەمەوە، نامۆ پەیامێك نییە. مەرسۆ قسان دەکاتو شێوازی ئەو لە تەرجەمەی هەستەکاندا یان ئەو رووداوانەدا کە ئەو دیتونی لە ناخی چیرۆکەکەدا، لەبن دێڕی چیرۆکەکەدا مانایەکیان پێدەبەخشێت، مەرسۆ بە وەبیر هێنانەوەی گوایە ئاسایی ترینو گرینگترین کاروبار، ئەویش لە رێگەی رستەی سوكو کورتی ئەوتۆ کە زۆرجار هیچ جۆرە پەیوەندییەکی ئەنجامی پێکیانەوە نابەستێ، وا دەنوێنێ کە گوایە بۆچوونە جیاوازەکانی ئێمە لەمەڕ کاروبارو شتەکان کەشف دەکات. شێوازەکەی هاوار دەکاتو پێمان دەڵێ کە لە روانگەی ئەودا مەسەلەی بچووك بونی نییە.

ملاحەزەکردنو دیتنی وردە شتان (بورغوەکانی تابوتەکە)، یان رێبازی ئەو لەمەڕ هەڵسەنگاندنی باشو خراپی هەر شتێکدا (بە مانایەك.. بە مانایەکی دی..) نیشانەی روحیەتێکی بە دیقەتو پڕ سەرنجو وردبینە. کامۆ، نەهاتووە مەرسۆ بکات بە کەرەستەیەكو بۆ رێکخستنو ئامادەکردنی راپۆڕتێك سودی لێ وەربگرێ: بەڵکو لە رێگەی ئەوەوە دەچێتە ژێرباری خەڵوەتێکی زۆر دژوار تا سەر لە نوێ جیهان کەشف بکاتەوە: ئەم جیهانە لە ژێر نیگای تازەی قارەمانێکدا کە بەها ئینسانییە تەقلیدییەکان بە هەند وەرناگرێ، هاوسەنگ بووە.

* كۆميك

زۆر له گوینه كه خوێنەر به ئاسانی بەم هەڵوەشاندنەوەو سڕینەوەی دەلالەتانە قایيل نەبێ، چونكه روانينی مەرسۆ كەمتر ئاراستەی تەوجوهێكی نوێ دەبێ تا بیر كردنەوەیەكی سەیرو تەنانەت رەخنەيی لەمەڕ ئەو رێبازەی كەشتەكان دێنە بەرچاوی ئەو. يەكێك لەو بابەتانەی كە لە نێوان لێكۆڵەرەوانی نامۆدا باس دەكرێ ئەمەيە كە بزانن ئايا مەرسۆ بە خۆی بابایەكی كۆميكگەرایە يان نا، ئەو داردەستی بێ دەسەڵاتی كۆميكگەرايی كامۆيە: چارەسەری ئەم مەسەلەيە لە چوار چێوەی بەرهەمەكەدا قورس و زەحمەتە. تەنيا ئەوەندە لە تواناداهەیە كە ئاماژە بۆ نیشانەكانی كۆيكگەرايی ئەو لە گوتارو دەربڕینەكانیدا بكرێ.

هەندێ لە زاراوەكان، تەنيا بۆ ئەوە بەكارهێنراون تا سەرنجی ئێمە بۆ مەعنای قوڵی دەستەواژەی بازاڕی لە باوكەوتوی سواو رابكێشرێ: بۆ نموونە دەستەواژەی: " ئەوان بەدەم نەعرەتەو سترانەوە دەيانگوت كە يانەكەی ئەوان نابود نابێ"، لێرەداو بە سايی شێوازی ناڕاستەوخۆوە هەموو توانايەكی فرمانی (نابود بوون) دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەو و كەچی كاتێ هەوادارانی گروپە وەرزشییەكان هەمان فرمان لە دروشمەكانی خۆياندا بەكاردێنن، ئێمە هیچ بیرێك لە مەعناكەی ناكەینەوە.

بەڵام بە زۆری ديدی كۆميكگەرايانەی مەرسۆ، دەشێت بايەخی گەلەك زياتری هەبێ. مەرسۆ، لە كاتی ناشتنی دايكی دا هێندە بێ موبالات و ساردو سڕانە دەڕوانێتە رێوڕەسمی بە خاك سپاردنەكە، كە ڕێوڕەسمەكە لە شێوەی دابێكی خاڵی لە مانای راستەقينەو تەنانەت گەپچاڕانەش دەنوێنێ. بەمجۆرە: " قەشەيەك و دوو منداڵی گروپی ئاوازی كلێسا لەبەردەم بينايەكەدا بوون. يەكێك لەم دوو منداڵە مەقلییەكی عودو بخورد سوتانی بەدەستەوە بوو، قەشەكە بە لايدا دانەوييەوە تا درێژی زنجيرە زيوەكە رێك بخاتەوە. كاتێ ئێمە گەيشتين، قەشەكە بە" كوڕم " بانگی كردم و چەند وشەيەكی پێمگوت و وەژوركەوت. منيش دوای كەوتم." ناڕاستی دادگاييەكە، كە تەشريفاتی ئاڵۆزترو پوچەڵتری هەيە، تەنيا بە وەسفكردنی رێ و رەسمەكانی خۆی، لەمە پتر مەحكوم دەبێ.

لەگەڵ ئەمەشدا، وەكو لە ئەنجامگيرييەكانی پێشوەوە پێشبينی دەكرێ، ئەم كۆميكگەرايیە لە ئاخرو ئۆخری چیرۆكەكەدا بەرە بەرە كەم دەبێتەوە. كاتێ مەرسۆ بەوپەڕی سەرساميیەوە دەبينێ كە ئەويان لە دادگاييەكەدا كەنار خستوە، لە وەسفكردنی ئەم رێوڕەسمە سەيرە هێوەتر دەڕوات– بێهودەيی وبێداری دادگاييەكە بەڕاشكاوی مەحكوم دەكات. بەلای كەمەوە لەم داب و نەريتە بێ تاقەت و ناڕەحەت دەبێ. دەرفەت نادات كە ئێمە خۆمان بگەينە قەناعەت كە ئەوقاتەكەی مەخسەرەيە. رێك ئەم وشەيەی بەزاردا دێ. دوا قسەی لەگەڵ قەشەكەداو لەناو زيندانەكەدا جێی كەمترين گومانی(كۆميك) ناهێڵێتەوە – چونكە مەرسۆ بۆی دەركەوتووە كە ئەمە نمايشێكی كۆميدييە و ئەوەتا قەشەكە دوا ديمەنی ياری دەكات، ئەمە كارێكی بێ مەعنا نييە، بەڵكو پيلانێكە زۆر فێڵبازانە چنراوە. تا ئەو دەمە لە گوين بوو ئەم بەسەر هاتە يەكێك لە

حیکایەتەکانی ڤۆلتێرمان وەبیر بخاتەوە، ئەگەر دوا لاپەڕەکان جۆرە بیرێکی ڤۆلتێرانەی گرتبێتە خۆ، ئەوا لە جۆرێکی دییە:

ڕژدیو تەزویرو ڕیاو ساختەکاری " هەڵبەتە دیسان کەمێك لە ڕێگەی مەرسۆوە، بەڵام ئەمجارە تۆنی دەنگی کامۆ دەگاتە گوێ " هێندە بە گەرمیو توندی مەحکوم کراوە کە هیچ بوارێك بۆ لایەنی کۆمیکی حیکایەتەکە نامێنێتەوە.

* شیعریەتی (نامۆ)

سارتەر دەڵێ: " لە هەندێ ساتی دەگمەندا، نووسەر بە پێچەوانەی تەبعی خۆیەوە، روو لە شیعر دەکات ". دیارە ئەم جۆرە تەبعو تەبیعەتە هەرگیز لەلایەن کامۆوە پەیڕەوی نەکراوەو سارتەر ئەمەی دەداتە پاڵ. باوەڕ ناکەم کامۆ هەرگیز ئیعترافی بە بنەماو سروشتی وەها کردبێ. بۆیە ئێمە لێکدانەوەکەی روب گرییە-مان پێ پەسەندترە کە دەڵێ: کە ساتی کوشتنەکە بەرە بەرە نزیك دەبێتەوە، زەقترین استعارەی ئاساییمان بۆ دەردەکەوێ کە بۆ خۆی بیر خەرەوەی مرۆڤە یان نیشانەی ئامادەبوونی هەمیشەیی مرۆڤە: دەشت لە هەتاو (پاراو) دەبێ، عەسر (وەکو ئاشتی کاتی، غەمگینە)، جادەی پڕ کەندولەند (گۆشتی درەخشانی) قیرەکە نیشان دەدات، زەمین (رەنگی خوێنی) گرتووە، هەتاو دەبێ بە (بارانێکی کوێرکەر)، رەنگدانەوەی لەسەر گوێچکە ماسییەك دەبێ بە (شمشێرێکی نورانی). رۆژ (لە ئۆقیانووسێکی مەعدەنی تواوەدا لەنگەر دەگرێ) جگە لە (هەناسەی شەپۆلە تەمەڵ)ەکان، تیلماسەکە زەوی (خەواڵوو)، دەریایەك کە (هەناسە دەدات) یان (پێوەرەکانی) هەتاو.

ئەو ناسکییەی کە لە چیرۆکەکەوە هەڵدەقوڵێ. بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆو پۆشراو دێتە دەربڕین . مەرسۆ وەختێ لەگەڵ کەسەکاندا گفتۆگۆ دەکات یەجگار ناشی و تازەکارە (سەرنجی رەفتاری ئەو لەگەڵ ماری دا، یان تەداعی ئەو لە نێوان دایکیو سەگەکەدا بدە). بەڵام کە دێتە سەر باسی تەبیعەت، زۆر بە ئاو تاوو پڕ هەستو جۆشەوە قسە دەکات. شیعری نامۆ شیعری رەگەز (عناصر)و سۆزە بەشەرییەکان چ شوێنێکی لەوێدا نییە. لەگەڵ ئەوەشدا، گۆڕانی ئەو بە جۆرێکە کە سۆزە نەناسراوەکان یان لە شەرما دامرکاوەکان، لەگەڵ جۆش و خرۆشێکی پڕ لەو ئومێدەی کە لە دوا لاپەڕەدا دێتە دەربڕینو بەیان کردن، لەگەڵ هەستی تەبیعەتدۆستی، کە تا ئەو ساتە هەستی دیارو بەرجەستە دەینواند، تێکەڵ دەبێ. ئەو کاتە ئارامی هاوین لەگەڵ هێوری دڵی ئەودا یەك دەگرێ. ناسکی جیهانی هاوباخەڵی، دەبێ بە خۆشەویستییەك کە ئەو ئێستاکە بەهۆی بیرکردنەوە لە دایکی خۆی، دەری دەبڕێ. ئێستا شەو تەنیا لێوان لێوی ئەستێران نییە: پڕ دەبێ لە نیشانەکانیش. رۆژێ رەخنەگرێك گوتبووی: " شیعری جوانو باشو بێ هاوتا هەمیشە زادەو بەرەنجامی هاوباخەڵیو ئاوێتە بوونو جوتبوونی کاریگەری سروشتیو کولو کۆڤانو ئازاری روحییە." مەرسۆ لە کۆتایی نامۆدا بەم ئاکامە دەگات. مەرسۆ، پاش ئەوەی بە تەواوەتی خۆی دەناسێت، دەبێ بە شاعیرش.

* ئه نجامگیری

* کلاسیزمی کامۆ

نامۆ بەرهەمێکە کە سێبەری تەکنیکی چیرۆکی ئەمەریکایی پێوە دیارە. دیارە بڵاوبوونەوەی ئەم بەرهەمە هاوکات بوو لەگەڵ برەو سەندنی فیکری وجودییەتداو چیرۆکێکی پێشڕەوە (چیرۆکی نوێ). چ کەسێك دەتوانێ ئەم ئەنجامگیرییە رەت بکاتەوە ؟ ئەوجاش کامۆ سەد هەمینگوای بەیەك ستنداڵ یان بەیەك-کونستانت دەگۆڕییەوە، چەندین جار موخالەفەتی خۆی لەگەڵ جۆرەکانی فەلسەفەی وجودییەتدا بەیان کردووەو زۆر بە کەمی بایەخی بە (چیرۆکی نوێ) داوە. کەواتە دەتوانین بڵێین بابایەکی سەر بە رێبازی ناماقوڵ بوو ؟!

راستییەکەی ئەوەیە کە کامۆ لە جوملەی ئەو نووسەرانەیە کە بەرهەمی ئەدەبی بە مەیدانی تاقیکردنەوەی تەکنیکێك یان فەلسەفەیەك ناژمێرن. ئامانج و مەبەستی ئەو بریتییە لە لێکۆڵینەوەو هەڵسەنگاندنی رەفتاری کەسێك کە خۆی لە دەربڕین و بەیانکردنی نهێنییەکانی خۆی، دەدزێتەوە. ئا لەم رێچکەیەوە لەگەڵ بیروباوەڕی (رەفتار گەرایان)ەی هەندێ نووسەردا یەك دەگرێتەوە. بە مەحکوم کردنی شێوەکانی کۆمەڵێك کە پێی پەسندە، لە بری مامەڵە کردن لەگەڵ تاك تاکی کۆمەڵدا وەکو چۆن هەن، مارکەو مۆرێکیان پێوە بنێ و تەبیعەتێکیان بداتە پاڵ، تا بتوانێ بوونی ئەوان تەحەمول بکات، کامۆ بە ناچاری، مەرسۆ دەخاتە خەرمانەی قارەمانانی وجودییەوە.

ئەو جۆری قسەکردنی مەرسۆی، لەگەڵ جیهانبینی ئەودا، تەواو گونجاندووە. بەم جۆرە کامۆ بە بیرکردنەوە لەمەڕ بوون (وجود) گەییە دۆزینەوەی شێوازێك کە پاش ئەو خەڵکانی دی بە بیرکردنەوە دەربارەی شێوازەکانی نووسین بتوانن هەمان شێوازی ئەو سەر لە نوێ بدۆزنەوە. ئەو بە خۆشحاڵی و بەشێوەیەکی ئارەزوومەندانە بۆچوونەکانی خۆی لەمەڕ کلاسیزم، بە تایبەتی سەبارەت بە نامۆ، دەخستەڕوو، واتا بەبێ لە ڕوو دامان ئیعترافی بە بۆچوونەکانی خۆی لەمەڕ کلاسیزم دەکرد. کلاسیك بوون بەلای ئەوەوە بە مانای (کەمتر گوتن)و (زیاتر مانا گەیاندن) بوو. جا لەم بارەیەوە کامۆ نەك هەر کلاسیکە، بەڵکو کلاسیزمی خەباتگێڕیشە، چونکە کامۆ تەنیا بە نیشاندانی جیهانێکی لێوان لێوی خۆشەویستی هاوئاهەنگ و گونجاو لەگەڵ دنیادا داناسەکنێ بەڵکو ئەو کەسانە مەحکوم دەکات کە پێویستیان بە قسەی زل و قەبەو قەڵەوە تا بتوانن شوێن پێی بیرێك یان هەستێك هەڵبگرن- کلاسیزمی ئەو نەپاکیزەیەو نەبێگەرد و بێ گوناح. بەڵکو پەروەردەی نمایشێکی کۆمیدی نایابی کۆنە کە لە نامۆدا، گەرچی لە رێگەی شۆخی بازیشەوەیە، خۆی دەنوێنێ. بەمجۆرە، بێدەنگییەکانی مەرسۆ تەنیا بێدەنگی خۆدزینەوە نییە: خامۆشی و بێدەنگییەکی ویستراوە بەرانبەر بە هەرزە وێژی بێشەرمانە، بەڵام نامۆ بە شێوەیەکی قوڵتریش هەر کلاسیکە: کامۆ لەم بەرهەمەدا فۆرمێکی رەسەنی ئەوتۆی دۆزییەوە کە تا ئێستاش لاسایی دەکرێتەوە. ئەم فۆرمە کارەساتێکی مەیلەو گشتی بەیان دەکات و دەردەبڕێ. بە جۆرێك کە تەنانەت (دوژمنان)ی وجودیەتی ئەو، روی خۆیان لەم ئاوێنەیەدا دەناسنەوە. ئەگەر لە بەرانبەر کۆمەڵێکی چەنە بازی شەیدای درێژ دادڕی و وشەی قەبەو قەڵەودا، مەرسۆ شەهیدی

کەم دووی و کورت بڕی بێ، ئەوا ئەمە بۆ کلاسیزمی ناموٚ کەمتر بایەخی هەیە تا کورت بڕی بەیان و دەربڕینی کاموٚ لەم بارەیەوە. هەرچەندە بۆ کاموٚ فەرق ناکات. ئایا کاموٚ نەیدەتوانی هەمان ئەو قسەیەی خۆی. کە بەوپەڕی سادەییەوە لەمەڕ بەرهەمێکی تری خۆی گوتبوی، سەبارەت بە ناموٚش دووبارە بکاتەوە: " من فۆرمی قسەم لەگەڵ ناوەڕۆکیدا گونجاندووە. تەنیا ئەمەو بەس

- پاشکۆکان
- داوەرییەکان

1- ئەو شتە تایبەتییەی کە من لەم چیرۆکەدا دیتومە ئامادەبوونی (حضور) بەدەنی وئەزموونی بەدەنییە کە رەخنەگران نەیان دیتوە: زەوییە و ئاسمان و پیاوێکە کە خەڵقەندەی ئەو زەوییەو پەروەردەی ئەم ئاسمانەیە.

خەڵکی لەوێندەر دەقاودەق وەکو قارەمانەکەی من سادە دەژین. هەڵبەتە ئێوە دەتوانن لە مەرسۆ بگەن، بەڵام کەسێکی جەزایری ئاسانترو قوڵتر لە حاڵی ئەو دەگات. (ڕای کاموٚ بۆ پیکون).

2- " وام دێتە بەرچاو کە تەکنیکی چیرۆکی ئەمریکایی گەییووەتە جۆرە بن بەستێك.هەڵبەتە من لە نووسینی ناموٚدا سوودم لەوە وەرگرتووە. بەڵام ئەمە لەبەر ئەوە بوو کە ئەم تەکنیکە لەگەڵ مەبەست و خیتابی مندا دەگونجا. مەبەستی من بریتی بوو لە وەسفی پیاوێك بێ چ شعورێکی دیار – ئەگەر ئەم تەکنیکە تەعمیم بکەین دەگەینە جیهانێکی پڕ لە کەسانی بێ ئیرادەو میکانیکی و تەسلیم بووی غەریزە. ئەمەش هەژارییەکی مەزن و گەورەی لێدەکەوێتەوە". (لە گفتوگۆکانی کاموٚوە)...

3- " کوشتنی کابرای عەرەب تەنیا بیانووەو هیچی دی. دادوەرەکان، لە ڕێگەی کابرای تاوانبارەوەو لە پشت ئەوەوە، دەیانەوێ حەقیقەتێك بسڕنەوە کە ئەو نوێنەرێتی". (بڕوانە ماکویت).

4- " ناموٚ پتر لە چاترتون- ی بەرهەمی ڤیگنی دەچێت تا لە حەکایەتی فەلسەفی. چونکە حیکایەت ناوەڕۆکێکی ئیجابی و ئامانجێکی روونی هەیە. لە کاتێکدا چاترتون، وەکو ناموٚ بەر لە هەر شتێك ئیعترازی لێڤکی کەسێکی ناڕازییە.) (بڕوانە: جیرارد).

5- " لە دادگا یان کۆشکی، کافکادا، قارەمانی چیرۆك دەیەوێ کارەکانی خۆی زۆر بە وردی روون بکاتەوەو لەجیهانی دەوروبەر تێبگات.. دنیای دەورو بەری ئەو بە ئاشکرا لە مەنتیقی بوون و ڕێکوپێکی هەڵدێ و بەدەرە. لە ناموٚدا، بە پێچەوانەوە، قارەمان هۆکاری

کردارەکانی خۆی، لە جیهانێك کە هەڵبەتە ناڕێکە، بەڵام هەوڵ دەدا بە شێوەیەکی سەرڤە سەرڤە (سطحی) ڕێك‌و مەنتیقی بنوێنێ، کەشف‌و ئاشکرا ناکات.) (بڕوانە: ئالبەرس).

6- " ئەم بەرهەمە بەرە بەرەو خۆبەخۆ لەبەرچاوی خوێنەر شێوەو فۆرمی خۆی وەردەگرێ کە خۆی لە خۆیدا نیشاندەری ژێرخانێکی پتەوەو بەرهەمەکەی لەسەر ڕۆنراوە. تەنانەت تاقە یەك روداوی زیادە لە بەرهەمەکەدا نابینرێ: روداوێك نییە کە پاشان سودی خۆی نەبی‌و نەبێتە مایەی باس. کاتێ کە کتێبەکەمان داخست، ئەوسا بۆمان دەردەکەوێ کە نەدەتوانرا ئەم چیرۆکە بەشێوەیەکی دی دەست پێ بکرێ یان نەدەتوانرا کۆتاییەکی دی هەبێ: لەم دنیایەدا کە دەیانەوێ وەکو دنیایەکی پوچ‌و بێهودە بە ئێمەی پیشان بدەن‌و ڕەگ‌و ڕیشەی هۆیەکانیان لەبنەوە دەرکێشاوە، کەمترین روداو بایەخی خۆی هەیە. هیچ رووداوێك نییە کە قارەمانی چیرۆکەکە بەرەو تاوان‌و ئیعدام ڕاپێچ نەکات.

نامۆ بەرهەمێکی ئەزەلی‌و ڕێکوپێکەو دەربارەی بێهودەیی‌و دژی بێهودەیی نووسراوە" (بڕوانە، جان-پول سارتەر).

تێبینی: ئەم کتێبەم لە ساڵی 1992دا، لەم سەرچاوەیەوە کردووە بە کوردی: تفسیری بر بیگانەی کامو /نوشتە :پییر- لوئی ری..ترجمە : دکتر محمد تقی غیاتی/ چاپ دوم:1370

کامۆ

* لە 1913/11 لە مۆندۆڤی-جەزایر لە دایك بووە، بابی لە کارخانەیەکی شەراب سازیدا، کرێکاری جلیکانە سازی بووە.

* لە ساڵی 1914دا بابی کامۆ لە شەڕدا دەکوژرێ. دایکی ماڵ دەگوازێتەوە بۆ گەڕەکی بلکوری جەزایری پایتەخت‌و لەوێندەر نیشتەجێ دەبێت. (لە چیرۆکی نامۆدا، مەرسۆش دانیشتوی هەمان گەڕەکە). دایکی کامۆ ژیانێکی هەژارانە لەم گەڕەکەدا بەسەر دەبات.

* لە ساڵی 1918دا، کامۆ دەچێتە قوتابخانەی سەرەتایی بل کورت.

* لە ساڵی 1923دا دەچێتە قوتابخانەی ناوەندی‌و وەکو قوتابییەکی زیرەك، دەوڵەت مەسرەفی دەکێشێت.

* کامۆ، لە ساڵی 1928دا، داخڵی گروپی فوتبۆڵی، تیپی زانستگەی جەزایری پایتەخت دەبێ.

* لە ساڵی 1929دا بۆ یەکەم جار ئاشنایەتی لەگەڵ بەرهەمەکانی ژیدا پەیدا دەکات.

* کامۆ، لە ساڵی 1930دا قۆناغی خوێندنی ئامادەیی تەواو دەکات. یەکەمین شوێنەواری نەخۆشی سیلی لێ دەردەکەوێ.

* کامۆ لە ساڵی 1931دا داخڵی شەشەمی ئەدەبی دەبێ، جیرگرنەر مامۆستای دەبێ کە پاشان دەبێ بە خەمخۆرو هاوڕێی هەرە دڵسۆزی کامۆ.

* کامۆ، له ساڵی 1933دا دەچێته ریزی راپەڕین‌و دژی فاشیزم دەخەبتێ.
* له ساڵی 1934دا یەکەم ژنی دێنێ. دوای دوو ساڵ له یەکەم هاوسەری جیا دەبێتەوە. دەچێته ریزی حیزبی کۆمۆنیست: دەبێ به لێپرسراوی راگەیاندن له ناو کۆڕو ئەنجومەنه موسوڵمانەکاندا.
* له ساڵی 1935 دا دەچێته زانستگەی جەزایر. بۆ بژێوی خۆی، زۆر کاری ناچیزەو سوك دەکات.
* له ساڵی 1936دا، نامەی دبلۆمی خوێندنی باڵای خۆی که دەربارەی: پێوەندی زانستەکانی یۆنانی‌و مەسیحیەت بوو، نووسی، کەوته خوێندنەوەی بەرهەمەکانی پاسکال‌و کیرکه گارد. نمایشی کار– ی دروست کرد. نمایشی: شۆڕش له ئاستوری نووسی‌و نمایش کردنی قەدەغه کرا. هەر لەو ساڵەدا هاریکاری لەگەڵ گروپی نمایشی ڕادێوی جەزایردا دەکات.
*لەساڵی 1937دا، کامۆ چەند گوتارێك له رۆژنامەی جەزایری کۆماری خوازدا دەنووسێت، هەر لەو ساڵەدا کۆمەڵه وتارێکی خۆی به ناوی (پشت‌و روو)ەوە بڵاو دەکاتەوە.
* له ساڵی 1938دا ئاشنایەتی لەگەڵ بەرهەمەکانی (نیتشه)دا پەیدا دەکات. هەر لەو ساڵەدا دەست به نووسینی (کالیگۆلا) دەکات.
* له ساڵی 1939دا کۆمەڵەی (شادی) بڵاو دەکاتەوە.
* له ساڵی 1940دا دووبارە ژن دێنێتەوە. هەر لەو ساڵەدا کامۆ جەزایر بەجێ دێڵێ. نامۆ، تەواو دەکات.
* له ساڵی 1941دا ئەفسانەی سیزیف تەواو دەکات. له ریزی (راپەڕینی خەبات)دا دەخەبتێ.
* له ساڵی 1942دا نامۆ بڵاو دەبێتەوە.، دابەزینی متفقین له جەزایردا، کامۆ تا رزگاری فەرەنسا له ژنەکەی دادەبڕێ.
* له ساڵی 1943دا ئەفسانەی سیزیف بڵاوبووەوە. کامۆ لەلایەن رۆژنامەی کومبا–وە بۆ پاریس دەنێردرێ. دەکرێ به راوێژکاری ئەدەبی بڵاوەخانەی گالیمار، یەکەمین نامه بۆ دۆستێکی ئەڵمانی بڵاو دەکاتەوە.
* له ساڵی 1944دا شانۆنامەی (بەد حاڵی بوون) نمایش دەکرێ. ئاشنایەتی لەگەڵ سارتەردا پەیدا دەکات. سەر وتارەکانی رۆژنامەی کومبا دەنووسێت.
* له ساڵی 1945دا کامۆ له جەزایردا دەکەوێته تەحقیق دەربارەی کوشتاری موسوڵمان له ستیف. شانۆنامەی کالیگۆلا نمایش دەکرێ.
ئاشنایەتی لەگەڵ ژیرار فیلیپی (ئەکتەر)دا پەیدا دەکات.

* لە ساڵی 1946 بۆ وڵاتە یەکگرتووەکان سەفەر دەکات. لەگەڵ رنیە چاری شاعیردا دۆستایەتی پەیدا دەکات. هەر لەو ساڵەدا ئاشنایەتی لەگەڵ بەرهەمەکانی سیمون ویل دا پەیدا دەکات.
* لە ساڵی 1947دا دژی بێدادی لە مەدەگەشکەردا دەوەستێ و ناڕەزایی دەردەبڕێ، دەست لە رۆژنامەی کۆمبا هەڵدەگرێ، هەر لەو ساڵەدا رۆمانی تاعون بڵاو دەبێتەوە.
* لە ساڵی 1948دا بۆ جەزایر سەفەر دەکات. شانۆنامەی حکومەتی نظامی نمایش دەکرێ.
* لە ساڵی 1949دا نەخۆشییەکەی کامۆ زیاد دەکات. هەر لەو ساڵەدا شانۆنامەی (دادپەروەران) نمایش دەکرێ.
* لە ساڵی 1950دا چالاکییەکانی کامۆ زۆر کەم دەبێتەوە. بەشی یەکەمی Actuelles (راستییەکان) بڵاو دەکاتەوە.
* لە ساڵی 1951دا مرۆڤی یاخی بڵاو دەکاتەوە. شەڕە نووسین لەگەڵ چاپەمەنییە چەپە توندڕەوەکان..
* لە ساڵی 1952دا بۆ جەزایر سەفەر دەکات. پەیوەندی لەگەڵ سارتەر دەبڕێ.
* لە ساڵی 1953دا لایەنگری لە شۆڕشگێڕانی بەرلینی رۆژهەڵات دەکات. بەشی دووەمی Actuelles (راستییەکان) بڵاو دەکاتەوە.
* لە ساڵی 1954دا چالاکی سیاسی و ئەدەبی کامۆ کەمتر دەبێتەوە. هەر لەو ساڵەدا (هاوین) بڵاو دەکاتەوە.
* لە ساڵی 1955دا شانۆنامەی uncas interessant (حاڵەتێکی سەیر) نمایش دەکرێ. لە نووسینێکی بۆ زاتییەوە ئامادەکراوە). سەفەر بۆ یۆنان دەکات. هەر لەو ساڵەدا هاوکاری لەگەڵ ئیکسپرس دا دەکات.
* لەساڵی 1956دا، لە مانگی یەك دا سەفەر بۆ جەزایر دەکات، موحازەرە دەدات: بانگەوازی ئاشتی، هاوکاری خۆی لەگەڵ ئیکسپرسدا دەبڕێ. (سقوط) بڵاو دەبێتەوە. شانۆنامەی نوێژی مردوو لەسەر ئافرەتێکی ڕەبەن (راهبە) لە نووسینێکی فاکنرەوە ئامادەکراوە، پێشکەش دەکرێ.
* لە ساڵی 1957دا خەڵاتی نۆبڵی ئەدەبیات وەردەگرێ. هەندێ تێفکرین لەمەڕ ئیعدام. بە هاوکاری ئارتور کوستلەر، بڵاو دەکاتەوە.
* لە ساڵی 1958دا موحازەرەیەك لە سوید. بەشی سێیەمی Actuelles (راستییەکان) بڵاو دەکاتەوە.
* لە ساڵی 1959دا شانۆنامەی Posse,de,s (لە نووسینێکی دوستوفسکییەوە ئامادەکراوە) نمایش دەکرێ.
* لە ساڵی 1960، لە 1960/1/4دا کامۆ بەدەعمی ئۆتۆمبیل لە نزیکی مونترو گیانی لە دەست دەداو دەمرێ.